

HiT rapport nr. 8

Internasjonaliseringsmelding

18. juni 2014

En samlet oversikt over omfanget og karakteren av HiTs internasjonaliseringsevne, samt en vurdering av organisering og ressursbruk på dette området.





Høgskolen i Telemark

MELDING OM INTERNASJONALISERING

En samlet oversikt over omfanget og karakteren av HiTs internasjonaliseringsvirksomhet, samt en vurdering av organisering og ressursbruk på dette området.

18.
juni
2014

HiT-rapport nr. 8

ISBN 978-82-7206-389-3

ISSN 1894-1044

Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 Porsgrunn

Telefon 35 57 50 00
Telefaks 35 57 50 01
<http://www.hit.no/>

© 2014 Høgskolen i Telemark



Rapporten er lisensiert under "Creative Commons Navngivelse-Ikkekommersiell-Del på samme vilkår 3.0-lisensen" som er gjengitt her:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/no/>

Innhold

Innhold	2
FORORD	5
SAMMENDRAG	6
1 INTERNASJONALISERINGSMELDING FOR HØGSKOLEN I TELEMARK.....	10
1.1 Mandat og avgrensinger.....	10
1.2 Avgrensning mot kommersielle aktører	11
1.3 Hva er internasjonalisering?	11
1.4 Hvorfor internasjonalisering?.....	12
2 RAMMEVERK OG STYRINGSSIGNALER.....	16
2.1 Nasjonale bestemmelser og signaler	16
2.1.1 Lov og forskrifter	16
2.1.2 Innstillinger og meldinger.....	17
2.1.3 Internasjonale konvensjoner, program og kvalitetsmekanismer	18
2.1.4 Målstyring.....	20
2.2 HiTs strategiske mål og policy	20
2.3 Oppsummering og vurdering	21
3 ORGANISERING OG RESSURSER	23
3.1 Oppgavefordeling.....	23
3.1.1 Institusjonsnivået/internasjonalt kontor-	23
3.1.2 Fakultetene.....	23
3.1.3 Fellestjenester og støttefunksjoner	23
3.2 Styring og ledelse	24
3.3 Administrative ressurser	24
3.4 Økonomiske ressurser	25
3.5 Virkemidler	27
3.5.1 Økonomiske stimulanser	27
3.5.2 Regler og systemer	27
3.5.3 Personalpolitiske virkemidler.....	27
3.5.4 Ledelse og planverk.....	28
3.6 Oppsummering og vurdering	28
4 NETTVERK OG AVTALEPORTEFØLJE.....	31
4.1 HiTs avtaleportefølje	31
4.2 Samarbeidsrelasjoner med ulike deler av verden.....	34
4.2.1 Norden.....	34
4.2.2 Europa	34
4.2.3 Nord-Amerika	36
4.2.4 Asia	37
4.2.5 Afrika	39
4.2.6 Mellom- og Sør-Amerika	40
4.2.7 Oceania.....	41
4.2.8 Internasjonalisering sammen med andre	41

4.3 Oppsummering og vurdering	41
5 MOBILITET	44
5.1 Krav og forventninger	44
5.2 Studentmobilitet	45
5.3 Utreisende studenter	46
5.3.1 Omfang	46
5.3.2 Tilrettelegging.....	46
5.4 Innreisende studenter	49
5.4.1 Omfang	49
5.5 Geografisk spredning og avtaletyper for utvekslingsstudenter	49
5.6 Utenlandske grads- og utvekslingsstudenter	50
5.7 Personalmobilitet	51
5.7.1 Omfang	51
5.7.2 Tilrettelegging.....	52
5.8 Fellesgrader	52
5.9 Oppsummering og vurdering	54
6 INTERNASJONALISERING HJEMME.....	55
6.1 Undervisningstilbud på engelsk.....	55
6.2 Tilrettelegging for innkommende studenter.....	56
6.3 Innhold i studie- og fagplaner	57
6.4 Internasjonal kompetanse.....	57
6.5 Oppsummering og vurdering	58
7 INTERNASJONALT SAMARBEID OM FOU	60
7.1 Politiske signaler	60
7.2 Internasjonalt forskningssamarbeid ved HiT.....	60
7.2.1 Omfang	61
7.3 Internasjonalisering i forskerutdanning	62
7.4 Forskningsfinansiering og internasjonalisering	63
7.5 Oppsummering og vurdering	63
8 STATUS, MÅL OG TILTAK FOR HIT	65
8.1 Oppfyller HiT styringssignalene?	65
8.2 Overordnet mål	66
8.3 Organisering og ressurser.....	66
8.3.1 Mål:.....	66
8.3.2 Tiltak:	66
8.4 Nettverk og avtaleportefølje.....	66
8.4.1 Mål:.....	66
8.4.2 Tiltak:	67
8.5 Mobilitet	67
8.5.1 Mål:.....	67
8.5.2 Tiltak:	67
8.6 Internasjonalisering hjemme.....	68
8.6.1 Mål:.....	68
8.6.2 Tiltak:	68

8.7 Internasjonalt samarbeid om FoU.....	68
8.7.1 Mål:.....	68
8.7.2 Tiltak:	68
8.8 Oppsummering og veien videre	69
8.8.1 Oppsummering.....	69
8.8.2 Veien videre.....	71

FORORD

Nå er endelig tida kommet for å legge fram et totalbilde av HiTs internasjonaliseringsvirksomhet: Hvordan organiserer vi vårt internasjonale arbeid, hvordan samarbeider vi med institusjoner fra ulike land og hvordan tilrettelegger vi for utenlandske studenter og ansatte i vår egen institusjon?

Da vi begynte å utforme et mandat for internasjonaliseringsmeldinga senhøsten 2011, hadde jeg sett for meg at dette skulle bli en relativt grei skriveprosess. Jeg tok dessverre skammelig feil. Sykdom på FoU-seksjonen har gjort at arbeidet i lengre perioder har stoppet opp. I tillegg bør det nevnes at selve tematikken også har gjort skrivinga krevende. Hva faller innenfor og hva faller utenfor internasjonaliseringsbegrepet? Skal man ta sikte på en uttømmende eller begrenset beskrivelse av feltet? På hvilket nivå skal man samle inn data; institusjons-, fakultets- eller instituttnivå? Og hvor omfattende beskrivelser skal man gi av relasjonene HiT har til mer en 100 institusjoner i Europa og resten av verden? For å nevne noen av dilemmaene.

Dette er den første internasjonaliseringsmeldinga som er skrevet for HiT, og det preger naturligvis framstillinga. På noen områder er det både mangelfull statistikk og begrenset oversikt. Der vi mangler oversikt og dokumentasjon er det vanskelig å komme med treffsikre kommentarer og dyptloddende analyser. Vi håper at dette første famlende forsøket på å lage en oversikt vil inspirere til å skrive ennå bedre meldinger i framtida, meldinger som både er mer utfyllende, mer detaljerte og med enda tydeligere anbefalinger.

Mange har bidratt til denne meldinga, og jeg vil benytte anledningen til å takke for alle små og store bidrag. Først og fremst vil jeg allikevel takke tre personer: Kontorsjef Trine Ellefsen, seniorrådgiver Henning Hanto og rådgiver Espen Johansen. Trine Ellefsen satte i gang arbeidet med stor kraft og entusiasme. Hun samlet inn data, skrev sammenfattende tekster og kom med tentative analyser, helt til hun måtte kaste inn håndkleet på grunn av sykdom våren 2013. Etter noen måneders hvile, ble teksten tatt opp igjen og omfattende utvidet og justert av Henning Hanto. Hans strukturerende grep og kritiske spørsmål har vært avgjørende for meldingas endelige utforming. Til slutt vil jeg løfte fram Espen Johansen. Han har fulgt prosessen fra A til Å, alltid med kritiske spørsmål og utfyllende detaljopplysninger. I sluttfasen har han også vært hovedarkitekten i skriveprosessen. Espens omfattende kunnskap og nøyaktighet har vært avgjørende for meldinga slik den ser ut i dag.

Jeg håper meldinga bidrar til en omfattende diskusjon om internasjonaliseringas plass i HiT, og om hvordan internasjonalisering kan gi høgskolen et kvalitativt løft ved å integreres i forskning og undervisning. Dels er det et spørsmål om hvordan vi organiserer vårt internasjonaliseringsarbeid. Og dels er det spørsmål om bruk av menneskelig og økonomiske ressurser. Men først og fremst er det et spørsmål om idealer, tenkemåter og praksiser. Internasjonalisering handler dypest sett om å skape møteplasser for studenter og ansatte fra ulike institusjoner og kulturer: I studier, i forskning og i praksis.

Pål Augestad (Viserektor FoU)

SAMMENDRAG

I **kapittel 1** går vi inn på mandat, avgrensninger, hva som menes med begrepet internasjonalisering, og vi prøver å plassere internasjonalisering i en større kontekst.

I **kapittel 2** omtales rammeverk og styringssignaler. Det stilles ei rekke forventninger og krav til HiT når det gjelder internasjonalisering. Enkelte krav er nedfelt i lov- eller forskriftsform, andre i tildelingsbrev eller i stortingsmelding. De mest konkrete signalene finner man i stortingsmeldinga om internasjonalisering. I dette kapitlet blir også HiTs strategiske mål og policy på området gjennomgått. Styringssignalene og føringene vil senere i meldinga bli brukt til å avgjøre i hvilken grad HiT oppfyller sentrale forventninger på feltet.

I **kapittel 3** redegjøres det for organisering og ressurser på internasjonaliseringsfeltet. Dagens organisering innebærer at HiT har medarbeidere som har internasjonalisering som et definert arbeidsfelt på alle fakultetene. Dette bidrar til at det er en god og løpende kontakt med fagmiljøer og med studenter. Dette er helt nødvendig siden HiTs virksomhet er spredt på flere studiesteder. Utfordringa ligger i at det er vanskelig å utnytte de ressursene som er satt av til internasjonalisering målrettet og effektivt. Med denne organiseringa er det i liten grad mulig å sikre ei optimal arbeidsdeling på internasjonaliseringsfeltet, og det er en viss grad av dobbeltarbeid på tvers av fakultetene. Ei annen utfordring er at på enkelte institutter er mye av internasjonaliseringsaktiviteten drevet av "ildsjeler" og ikke som en del av den ordinære virksomheten.

HiTs nettverk og avtaleportefølje er tema for **kapittel 4**. HiT har et omfattende nett av partnerinstitusjoner. Mens det internasjonale samarbeidet innen utdanning i all hovedsak er avtalebasert, er mye av det internasjonale samarbeidet innen forskning basert på enkeltpersoners kontaktnett.

HiT deltar i flere nordiske nettverk. Særlig lærerutdanning, formingsfag og sosial- og helsefag er aktive innen slike nettverk. Selv om aktiviteten på enkelte områder kunne vært høyere, har HiT samlet sett et aktivt nordisk samarbeid.

Den største andelen avtaler HiT har inngått, er med europeiske land. HiT har samarbeid med de fleste land i EU-området gjennom utvekslingsavtaler innenfor Erasmusprogrammet. HiT deltar også aktivt i noen europeiske nettverk. Man bør derfor kunne si at HiT har et omfattende kontaktnett i Europa.

Myndighetene ønsker også at UH-sektoren skal øke samarbeidet med Nord-Amerika. HiT har flere gode samarbeidspartnere for studentutveksling i USA, særlig i Midtvesten, og et par i Canada. Enkeltforskere har kontakt med anerkjente forskningsmiljøer i begge land, men dette er i liten grad institusjonalisert og/eller avtalebasert.

I Asia er det særlig tre større samarbeidsforhold som peker seg ut for HiT: Samarbeidet med Kina (TF, EFL), samarbeidet med University of Pune (AF, EFL, HS) og andre partnere i India og samarbeidet med Sri Lanka/Nepal (TF).

Mange av avtalene er i praksis ensidige, ved at partnere sender utvekslingsstudenter til HiT uten at vi sender studenter tilbake. Når det gjelder personalutvekslinger, går de ofte går til andre partnere enn der studentene drar på utveksling.

Innenfor HiTs omfattende avtaleportefølje er det fortsatt en del «sovende partnere», og forsøk på å sanere porteføljen til fordel for færre, mer aktive og strategisk viktige partnere har ikke ført fram i særlig grad. Det er likevel grunn til å ha et mer kritisk og strategisk blikk på nye avtaleinngåelser og fornyelse av gamle, slik at det ligger mest mulig realisme, gjensidighet og likeverd i hvert partnerskap.

En kan derfor på sikt se for seg ei tredeling av avtaleporteføljen: Et relativt stort volum på partnerskap for å sende og motta utvekslingsstudenter. Et vesentlig mindre antall partnere med tettere samarbeid på avgrensede områder, og et lite antall "strategiske partnere" med institusjonelt forankret samarbeid på flere og prioriterte områder, og geografisk spredt til prioriterte land.

Kapittel 5 omhandler mobilitet av studenter og ansatte. HiT er en av få institusjoner i sektoren som har et vesentlig høyere tall på innreisende utvekslingsstudenter enn utreisende. Tilstrømmingen viser at våre kortere engelskspråklige tilbud og engelskspråklige mastergrader er attraktive.

Hovedbildet er at HiT ligger svært lavt når det gjelder utreisende studenter, både i absolutte tall og sammenliknet med andre tilsvarende institusjoner i Norge. Særlig har høgskolen ei utfordring når det gjelder å legge til rette for utvekslinger innenfor Erasmusprogrammet.

De aller fleste utdanningene har angitt når i studiet en kan forvente å gjennomføre et utenlandsopphold, og det har vært gjort et omfattende arbeid ved flere utdanninger for å få bort praktiske hindringer for utveksling.

I studie- og fagplanene er partnere angitt i varierende grad, og i for få tilfeller foreligger det anbefalte, forhåndsgodkjente og kvalitetssikrede fagpakker. Fra studenthold er det i ulike sammenhenger reist kritikk mot at utenlandsoppholdene er for dårlig tilrettelagt. Dette et helt sentralt punkt å følge opp dersom vi skal få til en vesentlig økning i tallet på utreisende studenter.

Når det gjelder personalutveksling, ligger tallet på slike av lengre varighet langt under det ønskelige, selv om HiT ikke kommer så ille ut sammenliknet med de fleste andre høgskolene. Heller ikke doktorgradsstipendiater reiser ut i særlig grad. Det bør vurderes tiltak som kan stimulere til mer slik utveksling, bl.a. utvidede stipend- eller sabbatsordninger, og eventuelle tilpassinger i arbeidsplanene.

Muligheter for faglige opphold i utlandet ansees som nyttig for institusjonens faglige utvikling og for den enkelte medarbeiders egenutvikling. Departementet oppfordrer derfor til å legge til rette for lengre personalutvekslinger og for utvekslingsmuligheter for doktorgradsstudenter.

Kapittel 6 omhandler Internasjonalisering hjemme, som er et relativt nytt begrep på internasjonaliseringsfeltet. I Stortingsmeldinga om internasjonalisering er KD opptatt av *internasjonalisering hjemme*. Det omfatter mange og ulike sider av virksomheten, som tilbud på engelsk, et internasjonalt perspektiv i studier og forskning, administrasjons- og servicefunksjoner for utveksling og kanskje særlig å utvikle «den internasjonale campus» ved å tiltrekke seg utenlandske studenter og faglig ansatte.

HiT har ei rekke studietilbud som undervises på engelsk. Det er tilbud på ett til to semesters varighet på flere fagområder. TFs tre mastergrader i teknologi, ei spesialisering av AFs mastergrad i natur-, helse- og miljøvern og delvis mastergraden i tradisjonskunst undervises også på engelsk. HiT har således fulgt opp ambisjonen og ønsket fra departementet om flere studier på engelsk. Det er mulig høgskolen nå har nådd et metningspunkt når det gjelder kortere studieprogram på engelsk rettet mot utvekslingsstudenter. Nye emner/program på lavere grads nivå bør i større grad gis som emner i

ordinære utdanninger (f. eks. et internasjonalt semester), slik at utenlandske og norske studenter kan ha gjensidig utbytte av emnene.

Ei utfordring med de innreisende utvekslingsstudentene er at de ofte blir gående i rene internasjonale grupper uten å få tilstrekkelig kontakt med sine norske medstudenter eller norsk levemåte. Dette bør motvirkes gjennom studentsosiale tiltak, men også bl.a. gjennom at emner i de engelskspråklige studiene også kan inngå i ordinære studier, slik at studentgruppene blir med blandet.

Et høyt antall innreisende utvekslingsstudenter representerer også praktiske utfordringer, bl.a. større press på boliger hos SiTel, siden utenlandske studenter får tilbud om reserverte hybler.

HiT har foreløpig ikke utarbeidet noen samlet strategi for internasjonalisering hjemme.

Kapittel 7 viser at tilsatte ved HiT har et relativt omfattende forsknings samarbeid med utenlandske kolleger, noe som bl.a. kommer til uttrykk gjennom medforfatterskap til vitenskapelige artikler. Alle fakulteter og institutter har internasjonalt samarbeid om FoU i større eller mindre grad. En mer systematisk oversikt over disse samarbeidsrelasjonene hadde vært av interesse.

Det kan synes som om mye av samarbeidet skjer mer på personbasis enn innenfor ramma av institusjonelle avtaler. Det er ikke et problem i og for seg, men det er dermed heller ikke så mange eksempler på internasjonalt samarbeid som kobler utdanning og FoU. Det kunne vært ønskelig om flere av våre strategiske partnerskap inneholdt aktivitet på begge fronter.

HiT har svært lite FoU-virksomhet med EU-finansiering, og ut over studentutveksling deltar høgskolen også lite i EU-finansierte prosjekter som gjelder utdannings samarbeid. HiT bør i større grad nyttiggjøre seg de europeiske avtalene og nettverkene til å søke midler fra EU og NFR.

Rekrutteringa av fagpersonale er også et viktig virkemiddel for å fremme internasjonalt FoU-samarbeid, og HiT bør vurdere å satse mer systematisk på å rekruttere fagpersoner fra utlandet.

Innenfor HiTs forskerutdanning synes det å være lite internasjonalt samarbeid i form av utveksling av doktorgradsstipendiater. Det at HiT har et relativt stort innslag av utenlandske stipendiater, kan til en viss grad føre med seg at de internasjonale faglige kontaktene styrkes.

I **kapittel 8** vurderer vi hvorvidt HiT oppfyller styringssignalene på området, og det lanseres mål og tiltak for at HiT skal oppnå bedre resultater. Konklusjonen er at selv om HiT har et stort forbedringspotensial, er det en betydelig aktivitet, og på enkelte områder har HiT gode resultater. Bl.a. gjelder dette antall innreisende studenter, utdannings samarbeid i SiU-finansierte prosjekter og tilbud om engelskspråklige studieprogram.

Det er likevel fortsatt et stykke igjen før HiT kan si at det internasjonale samarbeidet sett under ett framstår som strategisk rettet. Det ville vært ønskelig at internasjonalt samarbeid i større grad framsto som en integrert del av den faglige virksomheten i alle deler av høgskolen og på alle utdanningsnivåer både når det gjelder fagutvikling, forskning, tilrettelegging for mobilitet av personale og studenter, personalplanlegging, rekruttering og budsjettering.

Når det er sagt, har omfanget av den internasjonale aktiviteten ved HiT utviklet seg positivt gjennom de senere år. Flere miljøer og utdanninger er kommet med. Det er større bredde i typen aktiviteter. Antallet formelle nettverk der HiT er med, øker. Det er økning i omfanget av undervisning på engelsk. Tallet på utenlandske studenter øker – både grads- og utvekslingsstudenter. Det internasjonale

forskningssamarbeidet synes å ha godt fotfeste, og arbeidet for å få ekstern finansiering til dette intensiveres.

Vi foreslår en rekke tiltak, blant annet de følgende 10:

- Vurdere måten HiT organiserer sitt internasjonaleringsarbeid, blant annet se på arbeidsdeling og rapporteringssystem.
- Vurdere HiTs bruk av egne virkemiddel, blant annet rekrutteringspolitikk, økonomiske incitament og planarbeid.
- Intensivere samarbeidet med et knippe utvalgte utenlandske partnerinstitusjoner.
- Sikre at alle studieprogrammer ved HiT har gode utvekslingstilbud
- Formalisere og institusjonalisere internasjonalt forskningssamarbeid.
- På sikt etablere ett internasjonalt semester i alle studieprogrammer for de studentene ved HiT som velger å ta hele utdanningen i Telemark.
- Bedre koble internasjonalerings og forskning.
- Etablere en stipendordning for fagansatte som drar på utvekslingsopphold hos utenlandske partnere mer enn en måned.
- Integrere et internasjonalt perspektiv i hele HiTs virksomhet.
- HiT skal tilrettelegge for utenlandsopphold i alle sine ph.d.utdanninger.

1 INTERNASJONALISERINGSMEDLING FOR HØGSKOLEN I TELEMARK

Det har vært et uttrykt ønske, bl.a. fra styrehold, om ei melding med gjennomgang av alle sider ved internasjonaliseringsvirksomheten. I tillegg til å gi en oversikt over omfanget og arten av vårt internasjonale samarbeid, er formålet at meldinga skal gi et grunnlag for å vurdere aktiviteten i forhold til våre strategiske mål og i forhold til sammenlignbare norske institusjoner, samt å gi grunnlag for videre strategisk arbeid med internasjonalisering og utforming av en sentral policy og tiltak på viktige områder.

1.1 Mandat og avgrensinger

Mandatet for arbeidet er fastsatt av viserektor for FoU etter forutgående behandling i høgskolens ledergruppe og i internasjonalt utvalg og lyder slik:

«Det skal utarbeides en melding til styret om internasjonaliseringsvirksomheten ved HiT. Formålet med en melding om HiTs internasjonalisering er å gi en samlet oversikt over omfanget og karakteren av denne virksomheten ved høgskolen. Dette oversiktsbildet skal så danne grunnlaget for strategiske vurderinger og utblinking av satsingsområder framover. Meldinga bør også gi grunnlag for vurdering av organisering og ressursbruk ved FA og fakultetene, og en vurdering av arbeidsmåter og arbeidsdeling mellom ulike deler av høgskolen når det gjelder internasjonalisering.»

En slik melding bør baseres på gitte styringssignaler fra sentrale myndigheter, og inneholde en omfattende dokumentasjon på status og omfang av internasjonalisering ved HiT innen utdanning (og evt. FoU) - herunder (så langt det er mulig) en vurdering av HiTs resultater på dette nivået sammenlignet med andre norske universiteter/høgskoler. Beskrivelsene og sammenligningene bør så langt mulig baseres på tilgjengelig statistisk materiale. For beskrivelse av egen virksomhet forutsettes det at det må innhentes bidrag og opplysninger fra fakultetene og instituttene.

Meldinga skal gi grunnlag for å vurdere:

- *I hvilken grad HIT oppfyller sentrale føringer når det gjelder internasjonalisering*
- *Kvalitet og relevans av eksisterende virkemidler for internasjonalisering.*
- *Den faglige og institusjonelle forankringa av internasjonalisering ute og hjemme.*
- *Høgskolens attraktivitet for utenlandske studenter og ansatte.*
- *Tilretteleggingen for utenlandsopphold i HiTs studieprogram.*

I tillegg til en evaluering av internasjonaliseringsvirksomheten, bør meldinga inneholde forslag til konkrete endringer og konkrete satsingsområder for framtida.

Arbeidet bør sees i sammenheng med arbeidet med operasjonalisering/revisjon av strategisk plan når det gjelder internasjonalisering.»

I meldinga forsøker vi å gi et relativt bredt og omfattende statusbilde, men uten ambisjoner om å nevne alt som skjer. Blant annet har vi av kapasitetsgrunner ikke kunnet omtale aktiviteten på fakulteter og institutter så omfattende som vi hadde håpet.

1.2 Avgrensning mot kommersielle aktører

AF har i mange år samarbeidet med det private Gateway College, og nå også StudyAmericas om å tilby emner og halvårige studier forskjellige steder i utlandet. HiT gir faglig godkjenning og utøver kontroll etter ordinære kriterier, mens den kommersielle aktøren har det praktiske ansvaret for drifta. Ordningen innebærer at HiT får budsjettmessig uttelling for en prosentandel av de avlagte studiepoengene. Studentene regnes ikke som utenlandsstudenter av Lånekassa og får derfor ikke tildelt reisestøtte utenfor Norge. Denne typen studier i utlandet ansees altså ikke som internasjonalisering, og virksomheten drøftes ikke nærmere i denne meldinga, med unntak av der den har direkte betydning for internasjonaliseringsvirksomheten.

1.3 Hva er internasjonalisering?

Internasjonalisering er et vidtfavnende og sammensatt arbeidsfelt, som griper inn i store deler av høgskolens virksomhet. Det varierer derfor hvor dypt vi kan gå ned i de enkelte områdene. Hovedfokus vil ligge der HiTs aktivitet har størst omfang og der ambisjonene har vært mest konkrete, nemlig på formelle samarbeidsrelasjoner, student- og personalmobilitet og tilrettelegging for studenter på campus og for utreisende studenter. Forsknings samarbeid og virksomhetens faglige innhold blir også omtalt, men i mindre grad, bl.a. fordi det er mindre tilgang på relevante data.

Begrepet internasjonalisering favner, slik det brukes både i dagligtale og i offentlige dokumenter, ei rekke ulike aspekter. Tradisjonelt har man tenkt på internasjonalisering som nesten synonymt med utveksling. I de siste årene har imidlertid fokus også blitt rettet mot andre områder. Spesielt har det vært fokus på internasjonalisering som faktor for kvalitet og relevans i studieprogrammene. Andre områder som er viet oppmerksomhet er fellesgrader, internasjonalisering av pensum, og språkkunnskaper. I tillegg er bistands- og utviklingsperspektiver viktig i mange program.

Begrepet «*internasjonalisering hjemme*» er sentralt i de senere års omtaler av internasjonaliseringsarbeidet. Begrepet innebærer at også studenter og tilsatte som ikke reiser ut, skal få internasjonale impulser, at utdanningstilbud og forskning må bli mer internasjonalt rettet, at det bør skapes internasjonale og flerkulturelle campus ved å tiltrekke seg utenlandske studenter og at servicefunksjonene for disse må utvikles, at det bør utvikles flere tilbud på engelsk, og at det bør samarbeides mer på tvers av landegrenser om forskning og utvikling av felles studietilbud. Ikke minst er mulighetene for virtuell mobilitet som den digitale utviklinga gir interessant.

Internasjonalisering hjemme omfatter dermed store deler av virksomheten. Begrepet er slik sett ikke et avgrenset aktivitetsområde, men understreker det perspektivet på internasjonaliseringsarbeid som trekkes opp i internasjonaliseringsmeldinga¹:

”Internasjonalisering omfatter ikke bare student- og lærermobilitet, men også integrering av et internasjonalt perspektiv i hele virksomheten, som studiested og arbeidsplass- i organisasjon og ledelse.”

Internasjonalisering kan dermed sies å være *et samlebegrep for målsettinger, aktivitet og strukturer som knytter seg til internasjonale relasjoner og temaer*. En så bredspektret definisjon gir ikke mye veiledning for strategiske valg og praktiske satsinger, men kan likevel gi et bilde av kompleksiteten i aktivitet og målsettinger.

¹ St.meld.nr. 14 (2008-2009) ”Internasjonalisering av utdanning”, s 52

1.4 Hvorfor internasjonalisering?

Utdanningssektoren står overfor store endringer i årene som kommer. Både internasjonale og nasjonale forutsetninger, forventninger og krav endrer landskapet vi opererer i. Det globale utdanningsmarkedet vil vokse fra 99 millioner i 2013 til 414 millioner i 2030. Dette skjer samtidig med en stor utbygging av utdannings- og forskningsinstitusjoner i store land som India og Kina.² Dette vil transformere utdanningssektoren i årene som kommer. Når vi vet at studenter blir stadig mer mobile, vil ei 4-dobling av antallet studenter i høyere utdanning, resultere i ei mangedobling av studenter som vil studere hele eller deler av graden i utlandet.

Det vil også bety at nye land vil bli viktige aktører innen utdanning og forskning. Spesielt gjelder dette de såkalte BRIKS-landene³ som vil stå for en stor del av veksten. I Kina foregår det bl.a. ei enorm satsing på høyere utdanning og forskning, og landet er allerede nummer to på lista over antall forskningspubliseringer bak USA. Det forventes at de vil passere USA om få år. Man må også forvente at økningen ikke bare gjør seg gjeldende i kvantitet, men også i kvalitet.

Det er vanskelig å forestille seg akkurat hvordan utdanningsmarkedet vil se ut om 15 år, men det er naturlig å anta at disse endringene vil legge sterke føringer på hvordan vi driver rekruttering av studenter, hvem vi samarbeider med om forskning og utdanning og hvordan norske institusjoner forholder seg til internasjonalisering.

Innen Bologna- og Lisboarammeverkene foregår omfattende standardisering og utvikling av europeisk høyere utdanning. Alt tyder på at disse prosessene vil fortsette, og ha innvirkning på norsk høyere utdanning også i framtida. Sentrale trekk ved dagens utdanningssystem som kvalitetsreformen, kvalifikasjonsrammeverket, læringsutbyttebeskrivelser, innpassings- og godkjenningmekanismer m.m., er et resultat av disse prosessene. Med andre ord vil internasjonale prosesser ha stor innvirkning på hvordan virksomheten drives i framtida. Det er derfor viktig å ha et aktivt forhold til disse prosessene og kunnskap om hvordan HiT best kan utnytte de mulighetene som ligger i dem. Dette for å kunne utvikle kvalitet og relevans i utdanning og FoU og for å kunne delta i konkurransen om studenter og personale fra utlandet.

Det er et uttalt mål for alle høyere utdanningsinstitusjoner å øke inntekter fra eksterne forskningsmidler. EUs rammeprogram for forskning, Horisont 2020, er det største forskningsprogrammet norske forskere har tilgang til. Norge har bidratt med mye midler til dette programmet, og myndighetene har forventninger til at norske institusjoner skal kunne hente ut forskningsmidler fra programmet. Det å få ut midler fra Horisont 2020 krever gode internasjonale nettverk, kunnskap om målene i rammeprogrammet, kompetanse på søknadsskriving m.m. Norges Forskningsråd (NFR) har i tillegg i sin policy slått fast at alle NFR-søknader må dokumentere internasjonale nettverk, og at det vil vektlegges ved tildeling.⁴

Tilgang på eksterne forskningsmidler vil altså i økende grad være avhengig av internasjonale nettverk og forskningssamarbeid på tvers av landegrensene. Om HiT skal ha håp om å få ut mer midler fra disse programmene, må fagmiljøene jobbe systematisk med internasjonalisering, jobbe med gode miljøer internasjonalt og framstå som en attraktiv samarbeidspartner for utenlandske institusjoner.

Høyere utdanningsinstitusjoner må til en hver tid kunne tilby relevant forskning og utdanning.

² «European higher education in the world», Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions av 11.7.2013, s 2.

³ Se vedlegg 1 for definisjon av BRIKS

⁴ Se vedlegg 1 for mer om NFR

Det er et mål at: «Universiteter og høyskoler skal i tråd med sin egenart utføre forskning, kunstnerisk og faglig utviklingsarbeid av høy internasjonal kvalitet.»⁵ Det er ei målsetting at alle studenter skal tilegne seg forskningsbasert kunnskap i løpet av studieløpet og at studentene skal få innsikt i hva som skjer på den internasjonale forskningsfronten. Artiklene eller bøkene som utgjør «forskningsfronten» foreligger sjeldent på norsk eller på nordiske språk. Det er derfor viktig at studentene kan tilegne seg kunnskap på et fremmedspråk (hovedsakelig engelsk), samt at de er i stand til å finne slik informasjon i internasjonale databaser.

På samme måte må forskere og undervisere fra HiT også være i stand til å finne og ta i bruk internasjonale forskningspublikasjoner i undervisning og forskning. Vi ser at stadig flere publikasjoner har forfattere fra ulike land. Dette gjelder også for Norge. Her er det avgjørende at man har gode kontakter med gode miljøer og enkeltforskere i utlandet. Man ser også at det blir flere ansatte i høgskole- og universitetssektoren med annet statsborgerskap enn norsk. I mange tilfeller er det svært vanskelig å rekruttere de fagfolkene man trenger nasjonalt. For å få fagmiljøer som har den kompetansen som kreves, og som bidrar til å gjøre HiT til en attraktiv partner i utdannings- og forskningssamarbeid, er det i enkelte tilfeller nødvendig å rekruttere internasjonalt. I tillegg er en stor andel av doktorgradsstudentene utenlandske statsborgere, og på kort sikt er det ikke noe som tyder på at det vil endre seg.

For å kunne tiltrekke seg den kompetansen man trenger er det derfor viktig at HiT har gode internasjonale nettverk som man kan rekruttere gjennom. Det er også viktig for evna til å tiltrekke seg kompetanse fra utlandet at man kan tilby utenlandske forskere god tilrettelegging, slik at de kan fungere på en arbeidsplass der det meste foregår på norsk.

Internasjonale rankinger blir stadig viktigere i mange sammenhenger, både i forhold til forskningssamarbeid, benchmarking og konkurranse om studenter. Norge har foreløpig ikke introdusert nasjonale rankinger. Det er likevel viktig å være klar over den økende rolle rankinger spiller i internasjonalt samarbeid og internasjonal rekruttering. Et tegn på dette er at vi i økende grad får spørsmål fra internasjonale studenter om hvor HiT befinner seg på nasjonale og internasjonale rankinger. Studentene, både norske og utenlandske, blir stadig mer mobile, og HiT konkurrerer ikke lenger bare mot andre norske institusjoner, men også mot utdanningsinstitusjoner i andre land om studentene. Når norske studenter ser etter studiesteder kan institusjoner i Frankrike, Spania og USA være minst like aktuelle som Høgskolen i Telemark. På samme måte kan HiT være et aktuelt studiested for studenter fra andre land.

I mange andre land, der skolepenger er introdusert, er internasjonal rekruttering et eget arbeidsfelt. Norge er ett av få europeiske land uten skolepenger, men debatten om hvorvidt Norge bør kreve skolepenger av studenter fra land utenfor EU er levende. En introduksjon av skolepenger vil kunne endre måten HiT forholder seg til internasjonal rekruttering på.

HiT har et samfunnsansvar for å utdanne kandidater med relevant kompetanse til arbeidslivet, og internasjonal- og flerkulturell kompetanse er i høyeste grad en del av det.

Norge er blitt et flerkulturelt samfunn, og dette gir føringer for hvilken kompetanse næringsliv og offentlig sektor etterspør. Det å kunne jobbe i flerkulturelle miljøer, ha gode språkkunnskaper og kulturforståelse vil være viktig i de fleste yrker fra ingeniør til sykepleier til førskolelærer. Dette fordi man i arbeidslivet vil måtte forholde seg til internasjonale kolleger, elever, pasienter eller brukergrupper med annen bakgrunn enn norsk, eller fordi bedriften opererer mot et internasjonalt marked.

⁵ Tildelingsbrev for HiT for 2013,s 4

I internasjonaliseringmeldinga slås det fast at: *”Fremtidens verdiskapning forutsetter global konkurransedyktighet. Til dette trengs relevant utdanning av høy kvalitet, og det trengs samfunnsborgere og arbeidstakere med internasjonal kunnskap og erfaring”*⁶

Norge er et lite land med en åpen økonomi, noe som betyr at vi er helt avhengig av internasjonalt samarbeid og internasjonal kompetanse. I de siste årene har også norske bedrifter rekruttert ei rekke utenlandske statsborgere, slik at det i mange bedrifter er et svært internasjonalt arbeidsmiljø.

Grenlandsregionen har mange bedrifter som produserer for et internasjonalt marked, og mange har arbeidstakere fra mange ulike land. De trenger derfor kandidater med internasjonal kompetanse, internasjonal forståelse og gode språkkunnskaper. Bedriftene i Grenland produserer en stor andel av Norges industriprodukter som går til eksport. Lokalsamfunnet er derfor i stor grad en internasjonal aktør.

Nettbasert undervisning er i kraftig vekst. Man må forvente at de mulighetene som ligger i nettbasert undervisning vil ha store konsekvenser for hvordan vi driver undervisning. Det er ikke lenger et krav at studentene må være bosatt i nærheten av studiestedet for å kunne gjøre seg nytte av undervisningen. Det betyr at en student i prinsippet kan følge undervisning ved et hvilket som helst lærested i verden fra sitt eget hjem. Det åpner også for at institusjoner fra ulike deler av verden kan samarbeide om å tilby ulike spesialiseringer som nettbasert undervisning, eller at to eller flere universiteter kan undervise større grupper på tvers av landegrenser. Dette kan effektivisere undervisningen, tilby studentene tilgang på flere spesialiseringer enn HiT kan tilby alene, og gi tilbud om «virtuell mobilitet» til de studentene som ikke ønsker eller ikke har anledning til å dra på utveksling.

Også når det gjelder rekruttering av studenter, vil nettbaserte kurs kunne ha en effekt. Det er ventet at mange internasjonale studenter vil etterspørre nettbaserte kurs som gjør at de kan studere hjemmefra, framfor å dra utenlands. Blant annet gjelder dette Massive Open Online Courses, såkalte MOOCs. Et eget utvalg har sett på hvilke muligheter og utfordringer som følger med utviklinga av MOOCs⁷.

Forskning er nøkkelen til løsninger på ei rekke globale utfordringer. Det gjelder alt fra global oppvarming til å oppnå FN's tusenårsmål. Forskning kan gi oss tekniske løsninger, nye måter å gjøre ting på eller informasjon som kan bidra til å løse utfordringene.

Samtidig kan utdanning bidra til samfunnsdebatt, en intellektuell kultur og faktabasert kunnskap til den offentlige debatten. Dette er helt sentralt for etablering av demokratiske samfunn, levedyktige sivile samfunn og opplyste velgere.

Disse spørsmålene er blant de viktigste utfordringene menneskeheten står overfor, og det er derfor viktig at studentene gjøres kjent med dem. For et stort antall studieprogram er det derfor viktig at globale spørsmål er en del av undervisningen.

Hvis vi aksepterer den visjonen for framtidens høyere utdanningssektor som er presentert, så ser vi at institusjonene i økende grad er globale aktører som konkurrerer om studenter, fagpersoner og forskningsmidler. Samtidig samarbeider de på tvers av landegrenser om forskning, utdanning og publisering. Hvordan utdanningssektoren ser ut i 2030 er det vanskelig å spå noe sikkert om, men alt tyder på at HiT vil være en aktør i et globalt utdanningsmarked med de mulighetene og

⁶ St.meld.nr. 14 (2008-2009) ”Internasjonalisering av utdanning”, s 5

⁷ Tid for MOOC. MOOC-utvalgets delrapport, 13.12.2013.

http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Styrer_rad_utvalg/moocutvalget_delrapport_1_13122013.pdf . Se også omtale i vedlegg 1.

begrensningene det innebærer. Hver institusjon kan i liten grad påvirke de globale utviklingstrendene, og må derfor fokusere på hva den selv kan gjøre for å hevde seg så godt som mulig i den globale konkurransen.

2 RAMMEVERK OG STYRINGSSIGNALER

I dette kapitlet gis først en oversikt over samfunnsoppdraget på internasjoniseringsfeltet, slik det kommer til uttrykk gjennom lovgivning, nasjonalt regelverk og policydokumenter av ulike slag. De viktigste internasjonale konvensjonene på området og internasjonale forskningsprogram som kan virke førende på innretningen av virksomheten nevnes, før HiTs gjeldende mål og policy på området refereres.

2.1 Nasjonale bestemmelser og signaler

2.1.1 Lov og forskrifter

I *Lov om universiteter og høyskoler* (UH-loven)⁸ omtales sektorens forhold til internasjonal høyere utdanning og forskning hovedsakelig ut fra et kvalitetsperspektiv. Internasjonalt faglig samarbeid er primært et virkemiddel for å oppnå kvalitetsheving, og tar utgangspunkt i at lovens formål (§ 1-1) er å legge til rette for at UH-institusjonene skal tilby utdanning og utføre forskning «*av høy internasjonal kvalitet*».

Loven stiller derfor krav til institusjonene om samarbeid og kontakt, ved at det i § 1.3 bl.a. står at institusjonene skal «*samarbeide med andre universiteter og høyskoler og tilsvarende institusjoner i andre (...) og internasjonale organisasjoner.*»

Dessuten er det tale om ordninger for å vurdere kvalitet i forbindelse med godkjenning av utenlandske utdanninger o.l., og om å sette opp kvalitetskriterier for akkreditering av institusjoner og studieprogram. Kapittel 2 i loven gjelder derfor etablering av og oppgaver for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga – NOKUT.

NOKUT skal etter loven bl.a. føre tilsyn med kvaliteten i høyere utdanning, gi generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, og stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene.

Det er gitt særskilte forskrifter⁹ som bl.a. krever at institusjonene for å få akkreditering og opprettholde den skal være tilknyttet nasjonale og internasjonale nettverk. Konkret skal de delta aktivt i minst ett nasjonalt og ett internasjonalt samarbeid som har betydning for primærvirksomheten. Hvert studieprogram skal ha ordninger for studentutveksling og internasjonalisering, og fagmiljøet skal delta aktivt i nasjonalt og internasjonalt samarbeid og nettverk relevant for studiet.

Det skal altså legges til rette for utveksling i alle studieprogram og det er krav om at faglig ansatte også deltar aktivt i internasjonalisering.

For ei rekke profesjonsutdanninger fastsettes det *rammeplaner*, som er bestemmende for hvordan studiet legges opp. Trenden er at internasjonalisering tas inn i større grad som et krav i rammeplanene, og at kravene som stilles til internasjonalisering er mer konkrete enn tidligere. I flere av rammeplanene nevnes det eksplisitt at institusjonene bør eller skal tilrettelegge for delstudier i utlandet.

⁸ Lov om universiteter og høyskoler av 1. april 2005 nr. 15

⁹ Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10 (akkrediteringsforskriften) (§3-3), og Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften) av 28.02.13 (§3-6).

2.1.2 Innstillinger og meldinger

Mjøsutvalgets innstilling fra 2000¹⁰ var det viktigste grunnlagsdokumentet for kvalitetsreformen, og ble fulgt opp gjennom senere lovendringer. Særlig relevans for internasjonalisering hadde forslaget om implementering av prinsipper nedfelt i Bolognaerklæringen¹¹, bl.a. med innføring av en ny felles gradsstruktur og karaktersystem og opprettelsen et eget akkrediteringssystem. Utvalget pekte også på utfordringene UH-sektoren står overfor i den internasjonale samhandlinga, og foreslo økt tilrettelegging for delstudier i utlandet og etablering av flere undervisningstilbud på engelsk. Det kan hevdes at det var med denne meldinga at krav om systematisk arbeid med internasjonalisering ble introdusert for sektoren.

Internasjonaliseringsmeldinga fra 2009¹² er det mest sentrale og omfattende policydokumentet på dette feltet. Meldinga peker på flere grunner til å satse på internasjonalisering:

- samfunnets behov for *”arbeidstakere med internasjonal kunnskap og erfaring”*,
- internasjonalisering som *”et virkemiddel til å fremme kvalitet og relevans i utdanninga”*, der det slås fast at institusjonene ikke har kommet langt nok,
- internasjonalisering som et *sammenligningsgrunnlag*, der norske institusjoner kan måle seg opp mot den internasjonale utdannings- og forskningsfronten,
- Internasjonalisering sett i et bistandsrettet perspektiv.

Et hovedbudskap er at internasjonalisering ikke bør betraktes som et atskilt aktivitetsområde, men som en integrert del av virksomheten. Hele virksomheten bør være internasjonal i sin tilnærming. Det er nødvendig å utvide perspektivet ut over *student- og lærermobilitet*, selv om den fortsatt er viktig og bør øke, og å forankre arbeidet med internasjonalisering i ledelse og fagmiljøer. Evalueringa av kvalitetsreformen¹³ viste at det fortsatt er en vei å gå her.

Et sentralt tema er *internasjonalisering hjemme*. Det omfatter mange sider av virksomheten, som å integrere et internasjonalt perspektiv i studie- og fagplaner, forskerutdanning og forskning, å tilpasse administrasjons- og servicefunksjoner, å utvikle «den internasjonale campus» bl.a. ved å trekke til seg utenlandske studenter, og å utvikle flere tilbud på engelsk.

Institusjonene oppfordres ut fra dette til å etablere, operasjonalisere og iverksette en integrert strategi for internasjonalisering, samt å sikre forankring på styre- og ledelsesnivå.

Av mer konkrete anbefalinger nevnes bl.a.

- fellesgradssamarbeid med partnere i utlandet,
- innføring av internasjonalt semester i kortere profesjonsutdanninger,
- at institusjonene gjennomgår sine avtaleporteføljer og avvikler avtaler som ikke er i bruk,
- utveksling på master- og ph.d.-nivå.

Stortingsmeldinga setter også opp noen geografiske prioriteringer. I tillegg til Norden, Europa og Nord-Amerika nevnes BRIKS-landene (Brasil, Russland, India, Kina, Sør-Afrika) og «land i sør», som er en fellesbetegnelse på utviklingsland.

I *forskningsmeldinga* fra 2013¹⁴ legger Stoltenberg-regjeringa stor vekt på internasjonale standarder, internasjonalt forskningssamarbeid og globale perspektiver i forskningen. Internasjonalt

¹⁰ NOU 2000:14 Frihet med ansvar. Se også St. meld. nr. 27 (2000–2001) som fulgte opp utredningen.

¹¹ Se mer om dette i punkt 2.1.3

¹² St.meld. nr. 14 (2008-2009) Internasjonalisering av utdanning

¹³ St.meld. nr. 7 (2007-2008), "Statusrapport for Kvalitetsreformen i høgre utdanning"

¹⁴ Stortingsmelding nr. 18 (2012–2013) «Lange linjer – kunnskap gir muligheter»

forskningssamarbeid ses som sentralt både for å heve kvaliteten på norsk forskning og for å bidra til å møte globale utfordringer innenfor miljø, klima, hav, matsikkerhet og energi. Det varsles spesielt en nasjonal strategi for økt forskningssamarbeid med Europa. Solberg-regjeringas politiske plattform endrer ikke vesentlig på signalene meldinga gir. Det vises ellers til kapittel 7.

Stoltenbergregjeringa startet arbeidet med å utarbeide et strategidokument for forskningssamarbeid i Europa, bl.a. knyttet til utviklinga av ERA (Det europeiske forskningsområdet) og det europeiske forskningssamarbeidet, som fra 2014 utgjør Horisont 2020 (se nedenfor). Gjennom ERA tar Europa sikte på å bli verdens mest konkurransedyktige og kunnskapsbaserte økonomi. Det er grunn til å tro at Solbergregjeringa vil følge opp dette arbeidet. Dermed vil trolig det europeiske samarbeidet bli prioritert enda høyere, og med ytterligere vekt på forskningens bidrag til økonomisk utvikling.

2.1.3 Internasjonale konvensjoner, program og kvalitetsmekanismer

Norge har sluttet seg til flere internasjonale konvensjoner og avtaler innenfor utdanning og forskning. Felles for flere av disse er at de søker å bygge ned hindre for mobilitet og skape felles standarder og kvalitetsmekanismer innen det som kalles det felles europeiske utdanningsområdet (European Higher Education Area). Disse legger også føringer på hvordan internasjonalisering drives.

Bolognaprosessen tar sikte på å harmonisere akademiske grads- og karaktersystemer i Europa og sikre kvaliteten og nivået for disse. Bolognaprosessen lå til grunn for innføringen av den nåværende strukturen i høyere utdanning (kvalitetsreformen). Gjennom felles kvalifikasjonskrav og sammenlignbare grads- og poengsystemer blir det enklere å sammenlikne og godkjenne utdanningskvalifikasjoner på tvers av landegrenser, og det skapes grunnlag for økt akademisk mobilitet.¹⁵

Lisboakonvensjonen setter fokus på godkjenning av kvalifikasjoner på tvers av landegrenser for å lette akademisk mobilitet mellom landene.¹⁶

De siste års arbeid med kvalifikasjonsrammeverket er også en prosess som er initiert fra europeisk nivå.

Det er altså viktig å merke seg at de europeiske prosessene innen høyere utdanning har svært stor innvirkning på det nasjonale utdanningssystemet.

Innenfor det nordiske og europeiske utdannings- og forskningssamarbeidet er det etablert ulike program for utveksling, utdannings- og forskningssamarbeid. De mest sentrale er omtalt nedenfor.

Nordplus er et rammeprogram med ei rekke underprogram som finansierer faglig samarbeid og mobilitet mellom partnere i de nordiske land (inkludert Grønland og Færøyene) og land i Baltikum. Støtte gis til bl.a. til utvekslingsopphold og til ulike former for felles- eller doble gradsprogram, og til ulike nettverk, der mobilitet og seminarer er viktige elementer. I Nordplusprogrammet er det visse rammer for hvilke aktiviteter som kan finansieres og det legger føringer på hva slags internasjonaliseringsvirksomhet som prioriteres.

Erasmus er finansiert via EU-systemet og skal bidra til å realisere målene i den europeiske utdanningspolitikken. Gjennom programmet gis det støtte til ei rekke tiltak: Fellesgrader, intensive program, nettverk og utveksling av studenter og ansatte. Et nytt program, Erasmus+, er vedtatt og gjelder for perioden 2014-2020. Programmet har fått en økning på ca. 40 % fra forrige programperiode, ett av få områder som har fått en økning. Dette viser at EU ser på utdanning og

¹⁵ Se vedlegg 1

¹⁶ Se vedlegg 1

forskning som et viktig virkemiddel for å redusere arbeidsledighet og stimulere til økonomisk vekst, innovasjon og entreprenørskap. EUs mobilitetsordninger har strenge krav til dokumentasjon og kvalitetstankegang. Gjennom deltakelse i disse ordningene stilles det altså en del forventninger til hvordan HiT gjennomfører student- og personalutvekslinger.

EUs rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling startet i 1984, med formål å stimulere til samarbeid på disse områdene innen EU, og senere også EØS. Programmene har over tid hatt noe ulike innretninger. Det 8. rammeprogrammet fra 2014, kalt *Horisont 2020*, løper i seks år og har et budsjett på ca. 70 milliarder euro. Det fokuserer på store samfunnsmessige utfordringer, med stikkord som helse, matsikkerhet, ren energi og transport, klima, inkludering og sikkerhet.

Norske myndigheter setter i tillegg i gang tiltak for å fremme egne målsettinger, f.eks. Eurasiaprogrammet, Russlandprogrammet og kvoteordningen. Det vises til omtalen av HiTs avtaleportefølje i kapittel 4 og til vedlegg 2 for nærmere opplysninger om de ulike programmene.

Også *kvoteprogrammet* bør nevnes her. Dette er primært en støtteordning for studenter fra fattige land som får finansiert utdanning i Norge. Høgskoler og universiteter kan søke SIU om å få tildelt plasser i denne ordningen. Det gis prioritet til program som undervises på engelsk og er på master/ph.d.-nivå. HiT har for tida 22 slike plasser, av en nasjonal kvote på 1100. (se vedlegg 1)

EU tildeler enkelte diplomer, såkalte «Labels», til institusjoner som har en praksis på utvalgte områder som sikrer høy kvalitet og gode rutiner.

Diploma Supplement Label gis til institusjoner som har gode prosedyrer for å utstede vitnemålstillegg med godt innhold til studenter. Vitnemålstillegget skal utstedes automatisk og gratis fra institusjonen. HiT fikk tildelt Diploma Supplement Label i 2011.¹⁷

ECTS-Label gis til institusjoner som har gode rutiner for å tilby informasjon til internasjonale studenter. Bl.a. kreves det for sertifisering at alle studie- og fagplaner, all relevant informasjon om studier, reglement osv. er oversatt til engelsk. HiT har foreløpig ikke søkt om ECTS-Label, og det er så langt bare Universitetet i Agder og Universitetet i Nordland i Norge som har denne utmerkelsen.¹⁸

European Charter for Researchers (Charter and Code) er en anbefaling på god praksis for forskere og utdanningsinstitusjoner. Institusjonene som blir ansett å ha god praksis, får bruke en logo fra EU. Institusjonen blir bl.a. vurdert på om de har gode rutiner for å sende og motta mobile forskere. HiT har etter søknad til EU fått godkjent Charter and Code i mai 2014, og kan dermed bruke EUs logo. Dette legger naturligvis føringer på HiTs virksomhet.

Senter for Internasjonalisering av Utdanning (SIU) er et nasjonalt kompetanse- og informasjonssenter som skal fremme internasjonalt samarbeid innen utdanning. SIU er et statlig forvaltingsorgan under Kunnskapsdepartementet, administrerer ulike internasjonale utdanningsprogram og skal bistå institusjonene i deres arbeid med internasjonalisering. Indirekte blir SIU også en premissleverandør for internasjonaliseringspolitikken.

¹⁷ Se vedlegg 1

¹⁸ Se vedlegg 1

2.1.4 Målstyring

Etatsstyringsmøter mellom departementet og institusjonene er et ledd i *målstyringsprosessen*, og der er internasjonalisering ofte et tema. Signalene de siste årene har vært at HiT jobber bra med internasjonalisering, men at vi har for få utreisende utvekslingsstudenter.

Det er fastsatt en felles målstruktur for sektoren. For tida omfatter den 4 sektormål (overordnede målformuleringer) og noen kvantitative og kvalitative styringsparametere som institusjonene skal rapportere på. Den enkelte institusjon har så ansvar for å utforme institusjonstilpassede virksomhetsmål relatert til sektormålene, og tiltak for å oppnå disse.

Sektormål 1 og 2 fastsetter at institusjonene skal *tilby utdanning og drive FoU av høy internasjonal kvalitet*. I sektormål 3 heter det at institusjonene «skal være tydelige samfunnsaktører og bidra til *internasjonal, nasjonal og regional utvikling, formidling, innovasjon og verdiskaping*». Både kvalitetsmål med ei internasjonal referanseramme og det globale perspektivet er altså uttrykt her.

Det er ikke lenger fastsatt sentrale styringsparametere på internasjonaliseringsfeltet, men det skal likevel rapporteres til DBH om student- og personalutvekslinger og studieprogram/emner som undervises på engelsk. Institusjonene blir premiært økonomisk for studentutvekslinger, se 3.4. Innkommende studenter produserer dessuten studiepoeng som også gir økonomisk uttelling i tellekantsystemet.

Det er lett å oppfatte de aktivitetene det skal rapporteres tall for, og der det er økonomiske insentiver, som særlig viktige. Flere sentrale sider av internasjonaliseringsarbeidet er imidlertid ikke så lett kvantifiserbare, men er ikke nødvendigvis lavere prioritert av den grunn.

2.2 HiTs strategiske mål og policy

HiTs viktigste styringsdokument er strategisk plan. HiTs strategiske plan for 2010 – 2014 ble rullert senest i styremøtet i mars 2014 (S-sak 21/14). Her fastslås det i virksomhetsideen bl.a. at HiT skal være «*regionalt forankra, ha godt nasjonalt omdømme og vere internasjonalt orientert.*»

I del III Fundament for utviklinga i planperioden er det 13 punkter som skal legges grunn for den videre strategiske utviklinga i planperioden. I pkt. 7 på denne lista heter det at «*internasjonalisering i ulike former skal vere ein viktig del av den faglege verksemda ved HiT.*»

Under sektormål 1, om utdanningskvalitet, har HiT satt opp følgende virksomhetsmål om internasjonalisering: «*HiT skal ha eit utstrekt internasjonalt utdannings samarbeid som medverkar til auka utdanningskvalitet.*»

Det er formulert følgende tilhørende resultatmål:

- «*Talet på utvekslingsstudentar (ut-/innreisande) skal vere minst 245, av dei 75 utreisande, i 2014*
- «*Talet på tilsette som blir utveksla via programavtalar skal vere minst 10 i 2014*

Under sektormålet om FoU har HiT satt opp dette virksomhetsmålet: «*Innan områda teknologi, økologi og kultur skal HiT drive forskning og forskarutdanning på høgt nasjonalt og internasjonalt nivå*». Det er ikke definert konkrete styringsparametere som kan måle dette.

Det forutsettes årlig rullering av planen, at den skal følges opp i årsplanene for høgskolen, i tiltaksplaner for alle driftsenhetene og i budsjettbehandlingen, og at det evt. kan fastsettes særskilte handlingsplaner.

Fram til rulleringa i februar 2013 inneholdt strategisk plan ei rekke strategier/tiltak, mens det ikke var ført opp tiltak i årsplanen. Dette ble da endret, slik at strategiplanen nå inneholder de nevnte fundamentale punktene, mens årsplanen inneholder institusjonelle tiltak. Disse skal igjen følges opp i enhetenes handlingsplaner.

I årsplanen for 2014 er følgende styringsparameter tatt med, i tillegg til parameterne i strategisk plan:

- *Omfanget av framandspråklege utdanningstilbod målt i studiepoeng skal liggje på 1000.*
- *Høgskolen skal delta i utarbeiding av minst 2 EU-søknader.*

Styringsparameterne kan sies å være uttrykk for mål HiT prioriterer høyt, men må ikke oppfattes som ekskluderende. Utvalget av parameterne er også avhengig av hvilken type statistikk som er tilgjengelig, og av hvilke mål som har betydning for ressurstildeling til høgskolen.

Disse tiltakene er ført opp for 2014:

- *Ferdigstille melding om internasjonalisering og utvikle ein strategi og ein handlingsplan for arbeidet med internasjonalisering.*
- *Gjennomføre tiltak for å møte nytt Erasmus-program frå 2014.*
- *Utvikle og drifte USA-satsinga.*
- *Leggje til rette for eit internasjonalt semester i flest mogleg gradsprogram for å auke talet på utreisande studentar.*
- *Innføre EUs Charter and Code¹⁹.*

2.3 Oppsummering og vurdering

Både fra nasjonalt hold og internt er det forventet at høgskolen skal engasjere seg i internasjonalt samarbeid og utveksling, integrere internasjonale perspektiver i utdanning og forskning og se virksomheten i internasjonalt perspektiv på ei rekke ulike måter. Utveksling er fortsatt et sentralt tema, som belønnes finansielt og etterspørres i rapportering og etatsstyringsdialoger. Men også utdannings- og forskningssamarbeid tillegges stor vekt, sammen med globale perspektiver i den faglige virksomheten og ei rekke aktiviteter under vimpelen «internasjonalisering hjemme». Her er tilbudet av studier/emner som undervises på engelsk et viktig virkemiddel.

Stortingsmeldinga om internasjonalisering flytter til en viss grad fokus fra mobilitet til andre temaer, ikke minst under merkelappen «internasjonalisering hjemme». Det gjelder innholdet i studiene, ved at ny, internasjonal kunnskap og globalt rettede problemstillinger tas inn i større grad, betydningen av å utnytte mulighetene en internasjonal campus gir mv. Også utvikling av internasjonale felles- og dobbeltgrader og økt internasjonalt forskningssamarbeid framheves som viktige satsingsfelt. For øvrig videreføres det synet på verdien av internasjonalisering som også tidligere har vært rådende. Evalueringa av kvalitetsreformen tyder på at internasjonalisering ennå ikke er så integrert i UH-institusjonenes virksomhet som ønskelig.

Internasjonale nettverk og internasjonalt samarbeid blir fortsatt sett på som et kvalitetskriterium, og er blant dem NOKUT vurderer når studieprogram skal akkrediteres, og som kvalitetshevende virksomhet i seg selv.

¹⁹ Se vedlegg 1

Tilpasning til internasjonale standarder når det gjelder gradsstruktur og vilkår for forskning blir både krevd og forventet. Det europeiske samarbeidet er særlig sentralt. De nyeste signalene om en nasjonal strategi for forskningssamarbeid i Europa tyder også på at det vil bli stilt skjerpede krav til sektoren på dette feltet²⁰. Samtidig er det signalisert at samarbeid både med Nord-Amerika, de framvoksende økonomiene (Brasil, Russland, India, Kina, Sør-Afrika) og «land i Sør» skal prioriteres. Balanseringen av disse ønskene er i seg selv ei utfordring.

I tillegg til de eksterne forventningene har HiT selv lagt vekt på at internasjonalisering skal være et av fundamentene i utviklinga av institusjonen. Signalene om hvilken innretning internasjonaliseringa skal ha er til dels generelle, og trenger operasjonalisering og spissing. En institusjon av HiTs størrelse bør utforme en felles forventning om hva slags tilbud om internasjonalisering studentene skal få, forventninger til personalets deltakelse i internasjonalt samarbeid, og forventninger til og prioritering av HiTs generelle internasjonale aktivitet og profil. Det er et håp at denne meldinga kan være et bidrag til arbeidet med en slik felles forståelse.

Grovt sett kan de foreliggende styringssignalene oppsummeres i følgende punkter:

- HiT skal være internasjonalt orientert, og internasjonalisering skal bidra til å øke kvaliteten i høgskolens faglige virksomhet.
- Det forutsettes at HiT deltar aktivt i internasjonale nettverk (bl.a. krav for akkreditering).
- Det forutsettes at HiT legger til rette for at mobilitet av studenter og tilsatte skal finne sted både fra og til HiT, og spesielt for doktorgradsstudenter.
- Det oppfordres til å øke samarbeidet med Europa, Nord-Amerika, de såkalte BRIKS-landene (Brasil, Russland, India, Kina, Sør-Afrika), samt bistands-/utviklingsarbeid mot «land i Sør».
- Det oppfordres til å øke tilbudet av studier/emner som undervises på engelsk.
- Det oppfordres til at HiT bidrar til å realisere andre politiske mål (f.eks. gjennom prosjekter som Eurasia, NORHED, e.l.).
- Det forventes at man i større grad kobler internasjonalt samarbeid innen FoU og utdanning, med særlig vekt på mastergradsstudier.
- Det oppfordres til å delta i utvikling av internasjonale fellesgrader.
- Det oppfordres til at institusjonen utarbeider en strategi for «internasjonalisering hjemme».
- Undervisningen bør inneholde ny, internasjonal kunnskap og internasjonale og globale problemstillinger bør innarbeides i det faglige tilbudet der det er relevant.

²⁰ «FoU ved høgskolene»- Forskningsrådets policy for 2014-2018, s 7

3 ORGANISERING OG RESSURSER

I dette kapitlet vil organiseringa, ressursene og de tilgjengelige virkemidlene på internasjonaliseringsområdet bli omtalt. Ansvarsdelinga mellom fellesnivå og fakultetene, ulikheter i hvordan fakultetene organiserer internasjonaliseringsarbeidet sitt, rolla fellestjenester og støttetjenester spiller og hvilke virkemidler som er tilgjengelige på hvert nivå.

3.1 Oppgavefordeling

3.1.1 Institusjonsnivået/internasjonalt kontor²¹-

Internasjonalt kontor er en del av FoU-seksjonen som ledes av viserektor for FoU. Kontoret har ansvar for strategisk arbeid med internasjonalisering, og for høgskolens løpende planarbeid og rapportering til departementet på dette feltet. Internasjonalt kontor er sekretariat for høgskolens internasjonale utvalg (se nedenfor).

Oppgavene gjelder også tilrettelegging av samhandlinga mellom institusjonsnivået og fakultetene og fakultetene imellom, og å sørge for felles rutiner og arbeidsmåter i nødvendig utstrekning. Ikke minst skal kontoret være en ressurs for fakultetene og bistå dem ved behov.

Videre har internasjonalt kontor ansvar for administrasjon av kvoteordningen,²² for fordeling av Erasmus-stipender²³ internt i høgskolen, og skal være ressurspersoner i forbindelse med ulike internasjonale program som administreres av f. eks. SIU eller andre. Kontoret har også overordnet ansvar for engelskspråklige nettsider, informasjon rettet mot utenlandske studenter og partnere og for engelskspråklige brosjyrer og presentasjoner som kan nyttes felles for høgskolen.

Når det gjelder internasjonalt forskningssamarbeid, tilrettelegging for arbeid med EU-søknader mv., har også FoU-seksjonen oppgaver knyttet til samordning og informasjon, støtte og fellestiltak på institusjonsnivå.

3.1.2 Fakultetene

Internasjonalisering skal være en integrert del av den ordinære virksomheten ved høgskolen. Dette gir *fakultetene og instituttene* et viktig utøvende ansvar. Det omfatter å holde kontakt med etablerte utenlandske partnere, å tilrettelegge gode utvekslingsmuligheter for studentene, å sørge for internasjonale temaer og perspektiver i studieprogrammene, å oversette nye studie-/ fagplaner og emnebeskrivelser til engelsk, og å planlegge og iverksette engelskspråklige studietilbud eller emner. Fakultetene skal også gi tilsatte og studenter administrativ støtte, f. eks. i forbindelse med mobilitet. I tillegg har fakultetene ansvar for at utenlandske studenter på campus får den samme informasjon og de samme tjenester som norske, og spesiell oppfølging der det trengs. Instituttene har oppgaver er særlig knyttet til den faglige delen av internasjonaliseringsvirksomheten. Det omfatter også forskningsledelse, og vil innebære å initiere, stimulere til, støtte og legge til rette for forskningssamarbeid med utenlandske fagmiljøer og -personer.

3.1.3 Fellestjenester og støttefunksjoner

Fellestjenester og støttefunksjoner er særdeles viktige for studiemiljøet og studiekvaliteten for alle studenter, og minst like mye for de utenlandske som for de norske. Drift, bibliotek, IT, studieadministrative systemer, informasjon og kommunikasjon må også tilrettelegges for studenter som ikke behersker norsk. Ikke bare formell dokumentasjon, men også løpende informasjon, må være tilgjengelig på engelsk. Dette behovet øker med flere utvekslingsstudenter, flere studieprogram

²¹ Den administrative organiseringa og ressursbruken er omtalt i del 3.3 nedenfor

²² Se vedlegg 1

²³ Erasmus omtales i 2.1.3 og vedlegg 1

som undervises på engelsk, utenlandske gjesteforskere og doktorgradsstudenter, og fagtilsatte som rekrutteres fra utlandet.

Studentsamskipnaden i Telemark (SiTel)²⁴ spiller også ei avgjørende rolle når det gjelder å legge til rette for utenlandske studenters opphold på HiTs studiesteder. Ikke minst gjelder det tilgang på studentboliger, men også barnehage tilbud, rådgivning, sosiale tiltak m.m.

3.2 Styring og ledelse

Styret og rektor har naturligvis det overordnede styrings- og ledelsesansvaret for internasjonaliseringsarbeidet, som for høgskolens virksomhet for øvrig. Etter at ordningen med viserektorer for FoU og for utdanning ble innført i 2011, er det institusjonelle lederansvaret for internasjonalisering lagt til *viserektor for FoU*, som også har eksternt rettet virksomhet og bibliotek i sin portefølje. Under den tidligere ordningen var ansvaret for både utdanning, FoU, internasjonalisering og eksternt rettet virksomhet samlet hos studiedirektøren. Begrunnelsen for plasseringen av internasjonaliseringsfeltet i den nye strukturen var bl.a. å se FoU, eksternt rettet virksomhet og internasjonalisering i sammenheng, og å markere økt vekt på internasjonalisering av FoU og kobling mellom FoU og utdanning i internasjonalt samarbeid. Ordningen krever imidlertid utstrakt koordinering med *viserektor for utdanning* og utdanningsseksjonen.

På fakultets- og instituttnivå ligger ledelsesansvaret i linja, dvs. hos dekaner og instituttledere.

Styret har opprettet et fast *Internasjonalt utvalg (IU)*²⁵, som ledes av viserektor for FoU og er sammensatt av fire faglig tilsatte (en fra hvert fakultet) og to studentrepresentanter. Administrative kontaktpersoner ved fakultetene og observatør for SiTel deltar også på møtene. Utvalget skal være rådgivende for ledelsen og styret i saker som har med internasjonalisering å gjøre, og har i liten grad beslutningsmyndighet. Det uttaler seg om fordeling av øremerkede midler til internasjonalisering²⁶, disponering av kvoteplasser²⁷ og ulike tiltak og planer som vedrører feltet. Dessuten fungerer utvalget som et forum der en kan diskutere sentrale spørsmål med fokus på internasjonalt samarbeid.

Ved to av fakultetene, HS og TF, har det vært opprettet egne internasjonale utvalg. Ingen av disse utvalgene er aktive lengre. TFs internasjonale koordinator har jevnlig møter med TFs ledergruppe etter behov.

Høgskolens *FoU-utvalg* ledes også av viserektor for FoU og er ellers sammensatt av fem aktive forskere og en doktorgradsstipendiat. Utvalget skal bl.a. følge opp strategier og tiltak for å øke tildeling av forskningsmidler fra NFR og EU, stimulere til nettverksbygging mellom HiT og eksterne aktører, og bidra til internasjonalt samarbeid om forskning, herunder om forskerutdanninger. Leder for internasjonalt kontor kan møte i FoU-utvalget, og FoU-koordinator tilsvarende i IU.

3.3 Administrative ressurser

Internasjonalt kontor er en del av FoU-seksjonen, som ledes av viserektor for FoU. Kontoret består av to personer i fulle stillinger - hvorav en fungerer som leder av internasjonaliseringsfeltet. Den andre fungerer som såkalt Erasmus-koordinator med ansvar for visse funksjoner knyttet bl.a. til stipender

²⁴ Se nærmere omtale i kap 6.

²⁵ Se reglement for IU i vedlegg 2

²⁶ Se under 3.4

²⁷ Se vedlegg 1

og midler fra Erasmus²⁸ og som koordinator for Kina-samarbeidet²⁹. Til internasjonalt forskningssamarbeid er det ikke satt av egne administrative ressurser ut over at ca. 20 % av ei saksbehandlerstilling knyttet til FoU-feltet benyttes til oppgaver relatert til EUs rammeprogram.

Alle fakultetene har egne administrative kontaktpersoner for internasjonalisering, og enkelte institutter har utpekt fagpersoner med et eget ansvar for den faglige tilrettelegginga.

AF disponerer 1,5 administrative stillinger underlagt administrasjonssjef i lokalt internasjonalt kontor. Ved EFL er det tilsvarende satt av 1 stilling. HS har øremerket 40 % stilling, mens TF har administrativ koordinator for internasjonalisering i 70 % stilling, pluss 20 % administrativ ressurs avsatt til ulike andre studieadministrative oppgaver innen internasjonalisering.

Tallene er ikke sammenlignbare mellom fakultetene, bl.a. fordi betydelige ressurser fra faglige stillinger går med til koordinering av emner/gradsprogram som undervises på engelsk. Omfanget av dette varierer mye mellom fakultetene.³⁰ Noe av forskjellene skyldes også større eksternt finansierte prosjekter med ekstra behov for administrativ støtte (jf. f. eks. Eurasia-prosjektet ved AF). Det varierer også hvor ulike oppgaver er plassert. Ved noen fakulteter er bl.a. eksamensarbeid, karakterutskrifter og godkjenninger plassert hos de internasjonale kontaktpersonene, hos andre hos dem som utfører tilsvarende oppgaver for norske studenter. Ordningene og ressursberegningene er i det hele tatt så pass ulike mellom fakultetene at det er vanskelig å kvantifisere ressursbruken på en sammenlignbar måte.

3.4 Økonomiske ressurser

Utenom fast lønn settes det hvert år av en sum penger på et eget tiltak i HiTs budsjett. For 2014 er det satt av ca. 1,8 mill. kr. Disse midlene skal gå til å stimulere internasjonalt samarbeid i fakulteter og institutter, samt til en del felles oppgaver på institusjonsnivå. Midlene disponeres av viserektor for FoU, etter forslag fra internasjonalt kontor.

Hovedtyngden av disse midlene disponeres til reisetilskudd for reiser i forbindelse med internasjonalt utdannings- og FoU-samarbeid. Ca. 850 000 kroner deles ut som reisestøtte mot at vedkommende institutt eller fakultet stiller med tilsvarende egenandeler. I tillegg gis det også strategiske midler til enkelte tiltak som er av særlig betydning for internasjonaliseringsarbeidet ved HiT. Det gis også støtte til norskkurs for utenlandske studenter ved fakulteter som ikke tilbyr slike kurs som ordinær del av porteføljen sin, til sosiale tiltak rettet mot utenlandske studenter, til informasjonsmateriell på engelsk mv. I praksis betyr dette at svært mye av midlene går til å finansiere aktivitet på fakulteter og institutter.

For å oppmuntre til økt bruk av Erasmus-stipend for personale, er det også innført en ordning der internasjonalt kontor dekker beløpet som ikke dekkes av Erasmusstipendet. Tilleggsstøtta skal bidra til å øke interessen for og deltakelsen i ordningen, og gis for å dekke evt. gap mellom faktiske reisekostnader og det EU-finansierte stipendet.

I HiTs budsjettfordelingsmodell får fakultetene 10 000 kr per godkjent studentutveksling av minst tre måneders varighet, og 5 000 kr per godkjent personalutveksling på minst ei ukes varighet. I budsjettfordelingsmodellen til HiT settes disse midlene av forlods innenfor den delen av ramma som fordeles mellom fakultetene. I budsjettfordelinga for 2014 (basert på resultater fra 2012) utgjorde dette til sammen 2,6 mill. kroner.

²⁸ Se 2.1.3, 4.2.2 og vedlegg 1 om Erasmus

²⁹ Se 4.2.4 om Kinasamarbeidet

³⁰ Se 6.1 om studietilbud på engelsk.

Videre settes det av 270 000 kr til samarbeid med Kina, som bidrag til Kinasamarbeidet mellom Universitetet i Agder, HiT og Høgskolen i Gjøvik (se pkt. 3.6). Av disse midlene finansieres ca. 30 % av ei stilling på internasjonalt kontor så lenge Kinasamarbeidet består.

Samlet tildeler HiT sentralt altså ca. 4,7 mill. kroner til internasjonalisering per år. I tillegg kommer midler som fakultetene og instituttene setter av innenfor sine rammer. SiTel kompenseres også for boliger som var holdt av til utenlandske studenter som ikke benyttes, og der SiTel ikke finner ny leietaker. Dette beløpet varierer fra år til år.

På inntektssida får HiT 7 000 kr per godkjent studentutveksling som del av budsjett-tildeling fra KD. For 2014 utgjorde dette 1,3 mill. kr (basert på resultatene for 2012).

I tillegg kommer inntekter i form av uttelling for studiepoengsproduksjon for over 200 utvekslings- og gradsstudenter årlig HiT til gode.

Netto årlig bidrag til internasjonalisering over HiTs budsjett sentralt (eksklusive lønnskostnader) blir dermed ca. 3,4 mill. kroner.

Mye av internasjonaliseringsvirksomheten er imidlertid eksternt finansiert, helt eller delvis. Dette gjelder midler som stilles til disposisjon til konkrete prosjekter fra eksterne kilder, primært fra program som administreres fra SIU, andre departementer, EU, EØS-ordningen eller Nordplus (se vedlegg 5). I enkelte tilfeller også private aktører (som f.eks. Kirkens Nødhjelp). Disse prosjektene dekkes altså ikke av grunnbevilgningen fra KD og behandles heller ikke som del av HiTs ordinære budsjett, men de er en viktig del av den totale internasjonaliseringsvirksomheten. Midlene regnskapsføres på egne prosjekter og aktivitetene finansieres innenfor ramma av tildelte midler fra de respektive programmene/kildene. Tiltak som finansieres på denne måten kan være alt fra personal- og studentutveksling til seminarer, utvikling av felles emner, bistand til utvikling av utdanninger hos partnere eller andre former for fagutvikling. Som oftest vil midlene omfatte både finansiering av HiTs del av konkrete samarbeidsaktiviteter i prosjektet og midler som skal videreformidles til utenlandske partnere.

På samme måte kan HiT være delaktige i prosjekter med partnere der finansieringen kommer fra kilder i utlandet og stilles til HiTs disposisjon via den utenlandske partneren.

Der det er flere utenlandske partnere involvert i et prosjekt med ekstern finansiering, er det normalt en av partnerne som oppnevnes som koordinator for prosjektet, mens de øvrige deltar som partnere. Koordinatoren er ansvarlig overfor finansieringskilden for rapportering og hovedregnskap, mens de øvrige partnerne rapporterer aktiviteter og regnskap via koordinatoren. De fleste slike prosjekter er tidsavgrenset.

Slike eksternt finansierte prosjekter kan ha ulike finansieringskilder: EU, Nordisk råd, EØS-midler, eller prosjekter som finansieres via SiU for å nevne noen. Bidragsytere kan også være private NGOer, som f.eks. Kirkens Nødhjelp eller andre med internasjonalt engasjement.

En del prosjekter har oftest ei mer politisk målsetting utover bidragene de gir til institusjonenes internasjonale profil og aktivitet. F.eks. skal Eurasia-programmet bidra til å utvikle de sivile samfunnene i de tidligere Sovjet-republikkene. NOMA/NORHED har vært rettet spesielt mot oppbygging av kapasitet/kompetanse i fattige land i Sør. EU- og Nordplus-programmene har ei uttrykt målsetting om å bidra til integrasjon, samhandling og til en viss grad standardisering innen sine respektive geografiske områder.

Selv om mesteparten av utgiftene dekkes av eksterne midler, kommer man ikke utenom at en del egentid og ikke minst oppmerksomhet bindes til prosjektene, tid og oppmerksomhet som kanskje kunne vært rettet mot andre aktiviteter. Samtidig er det en del av forventningen fra departementet

at institusjonene på denne måten bidrar til å realisere andre politiske målsettinger enn de rent utdanningspolitiske.

Pga. disse prosjektenes varierende omfang og aktiviteter, finansieringskilde og flerårige karakter, er det vanskelig å sette opp en fullstendig oversikt over disse og hvilke bidrag de gir til HiTs internasjonaliseringsaktivitet. For en oversikt over prosjekter og nettverk med ekstern finansiering som HiT har vært eller er involvert i de siste årene, se vedlegg 5. Det vil her framgå at eksterne bidrag yter betydelig tilskudd til HiTs totale internasjonaliseringsaktivitet.

3.5 Virkemidler

Høgskolen rår over mange typer av virkemidler for å fremme internasjonalisering. De kan deles inn i ulike kategorier:

3.5.1 Økonomiske stimulanser

Styrets generelle bevilgningsmyndighet gjør det mulig å legge inn særskilte insentiver og å finansiere strategiske satsinger og konkrete tiltak og program. Også fakultetene kan sette av ressurser til internasjonalisering innenfor disposisjonsfullmakten. HiTs bruk av slike stimuleringsmidler er omtalt under 3.4.

3.5.2 Regler og systemer

Styret og underliggende myndighetsnivåer (etter delegasjon) kan fastsette regler og retningslinjer bl.a. for bruk av de øremerkede midlene til internasjonalisering³¹, for innhold i studie- og fagplaner, om tilrettelegging for utveksling mv.

I kvalitetssikringssystemet er det innarbeidet krav som sikrer oppfyllelse av de kriteriene som gjelder for å få såkalt DS- eller ECTS-label³².

Det kan også stilles krav til rapportering fra underliggende enheter, ut over de obligatoriske rapporteringene til DBH. Slike krav vil i noen tilfeller også kunne virke styrende på aktiviteten.

3.5.3 Personalpolitiske virkemidler

Motivasjon, kompetanse og handlingsmuligheter blant personalet er spesielt viktig for et vellykket internasjonaliseringsarbeid. Flere virkemidler kan være aktuelle, og noen er tatt i bruk:

Rekrutteringspolitikken generelt kan nyttes som virkemiddel, og det er vedtatt at kvalifikasjoner for internasjonalt samarbeid skal tas med som standardkrav i utlysning av toppstillinger ved HiT. Det er her bl.a. snakk om krav til faglig innretning, språkkompetanse og nettverk. Rekrutteringspolitikken kan også innebære at en satser mer på å rekruttere fagpersoner fra utlandet. På noen områder kan dette være et kraftfullt virkemiddel for å styrke internasjonale nettverk og for å heve det faglige nivået generelt.

Etablering av internasjonale nettverk er lagt inn som ett av flere kriterier for lønnsopprykk i lokale lønnsforhandlinger. Internasjonalt samarbeid/deltakelse i internasjonale nettverk er ett av flere kriterier for opprykk til førstestillinger/professorater. Det kan også etableres ulike stipend- og sabbatsordninger for fagpersonale for å stimulere til internasjonal kontakt, og det kan vurderes i

³¹ Retningslinjer for tildeling av IU-midler er revidert høsten 2013, bl.a. med klarere prioriteringskriterier. Se vedlegg 3.

³² Se omtale under 2.1.3 / i vedlegg 1

hvilken grad arbeidsplanene kan nyttes for å stimulere til det samme. Høgskolen kan også satse på kompetanseutvikling innen språk og kulturforståelse.

Innenfor Erasmusordningen kan det gis stipender til kompetansehevingstiltak ved bedrifter, organisasjoner eller samarbeidsinstitusjoner i utlandet som dekker deler av kostnadene for reise- og opphold. Ordningen omfatter i utgangspunktet alle ansatte.

3.5.4 Ledelse og planverk

I tillegg til formelle krav og regler vil også signaler og føringer som gis gjennom målformuleringer i planverket og som formidles fra ledernivå, virke inn på institusjonens praksis. Det er opp til ledelsen på fakultets- og instituttnivå å bidra til måloppnåelsen gjennom å fordele interne ressurser bl.a. gjennom arbeidsplanene.

Innenfor sektorens og høgskolens målstruktur og planverk³³ har internasjonalisering sin plass. Styret må formulere overordnede strategiske målsettinger og underliggende nivåer må være med på å operasjonalisere disse. Institusjonens årsplaner, der institusjonelle tiltak er satt inn, og ikke minst fakultetenes og øvrige enheters årlige handlingsplaner, er viktige i så måte. Det kan naturligvis også vedtas egne handlingsplaner for bestemte satsingsområder.

Planverket gir rammene og målsettingene for virksomheten på internasjonaliseringsfeltet. Men oppfølginga fra ledelsen på de ulike nivåene, har avgjørende betydning for hvilken virkning planene får for praksis og hvilke resultater som oppnås. Det kan være snakk om kontroll, men først og fremst om å skape motivasjon og forståelse for målene og om å gi veiledning i arbeidet.

3.6 Oppsummering og vurdering

I dette kapitlet er det gitt ei skisse av hvordan arbeidet med internasjonalisering er organisert på institusjons- og fakultetsnivå. På institusjonsnivå ligger et hovedansvar hos viserektor for FoU, med internasjonalt kontor som den sentrale enheten. Det framgår at relativt mange virkemidler er tilgjengelige på institusjonsnivå. Det gjelder budsjettarbeidet, arbeidet med rekruttering og personalpolitikk, med fagporteføljen og med kvalitetssystemet.

Det kan imidlertid reises spørsmål om i hvilken grad virkemidlene brukes systematisk. I hovedsak er det tradisjonelle finansieringsordninger knyttet til internasjonalt kontor som er mest utnyttet. Dette henger antakelig sammen med knappe ressurser på instituttene, men antakelig også med en oppfatning av at tiltak rettet mot internasjonalisering er et ansvar for internasjonalt kontor. De konkrete internasjonaliseringstiltakene blir for det meste administrert på fakultets- og instituttnivå, og i liten grad styrt fra fellesnivået. Enkelte virkemidler initieres fra sentralt hold. F.eks. brukes tildeling av IU-midler, tildelinger av kvoteplasser til fakultetene og intern fordeling av Erasmusmidler til å finansiere aktivitet på fakulteter og institutter som bidrar til økt internasjonalisering. Internasjonalt kontor lager også felles skjemaer, maler og rutiner som bidrar til at høgskolen framstår enhetlig og at kvaliteten sikres på tvers av fakultetene. Det er også innarbeidet krav til internasjonalisering i sentrale dokumenter som i studie- og fagplaner, kvalitetshåndboka og utlysningstekster til stillinger.

Institusjonsnivåets viktigste funksjon er å bidra til å formulere mål, prioriteringer og satsinger, slik at institusjonen til enhver tid har en strategi for internasjonalisering. Operasjonaliseringen derimot, ligger under dekanenes og instituttledernes ansvar.

³³ Se omtale under 2.2

Dette er naturligvis helt nødvendig, fordi det faglige arbeidet med utdanning og forskning foregår der. I noen tilfeller vil mangel på ressurser eller lokale prioriteringer på instituttet komme i konflikt med sentrale mål. For eksempel har enkelte institutter vært skeptiske til å sende ut studenter på studieprogram der studenttallet er lavt eller økonomien er anstrengt. Det er forståelig, i et system der det primære målet fort vil bli å sikre studenttallet og derved budsjettgrunnlaget. Samtidig er det viktig at studentene får det tilbudet de har krav på.

Arbeidet med internasjonalisering er organisert noe forskjellig fra fakultet til fakultet, og delvis også mellom institutter på samme fakultet. Alle fakultetene har imidlertid minst én person som er primærkontakt for studenter og personale når det gjelder utvekslinger, og som også i stor grad står for saksbehandling/samordning i saker som skal behandles videre på institusjonsnivå. Det er noe ulik praksis fra fakultet til fakultet når det gjelder hvilke oppgaver som tillegges de administrative kontaktene for internasjonalisering og i hva som ligger i den ordinære faglige eller administrative linja. Selv om det vil være ulikheter mellom fakultetene, kan det være uheldig om nesten alle oppgaver knyttet til internasjonale studenter legges til internasjonaliseringsmedarbeidere. Det kan bidra til at den øvrige organisasjonen kan skyve fra seg sin del av ansvaret. Det er neppe hensiktsmessig, særlig når det legges økt vekt på at internasjonalisering skal gjennomsyre større deler av virksomheten.

Som det går fram i del 3.4, er det ei rekke finansieringskilder for internasjonalt samarbeid. De økonomiske forvaltningssystemene er også ulike, noe som gjør det vanskelig å gi et systematisk og sammenlignbart bilde av aktiviteten. Det betyr ikke at økonomiforvaltningen er uryddig, bare at de ulike ordningene ikke er helt sammenlignbare. Relativt store summer kanaliseres via HiTs økonomisystem uten å framkomme i regnskapstallene for eksternt finansiert virksomhet. Likevel bidrar de klart til å øke HiTs totale virksomhetsvolum. HiT har vært relativt god til å skaffe seg slike tildelinger. Det er i overveiende grad positivt, både fordi HiT dermed bidrar til å løse sitt samfunnsoppdrag, og fordi virksomheten ofte bidrar til å styrke høgskolens fagkompetanse og nettverk. Samtidig legger de aktuelle prosjektene beslag på faglige og administrative ressurser, uten at dette heller alltid blir fullt ut klargjort i prioriteringssammenheng. Det kan derfor være grunn til å se på om en kan utarbeide bedre oversikter over denne typen aktivitet og inntekter.

Dette er utfordringer for HiT :

- Det er fortsatt et stykke å gå før internasjonalisering er integrert som ordinær del av virksomheten i alle ledd. Dette er ikke unikt for HiT, men viser at internasjonalisering i større grad må være et tema i det vi gjør.
- HiTs desentraliserte struktur gjør at det blir svært utfordrende å utnytte personalressursene som er satt av til internasjonalisering på en planmessig og strategisk måte. Den vertikale samordninga i organisasjonen er begrenset, siden personalressursene tilhører de ulike fakultetene.
- Selv om internasjonalt kontor og personene som jobber med internasjonalisering har et overordnet ansvar for internasjonalisering, må mye av ansvaret for implementering av de konkrete tiltakene ligge på faglige ledd i organisasjonen. Dette fordi internasjonalisering i første rekke skal knyttes til undervisning og forskning.
- Satsing har gitt økt aktivitet, men er i for stor grad knyttet til «ildsjeler». Dette fører til stort press på enkeltpersoner både administrativt og faglig. Det er derfor et ønske om at tilstrekkelige ressurser, både tidsmessige og økonomiske settes av til dem som bidrar til internasjonalisering.
- I dag er strategiske prioriteringer og forventninger i for liten grad operasjonalisert og konkretisert.

- Man bør jobbe for at belønningsordninger og tilgjengelige virkemidler trekker i samme retning i hele organisasjonen, slik at personalmessige, tidsmessige og økonomiske ressurser utnyttes så godt som mulig.

4 NETTVERK OG AVTALEPORTEFØLJE

I dette kapitlet gis det en oversikt over HiTs internasjonale avtaleportefølje. I tillegg drøftes en del praktiske og strategiske problemstillinger knyttet til HiTs formelle nettverk.

4.1 HiTs avtaleportefølje

HiT har en omfattende avtaleportefølje som omfatter mange land. De aller fleste partnerne er høgskoler eller universiteter. I tillegg har vi enkelte avtaler med private institusjoner, skoler, barnehager mv. i forbindelse med at enkelte studier har muligheter for å gjennomføre deler av praksis i utlandet.

Avtalene fordeler seg på tre hovedtyper:

- Avtaler inngått under *Nordplus-programmet* (partnere i de nordiske og baltiske land med finansiering vesentlig om samarbeidsaktiviteter finansiert av Nordisk Råd).
- *Erasmus-avtaler* (i hovedsak avtaler om student- og lærerutveksling innenfor ramma av det EU-finansierte programmet for Livslang læring (LLP – Lifelong Learning Program) – bedre kjent som Erasmus).
- *Bilaterale* avtaler. Dette er i hovedsak avtaler inngått med partnere utenom Europa, evt. med enkelte europeiske partnere utenom ramma av Erasmus-samarbeidet.

I denne meldinga bruker vi begrepet avtaleportefølje om det totale omfanget av HiTs avtaler og begrepet nettverk om mer forpliktende samarbeid mellom ulike internasjonale partnere.

De senere åra er det innarbeidet krav om dokumentasjon av internasjonalt samarbeid for akkreditering av institusjoner og studieprogram, samt for generell godkjenning av studieprogram som ikke trenger akkreditering (jf. f.eks. NOKUTs retningslinjer for akkreditering, og HiTs egne regler for godkjenning av studieprogram).

Dokumentasjonskravet er oftest knyttet til at det foreligger formelle avtaler med utenlandske partnerinstitusjoner. Avtalene må være relevante for det aktuelle fagområdet. Gjennom avtaler forutsettes det at det etableres relasjoner som er reelle og forutsigbare, med gjensidige forpliktelser og rettigheter.

Det er samtidig en forventning om at det bygges opp aktive relasjoner med avtalepartnerne, og at institusjonene bygger strategiske nettverk som kan bidra til å realisere HiTs egne mål for internasjonalisering generelt og for faglig utvikling. I tillegg til noen nøkkelpartnere hvor det bygges opp integrerte faglige samarbeidsformer (fagutvikling, evt. fellesgrader, muligheter for mobilitet, prosjektsamarbeid etc.), er det også behov for et viss volum i avtaleporteføljen for å kunne imøtekomme krav om, og forventninger, til utvekslingsmuligheter for våre studenter.

Formelle avtaler er også en forutsetning for å kunne delta med søknader om midler fra ei rekke eksterne program innen utdanning og forskning, enten de forvaltes av SIU, NFR eller andre instanser.

Dette er bakgrunnen for fokus på avtalebasert internasjonalt samarbeid.

Noen internasjonale samarbeidsprogrammer har etablert faste formkrav til avtaler, som for eksempel Erasmus og Nordplus-programmene. Andre avtaler settes opp ut fra det partene blir enige

om basert på hvilke konkrete behov og planer som foreligger. Den siste typen kalles ofte bilaterale avtaler. De er ofte generelle, og uttrykker vilje til samarbeid innen utdanning og forskning, og åpner for mobilitet av studenter og personale, samt sier noe om finansiering (som oftest basert på at hver av partene bærer sine egne kostnader knyttet til samarbeid). I tillegg har avtalene ofte med punkter som regulerer evt. krav om betaling/skolepenger ved studentutveksling der det kan være aktuelt.

De fleste avtalene inngås med utdanningsinstitusjoner, men det er også eksempler på avtaler med både norske og utenlandske partnere utenfor UH-sektoren - som frittstående forskningsinstitutter, NGOer, skoler, barnehjem, helseinstitusjoner eller andre - for eksempel for å kunne tilby praksisopplæring som del av studentutveksling - eller som konkrete bistandsprosjekter.

Selv om en del avtaler også åpner for forskningssamarbeid, omfatter de fleste avtalene som er med i oversikten i hovedsak utdanningssamarbeid. Forskningssamarbeid er i mye mindre grad formalisert gjennom avtaler.

Avtaler inngås ofte på institusjonsnivå, men kan også inngås av dekaner (evt. instituttledere) dersom avtalen kun gjelder aktivitet knyttet til ett fakultet eller ett institutt.

I vedlegg 4 finnes en fullstendig oversikt over HiTs avtalepartnere. Denne oversikten ligger normalt ute på HiTs hjemmesider, og oppdateres fortløpende.

Det er ønskelig av mange grunner at så mye som mulig av det internasjonale samarbeidet kan dokumenteres ved, og baseres på, avtaler, men det er viktig å være klar over at det pågår mye interessant, nyttig og utviklende samarbeid i uformelle nettverk. Ikke minst vil et uformelt nettverk ofte kunne resultere i at det på et senere tidspunkt inngås formelle samarbeidsavtaler om videreføring/formalisering av konkrete aktiviteter.

Tabell 4.1 viser omfanget av HiTs avtaler og hvordan de fordeler seg på programavtaler og bilaterale avtaler

Tabell 4.1 HiTs avtaleportefølje

Type avtale	Antall partnere	Antall land
Alle	222	42 land
Nordplus*	63	Alle nordiske og baltiske land
Erasmus	121	23 land
Bilaterale	38	16 land

*Nordplusnettverk, ikke alltid formelle avtaler til grunn. Noen institusjoner har HiT både Nordplus og Erasmusavtale med, og disse er talt to ganger.

Når en går nærmere inn på avtalenes innhold, er det fem forhold som er i øyenfallende:

For det første har HiT et omfattende sett av avtaler i svært mange land både i og utenfor Europa, selv om det store flertall av avtaler er inngått med nordiske og europeiske institusjoner.

For det andre er aktiviteten i hver avtale ofte knyttet kun til ett eller noen få fagmiljøer ved HiT.

For det tredje er det til dels lite sammenfall mellom ulike aktiviteter i samhandlingsrelasjonene slik at personalutvekslinger ofte ikke går til institusjoner der en har studentutvekslinger til (eller fra), at innreisende utvekslingsstudenter kommer fra noen partnere mens utreisende studenter drar til andre partnere, at faglig samarbeid ofte går til partnere der det ikke er utveksling, eller at det er omfattende forskningssamarbeid uten at det er utdanningssamarbeid eller formell mobilitet.

For det fjerde har HiT vært dyktige og aktive når det gjelder å fange opp sentrale signaler om hvilke land/program som er prioriterte i utdannings- og forsknings samarbeid. Vi har et omfattende samarbeid i Europa (særlig EU), vi har ei rekke samarbeidspartnere i Nord-Amerika, vi har aktive relasjoner til partnere i Kina, India og Sør-Afrika, vi samarbeider med «land i sør» som Sri Lanka, Nepal, Malawi, Tanzania m.fl., og vi har vært dyktige til å få ut midler fra program som NOMA, NORHED og EURASIA.³⁴ Vi har derimot i mindre grad lyktes i å få til EU-finansierte prosjekter ut over student- og personalmobilitet i Erasmus.

For det femte er internasjonalt samarbeid ulikt organisert, og svært varierende i omfang og intensitet mellom fakulteter og institutter, og sett fra institusjonsnivå er det også et inntrykk at slikt samarbeid vektlegges forskjellig fra miljø til miljø.

Det er all grunn til å være tilfreds med at HiT har et omfattende samlet internasjonalt nettverk, men det kan være grunn til å stille spørsmål ved om ikke en strammere styring og samordning kan være nyttig for å få til en kraftigere satsing mot noen sentrale partnere. Ikke minst vil dette kunne gjøre samarbeidsrelasjoner mer robuste, mindre personavhengige, og bidra til å spare ressurser. Viktigere enn ressurser er imidlertid behovet for å bygge opp noen nettverk som framstår som mer integrerte, robuste, institusjonsbaserte og mer strategiske.

Som illustrasjon har vi satt opp en tabell som viser geografisk spredning av avtaleporteføljen, se tabell 4.2 nedenfor. Tabellen viser kun geografisk fordeling, og sier ikke noe om antall avtaler. Merk også at en del avtaler gjelder for flere fakulteter/institutter eller fagområder.

Tabell 4.2 Geografisk fordeling av avtalepartnere, fordelt på institutter

Institutt	Norden*	Europa (Erasmus)**	Nord-Amerika	Asia	Afrika	Oceania	Mellom- og Sør-Amerika
Institusjons-avtaler		X	X	X		X	X
IFI	X	X	X				
IKH	X	X	X				
INHM	X	X		X			X
IØI	X	X	(X)	X			X
ILU	X	X	X	X	X		
IFF	X	X	X				
IFK	X	X	X				
IFP	X	X	X	X			
IHF	X	X	X		(X)***		
ISF	X	X		(X)***	(X)***		
PEM	X	X	X	X	X	X	
EIK	X	X	X	X	X	X	

* Nordplus /Erasmusavtaler med nordiske partnere/bilaterale avtaler med nordiske land

** Erasmusavtaler + bilaterale avtaler med europeiske partnere

*** Avtaler med ideelle organisasjoner, ikke utdanningsinstitusjoner

³⁴ Se omtale av de nevnte programmene i vedlegg 1

4.2 Samarbeidsrelasjoner med ulike deler av verden

Universiteter og høyskoler er oppfordret til å samarbeide mer med EU-området og utnytte bedre de ordningene som er tilgjengelige, siden Norge bidrar med store midler både til FoU- og utdanningsprogrammene. Ellers er undervisnings- og FoU-samarbeid med Nord-Amerika høyt prioritert, sammen med BRIKS-landene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika) samt såkalte "land i Sør".

4.2.1 Norden

HiT deltar aktivt i flere nordiske nettverk³⁵ (15 stykker, per 01.03.2014). Det meste av aktiviteten foregår innenfor ramma av Nordplus³⁶, som omfatter alle de nordiske landene, samt landene i Baltikum. I tillegg har HiT Erasmus-avtaler med nordiske partnere. Noen av disse avtalene er med partnere vi også har samarbeid med innen Nordplus, andre avtaler eksisterer kun som Erasmusavtaler. HiT har en eller annen form for samarbeid innen Nordplus-området med alle land som omfattes av programmet. Vi koordinerer tre nettverk.

Samarbeidet omfatter både nettverksaktiviteter og mobilitet. Det er ikke så mye student- og personalutveksling på over hhv. 3 og 1 mnd, men mange nettverk gir muligheter for kortere utenlandsopphold. I flere nettverk arrangeres det konferanser og intensive program og gjennomføres fagutvikling.

Lærerutdanningene har den største aktiviteten, med deltakelse i 7 nettverk og koordinatoransvar for 1. Helse- og sosialfagene er også i høy grad på banen i 4 nettverk, hvorav de koordinerer 2. De økonomisk-administrative fagene ved AF er tilknyttet 2 nettverk, og idrettsfagene 1. Også for folkemusikk er det nordiske nettverket viktig. Teknologifagene er imidlertid ikke med i nordiske nettverk. Doktorgradsutdanninga i kultur (AF/EFL) – deltar i samarbeid med en finsk partner om et doktorgradskurs i metode for praktiske-/estetiske fag. Se også under 6.3 om fellesgrader knyttet til friluftsliv og økonomi.

Det er ei utfordring i det nordiske samarbeidet at det stadig blir vanskeligere å skaffe midler til internasjonalt samarbeid gjennom Nordplus. De siste årene har det vært en tendens til at mer av samarbeidet mellom nordiske land har foregått innenfor ramma av Erasmus enn tidligere.

4.2.2 Europa

Det meste av samarbeidet i Europa utenfor Norden foregår innenfor ramma av EU- programmene³⁷, som Norge deltar i som EØS-medlem. Det foregår også samarbeid med såkalte EØS-midler, og samarbeid innenfor program finansiert mer direkte av norske myndigheter, f. eks. EURASIA-programmet. Bilateralt samarbeid kan også initieres utenom organiserte program. Alle HiTs fakulteter har flere relasjoner til europeiske partnere – både innenfor og utenfor EU-programmene.

Samarbeid innen EU

Det meste av samarbeidet i Europa foregår innenfor ramma av EUs program for Livslang læring (LLP), der Erasmus er det viktigste delprogrammet, og innenfor EUs rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling.

³⁵ Liste over nettverkene finnes i vedlegg 5

³⁶ Se 2.1.3

³⁷ Se vedlegg 1 om de ulike programmene.

Vedlegg 4 gir en oversikt over alle HiTs Erasmus-partnere, som omfatter 121 partnere i 23 land. Likevel ser vi at enkelte fagområder har svært mange avtalepartnere, mens noen har få eller ingen.

Målet med Erasmus-programmene er tettere integrasjon og transparens innen det europeiske utdanningsområdet med en visjon om å fremme kulturforståelse og språkkunnskap på tvers av landegrensene. Det legges derfor mye vekt på mobilitet, dvs. utveksling av studenter og personale. Dette er omtalt i et eget kapittel nedenfor. De viktigste samarbeidsformene ellers er nettverk, intensive program og fellesgrader.

HiT er deltakere i noen europeiske nettverk, men aktiviteten er ikke så stor her som under Nordplus. Kontakt mot europeiske institusjoner er mer preget av en til en kontakt med institusjoner. De nettverkene som er³⁸, er imidlertid svært aktive og bidrar med gode internasjonaliseringstilbud for studenter og tilsatte. Ingen fagmiljøer ved HiT har status som nettverkskoordinator. Det er registrert nettverk innen sykepleiefag, sosialfag, lærerutdanning, kroppsøving, elektroingeniørutdanning og forretningsadministrasjon/markedsføring. Flere av disse nettverkene arrangerer jevnlig intensive program eller konferanser der studenter og tilsatte kan delta. Medlemmene veksler på å arrangere samlinger. Dette gjelder både sykepleienettverket, sosialfagsnettverket og idrett/kroppsøving.

AF/INHM har i flere år arbeidet for å komme med i en felles mastergrad innen vannkvalitet sammen med partnere i bl.a. Sverige og Spania. Dette er nå foreløpig lagt på is, pga. interne forhold hos den spanske partneren.

Det samme miljøet er også aktive for å få til en fellesgrad med University of Zilina i Slovakia i Alpine Ecology, og har fått støtte fra SIU til planlegging.

I tillegg til Erasmus har EU også andre aktuelle program, med vinkling på områder som innovasjon, samarbeid med næringsliv, etter- og videreutdanning eller lignende. På dette området har det imidlertid vært liten internasjonal aktivitet ved HiT, med unntak av et Leonardo da Vinci-prosjekt³⁹ innen praksisstudier (HS).

Fra 2014 introduseres et nytt Erasmusprogram, det såkalte Erasmus+. Det avløser ei rekke eksisterende program og ordninger som i dag støtter europeisk og internasjonalt samarbeid på områdene utdanning og ungdom. Det blir betydelig økte midler og større muligheter til samarbeid på tvers av sektorer. Det er viktig å følge den videre utviklinga her for å posisjonere seg mot de nye programmene, særlig siden det antas at det i større og større grad vil kreves målrettet aktivitet og samarbeid med andre for å få uttelling. Se også vedlegg 1.

Samarbeid med EØS-midler

Gjennom EØS-avtalen har Norge forpliktet seg til å betale en viss sum til EU, som bidrag til sosial og økonomisk utjevning i Europa. Midlene blir kanalisert til 15 EU-land i Sentral- og Sør-Europa, forvaltes i mottakerlandet og går til samarbeid både innen forskning og utdanning, bl.a. studentstipender og samarbeidsprosjekter. HiT har deltatt i flere EØS-prosjekter, hovedsakelig i form av

EKSEMPEL:

Det store PRIME-nettverket, som involverer partnere fra 18 land, representerer en spennende samarbeidsmodell. Veiledere fra hver av partnerne lanserer hvert år ved årsskiftet forskjellige prosjektoppgaver som er tilgjengelige for studenter fra alle partnerne. Studentene velger så et prosjekt, og arbeider individuelt og på nettet i sin gruppe med å utvikle prosjektet. På slutten av vårsemesteret samles studenter og lærere fra hele nettverket til EUROWEEK - ei uke hos en av partnerne - for å slutføre prosjektarbeidet, presentere det og få det bedømt. Det utdeles flere priser. Selv om samlinga er avgrenset til ei uke, har alle deltakerne fått erfaring med å jobbe online i et internasjonalt prosjekt gjennom et helt semester.

³⁸ Nærmere omtale av nettverkene i vedlegg 5

³⁹ Underprogram under «Lifelong Learning Programme» (LLP), se pkt 2.1.3 og vedlegg 1.

kompetanseoverføring. Eksempler er restaurering av en gammel festning i Romania og kjøp av utstyr og opplæring i biologi ved et universitet i Slovakia. Noen studenter fra Polen har også kommet til HiT fra partnerinstitusjoner med stipender fra EØS-ordningen. I 2013 har også Institutt for natur-, helse- og miljøvern fått midler til et EØS-prosjekt med en spansk institusjon.

Det kommer med jevne mellomrom forespørsler fra institusjoner i EØS-landene om nytt partnerskap og/eller deltakelse i ulike prosjektsøknader, men for tida er det ingen rene EØS-aktiviteter ved noen av HiTs fagmiljøer. Om dette kommer av manglende interesse eller kapasitet, er usikkert.

Samarbeid utenfor EU/EØS-området

Her er det såkalte Eurasia-programmet særlig aktuelt⁴⁰. Dette programmets hovedintensjon er å bidra til å stabilisere de sivile samfunnene i de tidligere sovjetrepublikkene, og særlig bringe deres utdanningsprogram opp på linje med utdanningssystemet i Vest-Europa. Både AF, EFL og TF er engasjert i dette programmet. AF har betydelig samarbeid med Georgia og Kirgisistan (se nedenfor), EFL har avtaler med partnere i Hviterusland og Ukraina, og TF med Ukraina. HiT har også søkt om stipendmidler under Eurasia-programmet, og ble i 2012 tildelt to fulle mastergradsstipender til tradisjonskunst og natur-, helse og miljøvern, 5 utvekslingsstipender i folkemusikk, et årsstipend til Alpine Ecology og fem utvekslingsstipender på et halvt år for doktorgradsstudenter.

Innenfor ramma av Russlandsprogrammet⁴¹ har HiT i 2013 fått innvilget 3 millioner kroner til et samarbeid med Russian State University of Tourism and Service (RSUTS) i Moskva. Sammen skal HiT og RSUTS bygge opp studieprogram på bachelor- og masternivå i bærekraftig turisme. Det er også lagt inn en pilot med e-læring i prosjektet. Dette er andre gang HiT har fått støtte til et større samarbeidsprosjekt med et russisk universitet. Fra 1992 til 2006 hadde HiT et samarbeid med den russiske institusjonen Novgorod State University.

Utfordringene med det europeiske samarbeidet er først og fremst knyttet til at HiT har mange partnere der aktiviteten er liten eller i liten grad gjensidig. Det er også i liten grad sammenheng mellom hvor lærerutvekslinger og studentutvekslinger går.

4.2.3 Nord-Amerika

Det er etablert et eget partnerskapsprogram for samarbeid med USA og Canada som en del av Kunnskapsdepartementets «Strategi for høyere utdanningsamarbeid med Nord-Amerika (2012-2015)».

HiT samarbeider med ei rekke mindre college og universiteter i USA, særlig i Midtvesten. I tillegg har vi avtaler med et par mindre universiteter på vestkysten, samt en partner i Arizona, en i New York, en i Virginia og to i Canada⁴². De aller fleste av disse partnerne er typiske "liberal arts colleges"- ofte etablert som presteseminarer eller lærerskoler, og mange av dem har en sterk skandinavisk eller norsk tilknytning. Mange er private. De har alle et fagtilbud som står godt til HiTs fagportefølje. De fleste av dem signaliserer at de først og fremst er utdanningsinstitusjoner og ikke forskningsuniversiteter. Men det forskes og publiseres også på disse institusjonene, og mange tilbyr både mastergrads- og ph.d.-utdanninger. Stort sett forutsettes det at alle som tilsettes i fagstillinger har en doktorgrad.

Utenom noe forskningssamarbeid som ikke er formalisert i avtaler er det imidlertid lite faglig samarbeid ut over studentutveksling med våre nord-amerikanske partnere. TF har et faglig

⁴⁰ Se vedlegg 1

⁴¹ Se vedlegg 1

⁴² Vedlegg 4 har en oversikt over alle avtalepartnere i Nord-Amerika (USA og Canada).

samarbeid med University of California, Berkeley, noe som bl.a. har resultert i en utveksling på ph.d.-nivå.

De fleste av partnerne sender studenter til våre engelskspråklige studietilbud, og HiT har årlig flere studenter som drar på utveksling den andre veien. Stort sett er dette bachelorgradsstudenter. Det er rom for flere utvekslinger til disse institusjonene.

AF fikk midler fra Nord-Amerikaprogrammet i perioden fra 01.08.10 til 30.06.11 for å øke samarbeidet med University of Alberta i Canada. EFL har søkt om midler til samarbeid knyttet til mastergraden i pedagogikk og til nettbasert kurs i engelsk/pedagogikk, men ikke fått innvilget søknad, og HS samarbeider med Augustana College i South Dakota om utveksling for sykepleiestudenter. HS har også etablert samarbeid med Molloy College i New York om et kortere kurs her for deres sykepleiestudenter, og ønsker å utvide til flere amerikanske partnere.

HiT er også med i et prosjekt som Telemark Fylkeskommune har igangsatt med sikte på å øke samhandlinga mellom Telemark og Midtvesten innen nærings- og reiseliv, kultur og utdanning. Litt studentutveksling har kommet i gang, med stipendmidler fra fylkeskommunen og en amerikansk aktør.

Utfordringer i samarbeidet med Nord-Amerika:

- Øke tallet på utreisende studenter fra HiT.
- For å øke utvekslinga, bør vi sammen med våre partnere få bedre fram hvilke tilbud disse institusjonene representerer faglig.
- Få til faglig fundert samarbeid (gjesteforelesninger, felles kurs, forskning og/eller felles publisering).
- Etablere formelt samarbeid med attraktive forskningspartnere.
- Revidere/modernisere Scandinavian Studies in Telemark slik at vi kan få inn moduler som gjør at vi kan rekruttere studenter fra flere "majors" (spesialisering) hos partnerne.
- Utrede "Summer School" eller såkalt "January terms". Mange amerikanske studenter har problemer med å finansiere et helt semesters opphold i utlandet. Summer school er derfor populært. January term er et begrep som brukes på et kort mellomsemester i januar som flere institusjoner bruker. I et slikt semester kan studenter ta kortere kurs på campus, eller f. eks. dra til utlandet, ofte med egne lærerkrefter. I begge tilfellene etterspørres ei blanding av faglig og kulturelle opplevelser.

4.2.4 Asia

Kirgisistan og Georgia

AF har i noen år hatt et samarbeid med Bishkek Academy of Finance and Economics (BAFE) i Kirgisistan. Det er etablert et tilbud i økoturisme opp til masternivå ved BAFE, og emner innen økoturisme til både utvekslingsstudenter og ordinære studenter ved HiT. Kirgisisk turistindustri har også fått hjelp til kompetanseheving innen økoturisme, og til å finne fram til økoturisme-destinasjoner. Samarbeidet er utvidet, slik at man nå har samarbeid med 4 universiteter i Kirgisistan. Det har vært omfattende student- og lærerutvekslinger mellom partene.

Samarbeidet er videreutviklet i et nytt prosjekt innen utdanning økoturisme der også en partner i Georgia er med fra 2012. Også dette er finansiert av Eurasia-programmet, og prosjektet er koordinert av BAFE. HiT har i 2013 i tillegg fått innvilget 250.000 kroner til et bibliotekssamarbeid med fire universiteter i Kirgisistan og 250.000 kroner til studentutveksling og entreprenørskapsatsing i Georgia.

India

India er et annet prioritert samarbeidsland for Norge, som en av de voksende økonomiene i Asia. HiT har avtale med University of Pune (UoP), som er et meget anerkjent universitet i India, som kan gi grunnlag for samarbeid på flere fagområder. Foreløpig er det særlig økologi og lærerutdanningene som har benyttet denne muligheten.

Lærerutdanninga ved HiT har i mange år hatt samarbeid med i India og området rundt Pune. Det er inngått avtaler med private og offentlig skoler slik at førskolelærerstudenter fra HiT kan gjennomføre 4-6 ukers praksis der. Det er også åpnet for at lærerstudenter kan gjennomføre ett eller to semester ved University of Pune, men muligheten er foreløpig ikke benyttet. Også HS ønsker få til et samarbeid med dette universitetet. HS har også hatt studenter i praksis i ulike steder i India.

Det er innledet forskningssamarbeid med Institutt for bioinformatikk ved UoP, og tre studenter fra UoP er rekruttert til doktorgradsstudier i økologi ved HiT. Ytterligere en doktorgradsstudent ventes høsten 2014.

Japan

Innen pedagogikkmiljøet ved EFL er det en del faglig samarbeid med en partner i Japan, og det har bl.a. vært arrangert partnerseminarer.

Kina

Kina er ett av landene de høyere utdanningsinstitusjonene oppfordres til å samarbeide med, på bakgrunn av den rolle Kina er i ferd med å innta i den globale økonomien. HiT har flere avtaler med kinesiske partnere, hovedsakelig i Hubei-regionen, men også i Harbin og Xi'an. Våre partnere er listet opp i vedlegg 4. Blant disse er flere vel ansette universiteter, som f. eks. Huazhong University of Science and Technology, ett av Kinas beste universiteter.

Avtalene har til nå vært brukt mest av TF, som bl.a. har tilbudt plasser under kvoteordningen i de engelskspråklige masterstudiene. TF har hatt 6-10 kinesiske studenter de siste årene. Flere av disse har senere fått doktorgradsstipend ved TF. Også tilsatte fra de kinesiske partnerne har hatt lengre forskningsopphold ved TF, og HiT har også sendt noen studenter til Kina på utveksling og sommerskoler.

Det er interesse fra flere av de kinesiske partnerne for å utvide samarbeidet til andre fagområder – både språk, kultur og økologi, og fra HiTs side er det signalisert interesse for samarbeid bl.a. innen matematikk i lærerutdanninga og folkemusikk.

Etter hvert har også lærerutdanningene etablert kontakter i Hubei, og noen førskolelærerstudenter gjennomfører nå en del av sin praksis ved en privat førskole i Wuhan.

Samarbeidet med Kina er organisert som et fellesprosjekt mellom HiT, UiA og Høgskolen i Gjøvik. Universitetet i Stavanger har også signalisert en interesse for å delta. Samarbeidet markedsføres under fellesvignetten "Studylink", med en felles brosjyre og en egen web-side på engelsk og kinesisk. HiT stiller hvert år 240 000 kroner til disposisjon for Kinasamarbeidet.

Prosjektet har hatt god nytte av en avtale mellom Telemark fylkeskommune og provinsmyndighetene i Hubei, og særlig kontakten med Hubeis utdanningsministerium.

Utfordringer i Kina-samarbeidet:

- Asymmetri – med store og kraftfulle kinesiske partnere og små fagmiljøer i Norge.
- Ulik akademisk tradisjon, der det f. eks. viser seg mer komplisert å få til konkret samarbeid om FoU. Det kreves langsiktig satsing, og oppbygging av gjensidig tillit.
- Kina bygger opp store eliteuniversiteter og satser både nasjonalt og på provinsnivå, og er svært opptatt av de finansieringskildene som ligger i EU.
- Få til bærekraftig samarbeid på andre områder enn teknologi. F. eks. er det stor interesse i Kina for utveksling rettet mot språk og kultur, der vi foreløpig ikke har klart å respondere adekvat.
- Sørge for å være tilstede og bygge opp relasjoner med tanke på den globale rolle Kina spiller og vil spille i framtida.
- Hvordan Kina-satsinga skal organiseres og prioriteres i framtida når den inneværende prosjektperioden og samarbeidsavtalen med HiG og UiA går ut i 2014.

Sri Lanka

TF har i flere år hatt et samarbeid med University of Moratuwa på Sri Lanka knyttet til mastergrads- og doktorgradsutdanningene. Samarbeidet har de senere årene vært basert på finansiering fra det såkalte NOMA-programmet⁴³. I et felles prosjekt har det blitt utviklet et industrirettet masterstudium i miljøteknologi i Moratuwa, etter modell av HiTs mastergradsstudier. Yngre tilsatte derfra har fått stipender til å fullføre doktorgrad ved HiT, og det er gitt stipender til studenter for å ta mastergrad i teknologi ved TF, og for å gjennomføre den nye mastergraden ved Moratuwa. TF har også gjennomført kurs for ei rekke tilsatte ved Moratuwa og undervist i enkeltemner der inntil de selv har fått bygd opp sin kompetanse.

Et prosjekt mot asiatiske partnere med Sri Lankisk koordinator har fått støtte på ca. 18 millioner fra Norad over 5 år. HiTs andel i prosjektet er på ca. 3,4 millioner.

Nepal

TF har i mange år hatt en samarbeidsavtale med Kathmandu University. TF har stilt kvoteplasser til disposisjon for studenter derfra til sitt masterstudium, og gjesteforelesere fra TF har vært i Kathmandu. Utover dette er en professor ved TF biveileder for en stipendiat ved Kathmandu University.

4.2.5 Afrika

Ghana

I mange år har det eksistert et samarbeid mellom sosialfagmiljøet ved HS og utdannings- og barnevernsinstitusjoner i Ghana. Bl.a. er det muligheter for HS-studenter til å ta noe praksis i Ghana.

Kenya

Studenter fra HS har i mange år hatt fire ukers praksis ved sosiale institusjoner i Kenya.

Eksempel:

HiT som hovedinstitusjon på norsk side, har i samarbeid med UMB og UIB og universiteter i Asia og Afrika fått innvilget midler til to omfattende og tverrfaglige NORHED-prosjekter relatert til klimaendringene. Water and Society er tverrfaglige prosjekter finansiert gjennom NORHED, og der HiT, ved instituttleder på IKH Tore Sætersdal, har det administrative koordineringsansvaret. Asiaprojektet inkluderer universiteter i Sri Lanka, Bangladesh og Kambodsja, og Afrikaprojektet omfatter universiteter i Uganda, Kenya, Sør-Sudan, og Etiopia. Prosjektene tar sikte på å styrke kapasitet og kompetanse i de samarbeidende universitetene innenfor disipliner relatert til klimaendringene, alt fra meteorologi til humaniora og samfunnsvitenskap, og skal gi et helhetlig perspektiv på ressursforvaltning, klimaendring, tilpasninger og tiltak knyttet til «vann og samfunn». Målet er å sette de deltakende universitetene bedre i stand til å undervise og veilede på master- og ph.d.-nivå og å utføre uavhengig forskning. Total bevilgning er 36 mill. kr., hvorav 7 mill. kr. gjelder HiTs del av prosjektene.

⁴³ Se vedlegg 1

Via Porsgrunn kommune har EFL i løpet av de siste årene etablert kontakt mot utdanningsinstitusjoner i byen Kisumu. Det er etablert kontakt med et universitet, og også lagt til rette for at førskolelærerstudenter kan gjennomføre praksis ved en norskrevet, privat skole i området. I Kenya blir videre engasjement vurdert fortløpende på grunn av den ustabile politiske situasjonen i forbindelse med valget i landet og en del alvorlige draps- og voldsepisoder.

Malawi

HiT var i flere år involvert i oppbygging og forbedring av sykepleieutdanning i Malawi i samarbeid med flere andre norske høgskoler og med finansiering fra UD og Kirkens Nødhjelp. Personale fra de norske sykepleieutdanningene bidro både til fagutvikling og forelesninger hos partnerne i Malawi, mens sykepleielærere fra Malawi fikk anledning til å gå på kurs og gjennomføre kortere studieopphold hos de norske partnerne. Prosjektet er formelt avsluttet, men samarbeidet med Malawi består. Også her er det muligheter for praksis for studenter fra HS.

Mauritius

HS har siden 2004 hatt internasjonale samarbeidsrelasjoner med Mauritius, innrettet mot praksisfeltet innenfor barnevern og vernepleie. En 3-årig bilateral avtale med University of Mauritius er ikke fornyet, og i stedet samarbeider en direkte med en frivillig organisasjon som heter Terre de Paix. De legger til rette for praksisplasser hos frivillige organisasjoner, deriblant SOS barnebyer, barnehjem, spesialskoler og dagsentra for funksjonshemmede. I alt har over 40 bachelorstudenter hatt internasjonale praksisstudier på Mauritius de siste 9 årene. Det er også utført forskningsarbeid der av en forsker ved HiT.

Sør-Afrika

En professor ved TF har i flere år samarbeidet med kolleger ved Stellenbosch University, og har blant annet initiert utveksling av doktorgradstudenter og bidratt til felles publikasjoner. Det foreligger en formell samarbeidsavtale. I det siste har det også vært diskutert mulighetene for å etablere et samarbeid på økologi-området.

Tanzania

Sammen med flere andre norske høgskoler har HiT samarbeidet med Tanzania i mange år. Både sykepleieutdanningene og sosialfagutdanningene har samarbeidspartnere som gir muligheter for praksisopphold for studenter. Dette er svært populære praksisplasser, men studentene er ofte ikke ute lenge nok til at det registreres formelt som utveksling, dvs. minst. 3 måneder.

Uganda

Det er tildelt totalt 18 mill. fra Norad til et prosjekt over 5 år med ei rekke afrikanske samarbeidsuniversiteter, med Makerere University i Uganda som prosjektleder. HiTs andel av prosjektet er på 3,6 mill. for prosjektperioden.

4.2.6 Mellom- og Sør-Amerika

TF og AF har søkt om å kunne komme inn i Brasils offensive stipendprogram for teknologistudenter, Science Without Borders, der Brasil har etablert samarbeidsavtaler med en del land (deriblant Norge), om studiefinansiering for gitte kategorier av studenter. Det viste seg etter hvert at de brasilianske studentene ikke kunne få stipend som dekket UDIs krav til økonomisk garanti, fordi Porsgrunn og Bø ikke ble godkjent av brasilianske myndigheter som «high-cost cities», og det ble derfor umulig for studenter å komme til HiT via dette stipendprogrammet. TF har vært i dialog med en konkret brasiliansk partner og Statoil om utvikling av mulige samarbeidsprosjekter knyttet til TFs doktorgradsutdanning.

Det er nylig etablert en avtale med et universitet i Guatemala som ledd i HiTs Fairtrade-engasjement. For å styrke samarbeidet med Guatemala, ble det i løpet av 2014 også inngått en avtale med Universidad del Valle (UVG), et privat universitet med ca. 3000 studenter. HiT ønsket å et samarbeid med dette universitetet for å ha større mulighet til å få til forskningssamarbeid og studentutveksling. HiT inngikk også en samarbeidsavtale med forskningssenteret CATIE i 2013. CATIE har faglig fokus på bærekraftig jordbruk og bevaring av naturressurser.

4.2.7 Oceania

TF har inngått en avtale med Curtin University på Australias vestkyst. Relasjonen har i hovedsak karakter av ren «study abroad-virksomhet». Det viser seg at det er komplisert å få til gode forhåndsgodkjenninger av emner med disse universitetene, siden universitetene i hovedsak ikke tilbyr utvekslingsmuligheter, og man vurderer å begrense og nedtone denne relasjonen.

Det er noe FoU-samarbeid mot australske institusjoner spesielt på EFL.

4.2.8 Internasjonalisering sammen med andre

HiT og UiA (tidligere HiA) har i ei årrekke hatt et samarbeidsprosjekt med fokus på Kina, med en prosjektleder i 80 % stilling. Senere kom også Høgskolen i Gjøvik med. Prosjektet koordineres nå fra internasjonalt kontor ved HiT, og 30 % av ei stilling er avsatt til formålet. Se mer om prosjektet under omtalen av samarbeid mot Asia i punkt 4.2.4.

HiT har også gått sammen med Telemark fylkeskommune og med Porsgrunn videregående skole om samarbeidsprosjekter mot Kina og USA.

Sykepleieutdanninga ved HiT har i mange år samarbeidet med andre norske sykepleieutdanninger og Norsk sykepleieforbund (NSF) om mer bistandsorienterte prosjekter i Afrika, særlig i Malawi og Tanzania.

4.3 Oppsummering og vurdering

Det er stor bredde i HiTs internasjonale engasjement. HiTs samlede avtaleportefølje er omfattende både når det gjelder type institusjoner og geografisk spredning og prioritering. Alle institutter har internasjonale partnere. Dette er et godt grunnlag for å videreutvikle internasjonaliseringsevne.

Relasjonene omfatter fast organiserte nettverk mellom fagmiljøer ved flere institusjoner som møtes jevnlig med studenter og fagpersoner. Det er større, flerårige samarbeidsprosjekter med ekstern finansiering under ulike program. Det er inngått ei lang rekke bilaterale avtaler med enkeltinstitusjoner og organisasjoner. Det samarbeides om forskning, om utvikling av felles grader, faglige besøk og gjesteforelesninger og om rene studentutvekslinger. Og det er bistandsprosjekter i samarbeid med andre samfunnsaktører.

Profesjonsutdanningene (særlig lærer-/førskolelærerutdanning, sykepleie og sosialfag) er aktive i mange formelle nettverk med til dels stor faglig aktivitet. Det gir bl.a. studenter og fagpersonale muligheter til å samles til konferanser, intensive kurs og andre faglige aktiviteter. Også økonomisk-administrative fag og folkekulturmiljøet er aktive i nettverk, og har dette som en vesentlig del av sin internasjonale virksomhet. De fleste øvrige fagmiljøer har også et aktivt internasjonalt samarbeid. Det gjelder både natur- og miljøvern fagene, kroppsøving- og idrettsfag, formingsfagene og de teknologiske fagene.

De aller fleste av samarbeidsrelasjonene bygger på formelle avtaler. Det varierer imidlertid hvor spesifikke avtalene er. De fleste åpner minimum for mobilitet for studenter og personale. Dette viser at HiT har arbeidet godt med å formalisere relasjoner og for å bevege seg ut av den tradisjonelle tilnærminga der internasjonalt samarbeid i all hovedsak var individuelt initiert av enkeltpersoner, uten at det var en del av en mer formell strategi.

HiTs internasjonale nettverk er også geografisk omfattende, med mange utenlandske partnere både i utenfor Europa, i de fleste områder som har vært prioritert av departementet. Samtidig gir dette et inntrykk av en nokså fragmentert internasjonal profil. Det er delvis en konsekvens av at vi har et vidt spekter i våre utdanninger og fagområder, og at vi tilbyr alt fra årsstudier på lavere grads nivå til avanserte master- og ph.d.-studier – også på fagområder som ligger til dels langt fra hverandre.

Det er mye positivt ved et stort internasjonalt engasjement, med mange partnere. Det gir mange muligheter for etablering av godt og likevektig samarbeid som gir grunnlag for å videreutvikle våre egne fagtilbud samtidig som vi bidrar positivt tilbake.

Samtidig er det svært ressurskrevende å opprettholde substansiell aktivitet med så mange aktører i så mange land – både av hensyn til økonomi og personalressurser. I internasjonal sammenheng er HiT en relativt liten institusjon, og det er ikke gitt at vi skal samarbeide i alle de områdene som departementet har prioritert.

Det er heller ikke gitt at alle fakulteter eller institutter skal samarbeide med de samme institusjonene. Det er i alle fall nyttig å vurdere hvilket potensial som ligger i en eksisterende relasjon før nye partnerskap etableres. Når det skal gjøres, bør det være innenfor planer og strategier i fakultetene og instituttene, slik at det kan passes inn i disse, og tas med i betraktning når arbeidsplaner skal legges og budsjetter fordeles.

Det kan derfor være på tide å se kritisk gjennom hele avtaleporteføljen med tanke på å sanere noen partnerskap og vitalisere andre.

Ønsket om å samle energien og ressursene om samarbeid med noen utvalgte partnere, er ikke nytt. I 2011 ble det startet et arbeid med å etablere et nettverk av såkalte strategiske partnere. Det ble da foreslått et sett kriterier for hva som skulle kjennetegne en strategisk partner og en policy på området. Dette arbeidet har nok ikke hatt tilstrekkelig gjennomslagskraft til nå.

Mange avtaler utløp i 2013, og fakultetene ble bedt om å ta stilling til hvilke som burde fornyes og ikke. Det var et mål å konsentrere avtaleporteføljen noe mer om utvalgte strategiske partnere. Bakgrunnen var bl.a. vurderinger som ble gjort i 2012/13 av omfanget og utvalget av Erasmus-partnere, som viste at det var en del avtaler uten aktivitet. Gjennomgangen i 2013 viste imidlertid at det var ønske om å opprettholde de aller fleste avtalene, også de med liten aktivitet. Det har altså i liten grad skjedd noen sanering av avtaleporteføljen. Dette skyldes flere forhold. Det er i mange tilfeller nødvendig å ha ei rekke avtaler for rekruttering til engelskspråklige studier og i mange tilfeller er det vanskelig å si opp avtaler der man inngår i et nettverk med den aktuelle institusjonen.

Det er også et ganske stort misforhold mellom hvilke partnere som sender studenter til oss på utveksling og hvor vi sender våre studenter. Det viser seg videre at personalutvekslinger ofte involverer andre partnere enn de våre studenter reiser til. Det er grunn til å forvente at kvaliteten i samarbeidet ville øke dersom det var større samsvar mellom ut- og innreisende studenter og mellom studentutvekslinger og lærerutvekslinger når det gjelder avtalepartnere. En tilsvarende prosess ble startet for et par år siden når det gjelder avtaler utenfor Erasmus. Dette arbeidet bør tas opp igjen og følges opp videre.

Det er flere eksempler på at slike prosesser pågår også hos våre partnere, og det hender at de trekker seg fordi det ikke er gjensidighet i avtalene. Det kan være ensidig studentutveksling fra partneren og til HiT, uten at vi sender studenter tilbake (enkelte danske institusjoner), eller motsatt – at vi sender flere studenter enn vi tar i mot (flere amerikanske partnere).

Målet bør være at alle utdanninger og fagmiljøer har minst et par partnere hvor det er et aktivt faglig samarbeid ut over sporadisk utveksling. Samtidig må alle miljøer også ha en del tilleggspartnere for å dekke behov for utvekslingsplasser for egne studenter.

For å få etablert et robust nett av partnere med løpende og godt integrert samarbeid, må vi bygge gode relasjoner til dem vi ønsker å satse spesielt på. Det krever at vi hele tida vurderer hva som kan gjøre HiT attraktiv. Partnerskap må dessuten bygges opp over tid basert på genuine faglige fellesinteresser. Samtidig er vi avhengig å ha et visst antall avtaler for å håndtere behovet for utvekslingsplasser.

En kan derfor på sikt se for seg ei tredeling av avtaleporteføljen: Et relativt stort volum på partnerskap for å sende og motta utvekslingsstudenter. Et vesentlig mindre antall partnere med tettere samarbeid på avgrensede områder, og et lite antall ”strategiske partnere” med institusjonelt forankret samarbeid på flere og prioriterte områder, og geografisk spredt til prioriterte land.

Dette er utfordringer for HiT:

- Gjennomgående har vi for mange partnere, vurdert ut fra nytte og ressursbruk.
- Vi bør prioritere noen utvalgte partnere sterkere.
- Enkelte fagmiljøer har svært liten internasjonal aktivitet og liten avtaleportefølje, andre har igjen for mange avtaler.
- Mange utenlandske partnere blir mer kritiske i sitt partnervalg. Dersom vi ikke deltar aktivt i samarbeidet med en partner, kan vi miste partnerskapet.
- Vi bør utnytte flere partnerskap mer planmessig og strategisk for å øke kvaliteten i egne studietilbud og aktiviteter.
- Det må bli bedre samsvar mellom hvilke partnere vi mottar utvekslingsstudenter fra og hvor vi sender våre egne.
- Det må bli bedre samsvar mellom partnere vi utveksler studenter med og der det gjennomføres personalutvekslinger.

5 MOBILITET

Mobilitet (utveksling av studenter og personale til og fra utenlandske partnere) har i mange år vært et sentralt element i internasjonaliseringsarbeidet. Lenge var mobilitet nesten å betrakte som synonymt med internasjonalisering. Etter hvert rettes fokus mer og mer mot integrerte samarbeidsrelasjoner, der mobilitet bare er ett av mange mulige elementer. Men fortsatt er mye oppmerksomhet rettet mot utveksling. Det skyldes delvis de kravene som kom med kvalitetsreformen i høyere utdanning, om at studentene skulle ha rett til et tilrettelagt utvekslingsopphold som del av sitt studium ved en norsk høyere utdanningsinstitusjon.

5.1 Krav og forventninger

Tanken bak kravet om at det skal legges til rette for utenlandsopphold for studentene, er at det vil øke kvaliteten i utdanninga ved at de kan få et tilbud som utdyper eller utvider det tilbudet som hjemmeinstitusjonen kan gi. De får nærkontakt med andre språk og samfunn, faglige impulser og utfordringer og erfaringer med andre studiesystemer og faglige opplegg. Slike opphold ansees også viktige for Norges evne til å delta i det mer og mer globaliserte verdenssamfunnet.

Departementet forutsetter at studentene skal ha et tilrettelagt tilbud om å kunne ta deler av sitt studium ved en utenlandsk institusjon. Som det framgår i del 2.1, er det fastsatt at hvert studieprogram skal ha ordninger for studentutveksling og internasjonalisering, og at fagmiljøet skal delta aktivt i nasjonalt og internasjonalt samarbeid og nettverk relevant for studiet. Som en insitamentordning for å stimulere til utveksling, gir departementet ca. 7000 kroner per utveksling på minst 3 måneder med en partnerinstitusjon. HiT har vedtatt å forsterke dette med 3000 kroner, slik at totalsummen blir 10 000 kroner per registrerte utvekslingsstudent.

Det å motta utenlandske utvekslingsstudenter er ment å gi tilsvarende kvalitetshevende effekter for dem det gjelder og for landene og institusjonene de kommer fra. Samtidig beriker det studentmiljøet ved HiT, gir faglige og språklige utfordringer og bidrar økt tverrkulturell forståelse og kontakt over landegrensene.

HiT har i flere år hatt som mål å øke studentmobiliteten, særlig tallet på utreisende studenter, der resultatene har vært svakest. Aktivitet innenfor Erasmusprogrammet er særlig høyt prioritert, i tråd med sentrale signaler. Her søker institusjonene om midler til stipender til studenter og ansatte, og tildelingene er delvis basert på tidligere års aktivitet. Her ligger altså også et insentiv til økt aktivitet. Men det foregår også utveksling med ei rekke andre land, se kapittel 4.

Personalmobilitet er også en viktig faktor i internasjonaliseringsarbeidet. Det er en forutsetning for å opparbeide interesse for, og erfaring med, hvordan internasjonalt samarbeid fungerer og hvordan det kan bidra til kvalitetsforbedring og utvikling. Det er også en forutsetning for at internasjonale relasjoner kan bygges, vedlikeholdes og utvikles.

Mobilitet gir muligheter for å kunne bringe internasjonal kompetanse til campus, f. eks. i form av gjesteforelesere, forskningsopphold og faglig utviklingsarbeid. Ikke minst vil vilje til mobilitet blant forskere og andre fagpersoner være en forutsetning for å kunne rekruttere tilstrekkelig kvalifisert fagpersonale i ei rekke stillinger i en stadig mer globalisert sektor for høyere utdanning.

5.2 Studentmobilitet

Hovedbildet er at HiT ligger svært lavt når det gjelder utreisende studenter, både i absolutte tall og sammenliknet med andre tilsvarende institusjoner i Norge. HiT har derimot mange innkommende studenter, og ligger bedre an enn mange andre institusjoner på det området.

Det er et minus at det er svak sammenheng mellom student- og personalutvekslinger, som det for øvrig også er for få av. Det betyr at personalutvekslingene i stor grad skjer til andre institusjoner enn dem det er studentutveksling med. Også balansen mellom inn- og utreisende studenter til partnerinstitusjoner er i en del tilfeller skjev.

Grunnene til denne tilstanden, og mulige botemidler, blir drøftet nedenfor.

Tabell 5.1 Studentutveksling (3 – 12 mnd.) ved HiT– innreisende og utreisende

Fakultet	2002		2010		2011		2012		2013	
	Ut	Inn	Ut	Inn	Ut	Inn	Ut	Inn	Ut	Inn
AF	14	39	12	73	9	67	18	73	19	73
EFL	8	8	4	46	8	55	8	47	8	52
HS	3	3	0	4	18	2	19	8*	21	7
TF	0	5	4	7	6	13	1	15	16	30
Sum	25	55	20	130	41	137	46	143	64	162

* I DBH er HS registrert med 5 utvekslingsstudenter, men tallet 8 er det riktige

Sammenlignet med sektoren for øvrig kommer HiT relativt godt ut. I 2003 var 1,2 % av studentmassen ved HiT utvekslingsstudenter (inn/ut) mot 2,0% for øvrige statlige høyskoler. I 2012 var tallet for de nåværende statlige høyskolene økt til 3,3 % av studentmassen, mens HiT hadde økt til 3,0 %. Fra 2006 er de tilsvarende tallene 2,6% for høyskolesektoren og bare 1,8% av studentmassen for HiT. Det viser at HiT tar innpå andre institusjoner i antall utvekslinger. Men det er de innkommende studentene som trekker HiTs tall opp. Fra 2006 har HiT bare økt antall utreisende med 10 % (samtidig som studenttallet også har økt), mens de øvrige høyskolene har 30 % vekst.

For 2013 var HiTs mål for slike utvekslinger 200 totalt, hvorav 65 utreisende. Målet for utreisende studenter har vært det samme i mange år, men vært vanskelig å oppfylle. I forhold til høyskolens størrelse var målet forholdsvis beskjedent. I 2013 hadde HiT 226 utvekslinger totalt og 64 utreisende studenter til samarbeidsinstitusjoner på 3 måneder eller mer, det høyeste tallet noensinne. Målet for utvekslinger totalt ble dermed nådd, og målet for utreisende utvekslingsstudenter nesten nådd.

Sammenlagt lå HiT på 4. plass i antall blant de statlige høyskolene i 2012 i antall utvekslingsstudenter totalt, etter Oslo/Akershus, Bergen, og Volda. Etter tallet på innreisende studenter lå HiT helt oppe på 2. plass, godt etter Oslo/Akershus, men langt foran de øvrige. For utreisende studenter derimot, var HiT nr. 8.

Bruker man antall registrerte studenter som mål på høyskolenes størrelse, utgjorde de 46 utreisende studentene i 2012 bare 0,7 % av dette tallet for HiT, mot 1,7 % i gjennomsnitt for de statlige høyskolene og 3,0 % for universitetene. For 2013 har andelen utreisende studenter økt til 1,05 %. Tilsvarende tall for innreisende var i 2012 2,2 % for HiT mot 1,6 % for høyskolene og 4,0 % for universitetene.

5.3 Utreisende studenter

5.3.1 Omfang

Mange studieprogram har liten eller ingen utgående utveksling. 20 av 51 bachelorprogram og 4-årige lærerutdanninger hadde studenter ut i 2013, ingen mastergradsstudenter var ute i 2013⁴⁴. 30 av 51 bachelorprogram og 4-årige lærerutdanninger og 2 av 13 mastergradsstudier har hatt studenter ute i ett av de siste tre årene (2011-13). Det viser en bedring i de siste årene på lavere grads nivå, men aktiviteten er fortsatt for lav på masternivå. Ellers er det vanlige at det er 1 – 2 fra hvert studium som er ute på lengre opphold. Kun 7 program har hatt studenter ute hvert av de siste tre årene. Det tyder på at utenlandsopphold ennå i liten grad er innarbeidet som norm.⁴⁵

Et unntak er sosialfagstudiene, der det var 14 utreisende studenter totalt i 2013. Det skyldes bl.a. at organiseringa av praksis i disse studiene er endret for å tilrettelegge for utveksling på 3 måneder.

I Erasmusordningen ligger det til rette for at studenter kan ta praksis i bedrifter eller organisasjoner i utlandet som en del av sin grad. Også her kommer HiT dårlig ut. Dette er ikke spesielt for HiT. Norge ligger svært lavt sammenliknet med andre nordiske land. Dette har sannsynligvis å gjøre med at det i Norge ikke har vært spesielt vanlig å legge praksisopphold inn i studieløpene, samt at nasjonale rammeplaner ofte har gjort det vanskelig å få til opphold på 3 måneder eller mer i løpet av studiet.

Det er også verdt å merke seg at

- aktiviteten ikke ser ut til å være høyere i disiplinorienterte studier enn i profesjonsstudier, kanskje tvert imot,
- det ser ut til å være økende interesse fra nye studenter for å få til et utenlandsopphold,
- manglende forhåndstilrettelegging av utvekslingsopphold har gjort at HiT har mistet noen studenter til kommersielle aktører som tilbyr studier i utlandet.

Om vi også tar med *kortvarige* studieopphold i utlandet, dvs. mindre enn 3 måneder, øker tallene. Slike opphold gjelder bl.a. organisert praksis for enkelte studier, og deltakelse i organiserte nettverksaktiviteter og prosjekter på 1 – 2 ukers varighet. Både i 2011, 2012 og 2013 gjaldt det ca. 70 studenter. For eksempel hadde førskolelærerstudenter praksis i Kina og India, sosialfag- og sykepleierstudenter i Tanzania, lærerstudenter var på nettverkssamlinger i Norden og studenter i økonomisk-administrative fag var på fagsamlinger på kontinentet. I det nye Erasmus+ programmet vil det være mulig for studenter å få stipend for 2 måneders praksisperioder. Det er foreløpig ikke avklart hvorvidt dette vil gi uttelling i tellekantsystemet. Uansett forventer vi at dette vil føre til en økning av praksisutvekslinger, spesielt innen rammeplanstyrte studier.

5.3.2 Tilrettelegging

HiT følger opp de sentrale kravene (se 5.1) bl.a. ved å sette som krav til godkjenning av studie- og fagplaner at mulighetene for tilrettelagt utenlandsopphold skal gå fram. Studentene skal gis muligheter for et tilrettelagt delstudium hos en identifisert utenlandsk partner på et bestemt trinn i utdanninga, og med anbefalte forhåndsgodkjente emner. Det skal gjøre det enklere for studentene å finne ut hvor de kan dra, og hvilke emner de kan få godkjent. Det vil også redusere den administrative ressursbruken betydelig. For at et utenlandsopphold skal bli godkjent som del av utdanninga ved HiT, må både studiested (partnerinstitusjon), varighet og poenggivende emner være avklart på forhånd. Det skal sikre at oppholdet ikke sinker studentens progresjon og at det kan

⁴⁴ Grunnskolelærerutdanningene hadde første mulighet til å sende ut studenter våren 2013 på grunn av ny rammeplan. I Førskole- og barnehagelærerutdanningene er det foreløpig kun mulig med kortere praksisopphold, opphold på 3 måneder eller mer først mulig fra våren 2016. I Revisjons- og Eiendomsmeglersstudiene er det ikke lagt til rette for utveksling av 3 mnd varighet eller mer.

⁴⁵ Opptelling basert på aktive studieprogram i FS sett opp mot utvekslingsstatistikk for hvert studieprogram fra DBH de siste tre år.

gjennomføres innenfor de krav som stilles til den konkrete studie-/fagplan. Med slik forhåndsgodkjenning vil også Lånekassa sikre finansiering av oppholdet.

I de fleste tilfeller gjøres ei slik godkjenning individuelt for hver student/gruppe av studenter enten ved at studentene selv finner fag/emner de ønsker å følge, eller ved at emner foreslås fra partneren etter forespørsel fra HiT. Dette oppleves ofte vanskelig for studentene og er arbeidskrevende for administrasjonen og for fagpersonalet som må gå god for innholdet i slike opplegg. Ofte må det også av ulike grunner gjøres endringer i løpet av utvekslingsperioden fordi det kan vise seg at et emne ikke er slik som forventet. Det må være et mål at vi kan tilby studentene våre oversikter over emner/fag vi har vurdert, som er forhåndsgodkjente og som vi kan stå inne for at vil bidra til å gi studenten god studiekvalitet. Flere fakulteter peker på at det er krevende å tilby slike pakker, da det ofte skjer endringer i fagtilbudet på samarbeidsuniversitetet i utlandet.

EKSEMPEL:

Sykepleieutdanninga ved HiT har i flere år samarbeidet med sine partnere ved Augustana College i Sioux Falls, South Dakota. Der har de utviklet et internasjonalt semester for sykepleiestudenter, der de mottar studenter fra flere land. Flere andre norske høyskoler benytter dette tilbudet. HiT fant det mulig å godkjenne dette tilbudet fra og med høsten 2010, og fra høsten 2012 er HiT for første gang representert med to studenter på dette tilbudet. Dette er et skoleeksempel på hvordan langvarig faglig kontakt har bidratt til å utvikle et fullt integrert tilbud som kan forhåndsgodkjennes for ei gruppe studenter og godkjennes generelt, og som kan være et permanent tilbud til våre studenter.

Det er en forutsetning at det foreligger en skriftlig avtale med partneren og at det i studie- og fagplanene er lagt til rette for at et utenlandsopphold på 3-12 måneder kan gjennomføres uten at man må ta igjen fag eller emner når man kommer tilbake. HiT må derfor forsikre seg om at partnerne har formell akkreditering og at de emner som tilbys har et faglig innhold, omfang og nivå som kan godkjennes.

Det må også være lagt til rette for studentene rent praktisk ved vertsinstitusjonen mht. bolig, informasjon om praktiske forhold ved studiestedet og ikke minst for at de får et godt faglig og læringsmiljømessig tilbud. De fleste av våre partnere tilbyr god praktisk tilrettelegging på disse feltene.

Status for HiT er at nesten alle studier nå ser ut til å ha innarbeidet muligheter for utveksling i et gitt semester eller studieår i studie-/fagplan og at dette også framgår av de nettbaserte studieomtalen, men det er forholdsvis få studier der det opplyses at det er tilrettelagt for utveksling til bestemte partnere, og enda færre som har lagt til rette med forhåndsgodkjente/anbefalte emner. Dersom det kan tilrettelegges for at det i ett semester kun er valgfag, slik AF foreslår i sitt høringsnotat, vil dette kunne gjøre det enklere for studenter å dra på utveksling som en del av studieløpet sitt.

EKSEMPEL:

Det er satt i gang et pilotprosjekt ved Institutt for kultur og humanistiske fag for å få opp tallet på utreisende studenter innenfor Erasmusordningen. I pilotprosjektet vil instituttet jobbe med internasjonalisering på samme måte som man har gjort ved institutt for geofysikk ved Universitetet i Bergen, der antall studenter som reiser ut har økt betraktelig etter at man begynte med en ny tilnærming. Dersom pilotprosjektet gir gode resultater, vil opplegget bli rullet ut også på andre institutter og fagområder.

Det har vært gjort et omfattende arbeid ved flere utdanninger for å få bort praktiske hindringer for utveksling. Bl.a. har HS lagt om fagplanene for både sykepleieutdanningene og sosialfagutdanningene for å legge til rette for at studenter fra begge typer utdanninger kan gjennomføre 12 ukers praksis som utvekslingsstudenter. I sykepleierutdanninga har dette vært særlig komplisert, pga. ulike nasjonale retningslinjer og rammeplaner. Det har derfor i hovedsak vært gjort avtaler om utveksling i praksisperioder, som gjerne ikke varer tilstrekkelig lenge til å bli registrert som et fullt utvekslingsopphold.

Selv om det er få gode eksempler på fullt tilrettelagte opplegg, fins det noen. Ett er innen økonomisk-administrative fag der et nettverk tilbyr en flerdobbel grad i forretningsadministrasjon, og der studenter kan ta ett eller to semestre hos andre partnere med forhåndsgodkjente emner og opplegg (se 6.3).

En variant er også utenlandsopphold med veiledning hjemmefra. F. eks. åpner bachelorstudiene i folkemusikk for at studenter som et alternativ til å ta emner ute kan reise ut i sitt siste semester og skrive sin bacheloroppgave mens de studerer ved vertsinstitusjonen. Studentene får veiledning hjemmefra. Forutsetningen er at temaet for bacheloroppgaven er innen etnomusikkologi.

Også flere av mastergradsprogrammene åpner for at studentene kan oppholde seg i utlandet mens de skriver masteroppgaven, med veiledning delvis hjemmefra og delvis fra en veileder ved vertsinstitusjonen.

Det er likevel et faktum at HiT ligger lavt mht. utreisende studenter. HiT har en studentmasse som har en større andel av nettbaserte studenter, samt at den gjennomsnittlige HiT-student er eldre enn gjennomsnittet. Likevel forklarer nok ikke dette hele forskjellen i forhold til en del av de institusjonene som ligger foran oss. HiT burde ha utvekslingstall som avspeiler vår totale størrelse. Med en ambisjon om å bli universitet, bør vi også sammenligne oss med universitetene i omfang av utvekslinger. Vi kan også tape studenter på dårlig tilrettelegging, bl.a. ved at de velger studier ved institusjoner som har bedre utvekslingsopplegg, eller velger å reise ut med kommersielle operatører som tilbyr fiks ferdige opplegg. Ved god tilrettelegging vil vi kunne bruke internasjonalisering aktivt for å øke kvaliteten på vårt eget tilbud, og antakelig også tiltrekke oss studenter som ønsker å dra til utlandet.

Det er ei utfordring å matche studentenes ønske om reisemål. Mange studenter ønsker seg til populære områder som Australia, USAs vestkyst og østkyst, England og Spania. HiTs mål må være å ha gode opplegg og gode partnere i strategisk viktige land, som gjør det faglig mest attraktivt å velge en kvalitetssikret partner som vi har avtale med. I arbeidet med avtaleportefølje må vi altså avveie studentenes ønsker mot kvalitet og mulighet.

HiT kommer dårlig ut også under Erasmusordningen for praksis i bedrifter eller organisasjoner i utlandet som en del av en grad. Foreløpig er det kun i rammeplanstyrte studier, samt i enkelte program på IØI at studenter kan dra ut på denne typen utveksling. I de andre studieprogrammene er det ikke lagt til rette for det. Det gjelder for øvrig de fleste av institusjonene i sektoren. Det har ikke vært kapasitet i høgskolen til å finne faste praksispartnere i utlandet, og mye av ansvaret for å finne en praksisplass ligger derfor på studentene. En kan da ikke forvente stort volum på dette.

Internasjonalisering skal være med på å utfylle tilbudet til våre studenter og å utvide deres faglige perspektiv. Det kan likevel virke som om engasjementet blant deler av fagpersonalet for tilrettelegging av utveksling er varierende, og totalt sett svakere enn en kunne forvente. Det samme gjelder nok hvor mye det satses på å motivere studentene til å dra på utveksling også når tilrettelegginga er i orden. Mange fagmiljøer overlater nok i større grad enn forutsatt internasjonaliseringsarbeidet til de internasjonale kontorene og kontaktpersonene ved fakultetene, og involverer seg ikke selv i nødvendig grad. Ei forklaring kan være at de økonomiske insentivene (se 3.4), gir mindre belønning for å øke tallet på utreisende studenter, fordi høgskolen og fakultetene da samtidig mister studiepoengproduksjon. Dette forholdet er imidlertid ikke spesielt for HiT. Mye tyder også på at det er vanskeligere å få til utveksling på studier der rekrutteringa er svak.

EKSEMPEL:

I førskolelærerutdanningen har studenter årlig dratt ut på praksisopphold i 4-6 uker i Kina, India og Kenya. Praksiskontoret har sørget for at praksisen er tilrettelagt og at studentene følges godt opp under oppholdet. Praksissteder er nøye utvalgt og man har lokale kontaktpersoner i de ulike landene. Utvalgsprosessen sørger også for at det er stor konkurranse om plassene og at de studentene som drar ut er godt forberedt. Ved hjemkomst holder studentene en presentasjon for sine medstudenter. Tilbakemeldingene fra studentene har vært veldig god.

5.4 Innreisende studenter

5.4.1 Omfang

De fleste av de innkommende utvekslingsstudentene (145 av 162 i 2013) knyttes til ett av de kortere programmene som undervises på engelsk (se del 6.1). I tillegg får flere av de 17 på «norske» tilbud sin undervisning eller praksis tilrettelagt på engelsk. Tilbud på engelsk er altså nødvendig for å tiltrekke seg innreisende utvekslingsstudenter. Tabellen nedenfor viser klar opphoping på enkelte av disse programmene. Der det meste av undervisningen foregår på norsk, vil det naturligvis være vanskelig å få til utveksling fra partnere utenom Norden.

Tabell 5.3 nedenfor illustrerer bl.a. fordelinga av innreisende studenter mellom de ulike fakultetene og instituttene. Den viser at AF ligger langt foran de andre, fulgt av EFL. Det er særlig tilbudene i Alpine Ecology, Outdoor Life, Business Administration og Scandinavian Studies som er populære ved AF, og Physical Education ved EFL. HS og TF har langt færre innreisende studenter, men det skal bemerkes at mange utenlandske studenter ved TF følger fulle gradsprogram (master og bachelor)⁴⁶, og disse er ikke med i statistikken over utvekslingsstudenter. Det er ønskelig at flere av de engelskspråklige tilbudene kan tilbys som en del av ordinære studier, og være åpne for både norske og utenlandske studenter. Ett godt eksempel er at fra høsten 2015 vil TF tilby 5. semester på engelsk i alle bachelorutdanningene. HS tar hovedsakelig imot studenter på praksisopphold, og det som i størst grad begrenser antallet innkommende studenter på HS er mangelen på tilgjengelige praksisplasser, spesielt ved Sykehuset Telemark HF. I tillegg er studentene vanligvis på praksisopphold i 3 måneder, noe som gjør at det er spesielle utfordringer rundt bolig, der leieperioden er på minst et semesters varighet.

5.5 Geografisk spredning og avtaletyper for utvekslingsstudenter

Tabell 5.2 Inn- og utreisende utvekslingsstudenter fordelt på fakultet og verdensdel. 2013.

Fakultet	AF		EFL		HS		TF		HiT		
	ut	Inn	ut	inn	ut	inn	ut	inn	ut	inn	sum
Afrika	0	0	0	0	17	0	0	0	17	0	17
Asia	0	8	0	0	2	0	4	11	6	19	25
Europa	7	50	4	52	1	5	0	19	12	128	140
Nord-Amerika	12	15	4	0	1	0	2	0	19	15	34
Oceania	0	0	0	0	0	0	10	0	10	0	10
SUM	19	73	8	52	21	7	16	30	64	162	226

HiT har hatt som mål å øke samarbeidet i Europa), USA, India, Kina og "land i sør". Særlig EU/EØS-området, med utvekslinger innen LLP-programmet⁴⁷ er prioritert både av HiT og av KD.

Studentutvekslingene gjenspeiler til en viss grad dette, men underlagstallene gir likevel inntrykk av en litt tilfeldig fordeling mellom land. Av 64 utreisende studenter i 2013, var 12 i EU/EØS-land, 17 i USA og 16 i Tanzania. 10 studenter var i Australia, som ikke er et prioritert område.

De fleste innreisende utvekslingsstudentene kommer til HiT med støtte gjennom et internasjonalt utdanningsprogram. I årene 2011 – 2013 mottok HiT i alt 413 (eller ca. 138 i gjennomsnitt pr år) fra partnere i Europa og andre deler av verden. Disse 413 studentene fordelte seg slik tabellen nedenfor viser.

Tabell 5.3 Oversikt over innreisende utvekslingsstudenter i alt i årene 2011 – 2013 fordelt på institutt og program

⁴⁶ Doktorgradsstipendiater omtales i kapittel 7

⁴⁷ Se vedlegg 1

Fak.	Institut	Sum				
	Program	Erasmus	Nordplus	Kvoteprog*	Bilaterale	Totalt
AF	Idrett og friluftsliv	45	0	0	9	54
	Kultur og humanistiske fag	16	0	0	26	42
	Natur, helse, miljøvern	43	1	0	10	54
	Økonomi og informatikk	45	2	2	17	66
EFL	Folkekultur	11	2	9	0	22
	Forming	5	1	0	0	6
	Lærerutdanning	122	3	0	0	125
	Pedagogikk**	0	0	0	0	0
HS	Helsefag	12	0	0	0	12
	Sosialfag	1	0	1	0	2
TF	Elektro, IT og kybernetikk****	7	0	11	3	21
	Prosess-, energi- og miljøverntechnologi****	12	0	10	13	35
SUM		319	9	33	78	439

*Kvotestudenter regnes som utvekslingsstudenter siste året i graden sin.

**Institutt for pedagogikk har ikke egne utdanningsprogram knyttet til instituttet.

Vi ser at særlig lærerutdanningene, men også natur-, helse- og miljøvern, idrett og økonomi og informatikk dominerer når det gjelder innkommende Erasmusutveksling. Sistnevnte fagområder har også en god del Nordplusaktivitet, mens kultur og humanistiske fag har en stor andel innreisende studenter under bilaterale avtaler. Ulikhetene mellom fagområdene er altså store.

Innreisende utvekslingsstudenter omfatter også de såkalte "kvotestudentene", dvs. studenter fra avtalepartnere i nærmere definerte fattige land in Afrika, Asia, Latin-Amerika, Øst-Europa og Sentral-Asia. Disse fullfører fulle gradsstudier med støtte fra Lånekassa, men registreres som utvekslingsstudenter det semesteret de avslutter sine studier her. Det er viktig å merke seg at kvotestudentene (som studerer en full grad) dermed bidrar til å øke tallene på antall utvekslingsstudenter ved de fakultetene som har flest kvotestudenter. Studieåret 2011/12 hadde vi totalt 22 kvoteplasser ved HiT.

Tabell 5.4 Studentutveksling (3 – 12 mnd.) ved HiT og noen andre institusjoner etter avtaletype. Sammenlagt inn og ut. 2013.

	Erasmus	Nordplus	Bilaterale	Andre ⁴⁸	Sum
Universitetet i Agder	270	12	255	50	587
Høgskolen i Buskerud	84	0	82	12	178
Høgskolen i Telemark	124	4	49	49	226
Høgskolen i Vestfold	53	4	45	25	127
Høgskolen i Volda	109	2	53	52	216

5.6 Utenlandske grads- og utvekslingsstudenter

En indikator på hvor internasjonalt innrettet lærestedene er, er også innslaget av utenlandske studenter totalt sett. Det går et hovedskille mellom utvekslingsstudenter, som oppholder seg her fra 3 til 12 måneder og får dette innpasset i en grad i sitt hjemland, og gradsstudenter som søker seg inn ved en norsk institusjon gjennom opptakssystemet for å studere i kortere eller lengre tid. Høsten 2013 hadde HiT 519 utenlandske statsborgere blant sine registrerte studenter, dvs. 7,8 %, mens gjennomsnittet for de statlige høgskolene var 5,9 %. Det internasjonale innslaget er altså betydelig større enn de 162 utvekslingsstudentene. Tallet har for øvrig økt fra 327 i 2009. Studentene fordelte seg med ca. 200 ved AF, 130 ved både EFL og TF og 55 ved HS.

⁴⁸ Restkategori, alle andre program og individbaserte avtaler

Disse studentene er riktignok ikke ei ensartet gruppe. Tallene inkluderer f. eks. både kvotestudenter, studenter som søker seg til Norge og HiT på egen regning og initiativ, asylanter og flyktninger som har fått oppholdstillatelse, og andre utenlandske statsborgere som har langvarig fast bopel i Norge og kanskje har hatt all sin skolegang her. De vil altså i ulik grad kunne bringe med seg kontakter til utenlandske fagmiljøer og impulser fra andre kulturer.

Tabellen nedenfor viser tallene for alle statlige høyskoler, universiteter og vitenskapelige høyskoler.

Tabell 5.5 Antall utenlandske studenter i Norge.⁴⁹

	2009	2010	2011	2012	2013
HiT	327	361	363	484	519
HiBu	175	221	239	335	398
HiVe	172	128	177	254	274
HiØ	231	279	288	325	388
UiA	384	444	441	475	725

5.7 Personalmobilitet

5.7.1 Omfang

Tabell 5.6 Oversikt over faglige personalutvekslinger ved HiT – ei ukes varighet eller mer ved partnerinstitusjon

Enhet	2002		2006		2011		2012		2013		Gj.snitt siste tre år	
	Ut	Inn	Ut	Inn	Ut	Inn	Ut	Inn	Ut	Inn	Ut	Inn
AF	9	3	4	2	14	0	12	9	18	5	14,67	4,67
EFL	20	5	13	7	21	40	35	41	28	45	28	42
HS	1	1	5	6	15	23	7	3	9	0	10,33	8,67
TF	12	1	0	2	18	4	6	7	14	3	12,67	4,67
SUM	42	10	22	17	68	67	60	60	69	53	65,67	60

Personalutveksling på minst ei uke er med som et budsjettfordelingskriterium internt i HiT, med 5 000 kr. pr. utveksling. Tallene i tabellen over kan ikke sammenlignes med andre institusjoner, fordi det nå bare er utvekslinger over 4 uker som rapporteres til DBH.

Heller ikke utvekslinger på over 4 uker er lette å sammenligne, fordi tallene er så små. F. eks. hadde HiT 10 slike utvekslinger (4 ut og 6 inn) i 2012 av totalt 189 ved de statlige høyskolene. Høyskolen i Stord/Haugesund hadde 17 og Høyskolen i Oslo/Akershus hadde 102⁵⁰, mens de øvrige hadde enda færre enn HiT.

Også blant HiTs doktorgradsstipendiater er det få som har opphold i utlandet i løpet av perioden. HiT har riktignok ikke hatt egne doktorgrader så lenge, så det er ikke mye erfaring å bygge på. Det er imidlertid et sterkt internasjonalt innslag blant doktorgradsstipendiatene. En oversikt fra våren 2012 viste at av i alt 36 stipendiater var hele 19 utenlandske statsborgere, 13 av dem ved TF.

Innslaget av utenlandske statsborgere blant de tilsatte bidrar også på ulike måter til institusjonens internasjonale orientering. Høsten 2013 er det ca. 35 tilsatte, utenom stipendiater, med utenlandsk statsborgerskap⁵¹. Med et par unntak er alle i faglige stillinger, og de fordeler seg relativt jevnt mellom fakultetene AF, EFL og TF. Ca. halvparten er fra nordiske land, mens resten fordeler seg på 13 ulike land.

⁴⁹ Kilde: DBH. Høstsemester. Alle finansieringsformer. Personer.

⁵⁰ 88 av disse var ved Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier.

⁵¹ Statsborgerskap registreres ikke helt systematisk i personaldatasystemet, så tallet kan være noe høyere.

5.7.2 Tilrettelegging

HiT ligger bedre an enn mange andre institusjoner når det gjelder personalutvekslinger på over 4 uker, men tallene varierer fra år til år. Tallet er likevel langt under det ønskelige, selv om ambisjonsnivået var satt til 10 også i årsplanen for 2014.

HiT har forsøkt å oppmuntre til mobilitet ved å stille midler til disposisjon for faglige reiser (IU-midler), søke om Erasmus-stipend og også bidra med fullfinansiering av reiser der Erasmus-stipendiet ikke er tilstrekkelig til å dekke alle kostnader ved ei Erasmus-utveksling. Som nevnt gir utveksling også uttelling i den interne budsjettfordelinga.

Det er også mulig å få stipend til utvekslinger av fagansatte eller teknisk-administrativt ansatte som reiser til utenlandsk partner eller bedrift for å lære. Oppholdet kan ha form av jobbskygging, workshops eller faste undervisningsopphold. Fagansatte kan dra på utveksling for å lære laboratoriemetoder, bruk av maskiner, bruk av programvare, organisering eller lignende. HiT har benyttet denne ordningen, og sendt 3-5 ansatte på slike utvekslinger hvert år.

I mange tilfeller kan oppholdskostnader og ekstra boutgifter være til hinder for lengre opphold der det ikke gis ekstern finansiering. Det kan dessuten være vanskelig å dekke opp undervisningsplikt og andre oppgaver ved et utenlandsopphold. HiT har ikke noen organisert ordning for lengre faglige opphold (som sabbatsordning, stipendpermisjoner eller lignende). Dette er ei utfordring. I forskningsmeldinga ble det foreslått å innføre perioder som forbeholdes forskning. Det vil være naturlig å se lengre utvekslingsopphold i sammenheng med forskningsfrie perioder, for å stimulere til nettverksbygging, økt publisering, felles søknader og heving av internasjonal kompetanse, som f.eks. språk.

Det kan også være grunn til å ta opp spørsmålet om hva som kan gjøres for å gi HiTs doktorgradsstudenter bedre muligheter for et utenlandsopphold, ettersom vi nå har tre egne doktorgrader og et ikke ubetydelig antall doktorgradsstudenter. Det er verdt å merke seg at departementet forutsetter at ph.d.-studenter får anledning til å oppholde seg i utlandet under deler av sitt studium. Dette har foreløpig ikke vært tatt opp i HiTs arbeid med innføring av doktorgrader, eller i internasjonaliseringsammenheng.

Mange av HiTs doktorgradsstipendiater er utenlandske statsborgere, men innslaget av utlendinger blant de tilsatte ellers er ikke så stort. Det har heller ikke vært en bevisst strategi å rekruttere fagpersoner fra andre land, annet enn på de områdene der det har vært særlig vanskelig å få gode norske søkere. Det bør vurderes om internasjonal rekruttering bør etableres som en gjennomgående strategi, ut fra det syn at et internasjonalt innslag er et gode i seg selv. Siktemålet bør da være å øke høgskolens samlede kompetanse, ikke minst i forskningsammenheng, styrke det internasjonale kontaktnettet og bidra til sterkere internasjonal og global orientering.

5.8 Fellesgrader

Uttrykket fellesgrad blir brukt bl.a. for "joint" eller "double/multiple degrees", som er noen av de vanligste samarbeidsformene. Uttrykkene refererer til tilfeller der to eller flere institusjoner samarbeider om et gradsprogram. Normalt omfatter slike program en form for mobilitet, fysisk eller virtuell, av studenter eller lærerkrefter/forskere. En "joint degree" er kjennetegnet ved at studiene fører fram til ett felles vitnemål fra de involverte institusjonene. En "double/multiple degree" er samarbeid mellom to eller flere institusjoner, men der studenten får separate vitnemål fra de medvirkende institusjonene.

I Stortingsmeldinga om internasjonalisering⁵² framheves fellesgradssamarbeid med partnere i utlandet som et spesielt egnet virkemiddel for å fremme internasjonalisering. Det pekes på at ei slik arbeidsform er krevende, men forpliktende. I KDs tilstandsrapport fra 2013⁵³ gjentas dette. Det blir vist til at det kan bedre koblinga mellom studentmobilitet og faglig utvikling, ved at utdannings- og forsknings samarbeidet møtes i organiseringa av fellesgrader på master- og doktorgradsnivå. Departementet synes å begrense bruken av betegnelsen «fellesgrader» til disse nivåene.

Det er mulig å få tilskudd fra SIU til samarbeid om fellesgrader. I 2012 lyste SIU ut toårig støtte til utvikling av fellesgrader mellom norske og utenlandske institusjoner. Prosjektene skal være program som sikter mot ett felles vitnemål, med forbehold om juridiske eller andre hindre. Det stilles strenge krav til innhold og kvalitet.

Erasmus Mundus er EUs program for samarbeid om fellesgrader på master- og doktorgradsnivå, og har som hovedmål å tiltrekke seg høyt kvalifiserte studenter og fagfolk fra land utenfor Europa. To tredjedeler av de internasjonale fellesgradene har ifølge tilstandsrapporten kommet helt eller delvis i stand gjennom dette programmet. Det vil skje endringer fra 2014, men ordningen videreføres under Erasmus+ og Marie Curie-programmet, på hhv. mastergrads- og ph.d.-nivå.

HiT har ingen slike fellesgrader. I 2012 var det ifølge tilstandsrapporten bare 8 fellesgrader med norske statlige høgskoler som deltakere⁵⁴, mens universitetene (alle utenom UiA) var involvert i til sammen 24.

Som det framgår i del 4.2, har AF, ved Institutt for natur-, helse- og miljøvern, i flere år arbeidet for å få til en felles mastergrad innen vannkvalitet sammen med partnere i bl.a. Sverige og Spania, uten å komme i mål.

Det samme instituttet er også aktive for å få til en felles mastergrad med University of Zilina i Slovakia i Alpine Ecology, og har fått støtte fra SIU til planlegging. Intensjonsavtale mellom de to institusjonene ble undertegnet høsten 2012, og planleggingsarbeidet er videreført på det grunnlaget. Det tas sikte på oppstart høsten 2015, dersom alle spørsmål er avklart.

Institutt for kultur- og humanistiske fag ved AF har fått midler fra SIU til utvikling av en nordisk master i tverrkulturelle kulturstudier i samarbeid med universitetene i Borås og København.

På bachelornivå er AF v/Institutt for økonomi og informatikk involvert i utdannings samarbeid med i et samarbeid mellom med 8 partnere i Norden og Baltikum innen Business Administration. Pga. formelle hindringer har ikke dette vært en Joint Degree, men separate dobbeltgrader med hver av partnerne. Heller ikke her har aktiviteten vært stor. Avtalene har gått ut, men arbeid for å gjenopplive dem er i gang. HiT har ikke satset mye på å få egne studenter til å reise ut, men har mottatt studenter fra øvrige partnere.

⁵² Stortingsmelding nr 14 (2008-2009) "Internasjonalisering av utdanning". Se også avsnitt 2.1.

⁵³ KD: Tilstandsrapport for høyere utdanning 2013, s. 139f.

⁵⁴ Høgskolene i Gjøvik, Oslo/Akershus, Sør-Trøndelag og Østfold.

5.9 Oppsummering og vurdering

Kapitlet viser at HiT ligger relativt godt an når det gjelder innkommende utvekslingsstudenter, men langt under ønskelig nivå for utreisende, selv om tallene for 2013 er positive. Det har vært ei utvikling i positiv retning når det gjelder å innarbeide muligheter for å ta deler av studiet ute, men det er fortsatt for få studier der det foreligger attraktive, forhåndsgodkjente og kvalitetssikrede tilbud. Det kan i noen tilfeller se ut til at fagmiljøer er tilbakeholdne med å stimulere til utreise, kanskje i frykt for å miste studiepoeng.

Høgskolen har gjort mye for å tilrettelegge for utenlandske utvekslingsstudenter, både i form av skreddersydde studietilbud, engelskspråklig informasjon, reserverte boliger og annen praktisk støtte. SiTel spiller her ei vesentlig rolle, både på boligområdet og i velferdsarbeidet ellers. Det er likevel fortsatt utfordringer knyttet til informasjon og service, ikke minst når det gjelder forhold der misforståelser og problemer skyldes ulik akademisk kultur.

Ei særlig utfordring er det å bidra til at de utenlandske studentene i større grad integreres i studiemiljøet, både for deres egen del og for å bidra til å utvikle den internasjonale campus. I tillegg til ulike studentsosiale tiltak, kan det være virksomt å legge opp til emner på engelsk som kan benyttes både i ordinære studieprogram og av tilreisende utvekslingsstudenter.

Når det gjelder personalutveksling, ligger tallet på slike av lengre varighet langt under det ønskelige, selv om HiT ikke kommer så ille ut sammenlignet med de fleste andre høgskolene. Heller ikke doktorgradsstipendiater reiser ut i særlig grad. Det bør vurderes tiltak som kan stimulere til mer slik utveksling, bl.a. utvidede stipend- eller sabbatsordninger, og eventuelle tilpassinger i arbeidsplanene.

Så langt har ikke HiT fått i havn noen fellesgrader med utenlandske institusjoner på master- og doktorgradsnivå. Siden HiT har flere mastergrader på engelsk, burde det være et potensial for flere fellesgrader. Det viser imidlertid at slike ordninger er krevende å få på plass. Før en starter nye prosesser med tanke på fellesgrader, bør en derfor vurdere hvilke faglige gevinster samarbeidet kan gi. Det er naturligvis viktig å knytte seg til sterke fagmiljøer, noe som nok vil være lettere med universitetsstatus. På bachelornivå har det vist seg svært vanskelig å få til fellesgrader med flere utenlandske partnere, bl.a. fordi ulike land kan ha ulike krav til innhold. Bilaterale dobbeltgrader synes mer realistisk. På de to områdene HiT har slike utdannings samarbeid (friluftsliv og økonomi) har det imidlertid vært satset lite for å få egne studenter til å ta deler av utdanningene hos partnerne.

Dette er utfordringer for HiT:

- HiT bør jobbe videre med å få flere av sine studenter til å dra ut i løpet av studiet sitt.
- Arbeidet med å legge til rette for forhåndsgodkjente og kvalitetssikrede fagpakker for utreisende studenter må intensiveres, og fagmiljøene må motiveres til dette.
- Det bør i mye større grad legges til rette for mobilitet på mastergrads- og doktorgradsnivå.
- Man bør i større grad oppfordre studenter til å dra til institusjoner hvor det er et etablert faglig samarbeid, slik at studentene sikres kvalitet og relevans under oppholdet sitt og at det blir større grad av samsvar mellom hvor student- og lærerutveksling går.
- Det bør vurderes om stipend- eller sabbatsordninger, eventuelt bruken av arbeidsplanene, i større grad kan stimulere til lengre utvekslingsopphold av en måneds varighet eller mer.
- Det bør vurderes om internasjonal rekruttering bør etableres som en gjennomgående strategi, jf. 3.5.3 og 7.5.
- Det bør arbeides videre med sikte på å bli med i internasjonale fellesgrader, på områder der suksess og faglige gevinster er realistisk å forvente.

6 INTERNASJONALISERING HJEMME

Som nevnt tidligere er begrepet internasjonalisering hjemme sammensatt og omfattende. Det innebærer at våre norske studenter skal kunne få internasjonale impulser selv om de ikke drar ut. Samtidig handler det om tilrettelegging av en internasjonal campus, der det også tas hensyn til de internasjonale studentene som finnes ved HiT.

6.1 Undervisningstilbud på engelsk

HiT tilbyr ei rekke studier på engelsk til innkommende internasjonale studenter.

Tabell 6.1 Engelskspråklige studieprogram studieåret 2013/14. Antall innreisende utvekslingsstudenter 2013.

Studieprogram	Fakultet	Stp.	Stud.
Alpine Ecology and Environmental Management	AF	30/60	11
Business Studies for Exchange Students		30/60	13
International Tourism and Innovation		60	11
Outdoor Life Culture and Ecophilosophy		30	14
Nordic Skiing and Outdoor Life		30	6
Scandinavian Studies in Telemark		30	10
Environmental Science, master for international students*		120	0
Norwegian Folk Music		EFL	30
Physical Education Sport Culture and Society	60		39
Environmental Art	30		2
Social Sciences	30		4
Process Technology*	TF	120	27
Systems and Control Engineering*		120	
Energy and Environmental Technology*		120	
Sum			139

*Programmet har også ei rekke utenlandske gradsstudenter som ikke er med i dette tallet.

Det diskuteres også om mastergraden i tradisjonskunst (EFL) og mastergraden i forming skal tilrettelegges på engelsk. Tradisjonskunst har hatt en del utenlandske studenter (kvotestudenter fra Ukraina og Hviterussland) uten norskkrav, da det pga. mye individuell veiledning er mulig å tilrettelegge for studier på engelsk.

Tilbudet på engelsk til utenlandske studenter må sies å være godt. Tilbudene er populære og HiT har stor søkning til de fleste av dem fra partnerinstitusjoner og enkeltstudenter.

Studieprogrammene på engelsk er i hovedsak sammensatt av egne emner som ikke inngår i noe annet studieprogram. Emner på engelsk er i det hele tatt i liten grad lagt inn som del av ordinære studieprogram ved høgskolen. Dette betyr i hovedsak at norske studenter ikke nyter godt av tilbudet som eksisterer på engelsk. HS har imidlertid utviklet et emne i Crosscultural Nursing (3 stp.) som inngår i ordinær fagplan i sykepleie for kullet som er tatt opp fra H-2012. TF vil fra høsten 2015 tilby alle 5. -semesteremnene i sine bachelorutdanninger på engelsk.

6.2 Tilrettelegging for innkommende studenter

HiT har som nevnt svært mange innreisende utvekslingsstudenter i forhold til de fleste andre statlige høyskolene, og er på høyde med flere av universitetene.

En hovedgrunn til HiTs høye tall på innreisende studenter, er at høyskolen har opprettet mange tilbud på engelsk. Fakultetene har jobbet godt med å etablere slike tilbud, og her scorer HiT veldig godt nasjonalt. Se også del 6.1.

Internasjonale studenter på campus er en stor ressurs for studiemiljøet, men representerer også noen utfordringer for institusjonen. Bl.a. er det krevende å sørge for at utenlandske studenter får den service og den informasjon de har krav på i den daglige studiehverdagen, samtidig som de får innføring i norsk kultur og norsk studiemiljø. Dette er ei utfordring for hele organisasjonen. Selv om det er gjort mye på dette området de senere år, bl.a. gjennom våre studentrettede nettsider, kommer det fortsatt signaler fra utenlandske studenter om at informasjonen på engelsk ikke er tilstrekkelig. Utfordringene når det gjelder tilrettelegging, er forøvrig langt på vei de samme for utenlandske studenter som søker opptak på vanlig måte, som for utvekslingsstudenter.

Bl.a. er det behov for mer informasjon på engelsk om eksamensordninger og undervisningsopplegg, herunder rapportskrivning, bruk av referanser og prosjektarbeid, samt forhold knyttet til avvikling av ordinære, skriftlige prøver. F. eks. er en del utenlandske studenter mindre erfarne i prosjektarbeid og ulike andre samarbeidsformer i studiearbeidet enn norske. Ei annen erfaring er at studenter fra en del land ikke har samme tradisjon og erfaring fra bruk av sitater og referanser i skriftlige arbeider. Dersom det ikke er gitt opplæring eller informasjon om dette, kan studentene risikere å stryke til eksamen.

Med unntak av de studentene som tar Norsk og samfunnskunnskap for utenlandske studenter, kan vi ikke forutsette at utenlandske studenter kan kommunisere på norsk. Det gir ikke minst problemer i praksisfeltet at det ofte må brukes engelsk som arbeidsspråk. Det er her i alle fall viktig å bygge goodwill mot praksisstedene. Utenlandske utvekslingsstudenter som kommer for ett eller to semestre får som oftest et tilbud om et norskkurs. AF tilbyr emner i norsk språk på forskjellige nivåer til sine utvekslingsstudenter. Ved EFL, HS og TF gis det mer uformelle innføringskurs i norsk ved behov. Disse tar i hovedsak sikte på at studentene skal få et innblikk i språket, og er ikke ment å gi grunnlag for å kunne kommunisere på norsk, ut over det helt enkle. Også utenlandske gradsstudenter som gjennomfører et studium som undervises på engelsk (i hovedsak masterstudenter på TF) tilbys et uformelt kurs i norsk, som imidlertid heller ikke er tilstrekkelig til at de tilegner seg nok norsk til å kunne klare seg med det alene. Et nytt tiltak våren 2014 er et kurs på ca. 60 undervisningstimer, som gjennomføres i samarbeid med Porsgrunn kommune og Porsgrunn Voksenopplæringscenter.

Norsk og samfunnskunnskap for utenlandske studenter er et 1-årig program som tilbys av AF i Bø. Her er undervisningsspråket norsk, men noe støtte på engelsk er nødvendig. Utenlandske studenter som tas opp til norskspråklige studier, har normalt gjennomført dette som grunnlag for opptak.

De utenlandske studentene kommer ofte i for liten grad inn i det norske studiemiljøet. For å motvirke dette trengs møteplasser/arenaer for alle studenter, internasjonale som norske.

Studentsamskipnaden i Telemark (SiTel) er god på tilbudssida her. Samskipnaden ser også flere muligheter for arrangementer som kan bringe norske og utenlandske studenter sammen.

Et tiltak som kan være virksomt, er å integrere emner på engelsk i ordinære (norske) studier for å få til ei god blanding av norske og utenlandske studenter og gi de utenlandske studentene en opplevelse av å studere og være i et norsk miljø. Det vil også kunne inspirere de norske studentene til

å søke ut, og ikke minst gi dem erfaring i å bruke engelsk og tilegne seg engelske fagtermer⁵⁵. Litteratur på engelsk vil gi større muligheter for å benytte internasjonal kunnskap, og gjøre det lettere å få til samarbeid som f. eks. gjesteforelesere fra partnere.

Når det gjelder studentvelferd og praktisk tilrettelegging for utenlandske studenter, har SiTel et viktig ansvar i samarbeid med HiT. SiTel har derfor en observatør i Internasjonalt utvalg.

Ikke minst er SiTels rolle som boligeier og forvalter av studenthyblene sentral. Her er det inngått en egen avtale mellom HiT og SiTel, som garanterer internasjonale studenter hybel. Denne fungerer på mange måter godt, men SiTel peker på noen problemer. Det gjelder bl.a. tomgang og tapte leieinntekter i studentboligene som følge av at mange internasjonale studenter kommer for et halvt år eller bare for 3 måneder. SiTel melder også om utfordringer knyttet til regelmessig leiebetalning, husordensregler, sluttvask, ønske om å dele hybler som ikke er beregnet for det, mv. Noen av disse problemene kan skyldes språklige og kulturelle barrierer. Det er derfor viktig at HiT og SiTel samarbeider om formaliteter, informasjon og formidling av forventninger når det gjelder boliger. SiTel mener dette fungerer noe ulikt mellom studiestedene.

Alle servicefunksjoner, enten de ligger under HiTs, SiTels eller Statsbyggs ansvarsområde, bør bygge opp om «den internasjonale campus». Det krever informasjon og kommunikasjon på engelsk, tilgjengelige websider, introduksjonsopplegg/-samlinger, fadderordninger, og opplæring av husverter og egne ansatte.

Studenter som er her 6 måneder eller kortere, får ikke mulighet for fastlege, og er da henvist til legevakt. Her ønsker SiTel å bidra i dialog med vertskommunene slik at helsevesenet kan stille opp mer aktivt for våre internasjonale studenter. Det gjelder også psykisk helse. Studentrådgiverne er her viktige for å hjelpe internasjonale studenter til rette både i forhold til studiene og som ny i Norge.

6.3 Innhold i studie- og fagplaner

I ulike sammenhenger er det naturlig at internasjonale og globale perspektiver skal være en del av studieprogrammene. Eksempelvis har all klimaforskning nærmest per definisjon direkte internasjonal gyldighet, mens det på andre fagområder ikke er like naturlig å ta inn internasjonale og globale problemstillinger.

Det som bør avgjøre om et emne eller studieprogram skal ta opp slike problemstillinger, må være om det bidrar til kvalitet og relevans i utdanningene. Innen mange fagområder vil det globale og internasjonale spørsmål være helt sentrale for forståelsen av viktige sider ved fagstoffet. I tillegg er flerkulturell forståelse og språk viktig i mange studier, og det vil derfor være naturlig at enkelte studier vektlegger dette spesielt.

6.4 Internasjonal kompetanse

Studentene som utdannes fra HiT skal ut i et arbeidsmarked som

- Opererer mot et internasjonalt marked.
- Har medarbeidere fra ulike land og kulturer.
- Har brukergrupper fra ulike land og kulturer.

⁵⁵ HiTs styre fastsatte i oktober 2013 ei språkpolitisk plattform for HiT, der bl.a. dette vektlegges.

Derfor er det viktig at studentene tilegner seg internasjonal kompetanse i løpet av studieløpet sitt ved HiT. Det gjelder ikke bare studenter som velger å dra ut på utveksling, men også studenter som av ulike årsaker ikke drar ut.

Internasjonal kompetanse er ikke uten videre enkelt å definere, men er ei blanding av ferdigheter som språk, flerkulturell kompetanse, nettverk e.l. Særlig i mange av de «nye» markedene i utviklingsland er det en helt annen forretningskultur, og det kreves kanskje kunnskap i andre språk enn engelsk.

En del av utdanninga fokuserer på å lære opp studenter til å kunne finne og nyttiggjøre seg den nyeste og mest relevante faglitteraturen. Denne finnes ikke alltid på norsk eller nordiske språk. Solide engelskkunnskaper er derfor viktig.

Også blant våre egne ansatte er internasjonal kompetanse viktig. Forelesere, administrasjon og SiTel-ansatte er i jevnlig kontakt med internasjonale studenter, og det er viktig at våre ansatte har den nødvendige kompetansen til å dekke behovene de internasjonale studentene på campus har. I tillegg har erfaringer ved andre høyskoler vist at å styrke engelskkunnskapene til fagpersoner har hatt positive effekter bl.a. for publiseringsraten. Høgskolen i Østfold har blant annet brukt ordningen for ansattutveksling innenfor Erasmusordningen til å sende ansatte på språkkurs i Europa.

6.5 Oppsummering og vurdering

Dette kapitlet viser at internasjonalisering i utdanning er atskillig mer enn studentutveksling. Temaene som er berørt er ulike innbyrdes, men sentrale innenfor samlebegrepet «internasjonalisering hjemme».

Når det gjelder undervisningstilbud på engelsk, har styret i årsplanen for 2013 satt opp som tiltak at HiT skal «*auke talet på engelskspråklege studietilbod og på engelskspråklege enkeltemne i ordinære norske studieprogram.*» Det er imidlertid ikke sagt noe om hvilket omfang en ønsker av dette. Dette bør trolig være et tema i den videre strategidiskusjonen, og siktemålet må være at HiT oppnår god internasjonal rekruttering uten å glemme hensynet til rekruttering av norske studenter og til ivaretagelsen av norsk fagspråk⁵⁶.

Det skilles mellom studieprogram som undervises i sin helhet på engelsk, med tanke på internasjonale studenter, og emner eller moduler som inngår i studieprogram som ellers er på norsk. Noen av disse modulene vil kunne tas av utvekslingsstudenter.

Det er mulig høgskolen nå har nådd et metningspunkt når det gjelder kortere studieprogram på engelsk rettet mot utvekslingsstudenter. Neste utviklingstrinn bør være å tilby mer engelsk som undervisningsspråk (i alle fall enkeltemner) både på bachelor- og masternivå også for norske studenter. Engelske emner på masternivå vil antakelig bidra til å lette utveksling både inn og ut, og masterstudenter er ofte gode kontaktpunkter mot hjemmeinstitusjonen og kan bidra til å etablere mer permanente samarbeidsrelasjoner.

Av flere grunner vil det være ønskelig at flere engelskspråklige emner kunne være felles både for ordinære studieprogram og i program beregnet for internasjonale studenter. Det kan redusere kostnader, gjøre at norske og utenlandske studenter møtes i studiesituasjon i større grad enn i dag, og man kan bruke de internasjonale studentenes perspektiver som et element i å heve kvaliteten på studiene. Det er da også lettere å få inn gjesteforelesere fra partnerinstitusjoner i utlandet, og å

⁵⁶ Se bl.a. St.meld. nr. 35 (2007-2008) «Mål og mening - ein heilskapleg norsk språkpolitikk» og Språkpolitisk plattform for HiT (2013).

rekruttere utenlandske fagpersoner. Ikke minst vil det fremme de norske studentenes fortrolighet med engelsk fagspråk, noe de aller fleste vil ha behov for i videre studier og yrkesliv.

HiT har ei rekke studier og emner som har spesifikk relevans for internasjonale spørsmål. Vi har imidlertid ikke grunnlag for å sammenligne med andre institusjoner på dette området. Når det gjelder internasjonale perspektiver som del av øvrige studier, er det vanskelig å avgrense, men det synes som om fakultetene og i alle fall mange av fagmiljøene legger vekt på dette.

Dette er utfordringer for HiT:

- Det bør vurderes hva som er riktig omfang av engelskspråklige studieprogram og emner i HiTs studieportefølje.
- Det bør legges inn emner som undervises på engelsk i flere av HiTs ordinære studieprogram.
- Det bør arbeides med etableringen av «den internasjonale campus» og med å sikre at alle utenlandske studenter får den informasjonen og tilretteleggingen de har behov for.
- Det bør jobbes videre med å integrere utenlandske studenter bedre sosialt med norske studenter.
- Man bør vurdere om samarbeidet med Porsgrunn kommune om norskkurs til utenlandske studenter kan utvides også til andre campuser.
- Man bør styrke samarbeidet med SiTel for å sikre at forhold rundt studiene er godt tilrettelagt og at tjenestene er hensiktsmessig dimensjonert.

7 INTERNASJONALT SAMARBEID OM FOU

7.1 Politiske signaler

Det synes å være bred politisk enighet om innholdet i forskningsmeldinga fra 2013⁵⁷. Den legger bl.a. stor vekt på internasjonale standarder, internasjonalt forskningssamarbeid og globale perspektiver. Internasjonalt forskningssamarbeid skal både medvirke til å heve kvaliteten på norsk forskning og til å møte globale utfordringer innenfor miljø, klima, hav, matsikkerhet og energi. Særlig blir det fokusert på økt forskningssamarbeid i Europa.

Følgende er noen hovedpunkter med særlig relevans for temaet internasjonalisering:

- Det er ønske om og potensial for å heve kvaliteten i norsk forskning ytterligere og å skape noen flere forsknings- og utdanningsmiljøer i internasjonal toppklasse.
- Det er ønskelig med sterkere internasjonalisering i deler av systemet og bedre sammenheng mellom nasjonal og internasjonal virkemiddelbruk.
- Målene fra St.meld. nr. 30 (2008–2009) *Klima for forskning* videreføres, bl.a. at forskningen skal bidra til å møte globale utfordringer særlig innenfor miljø, klima, hav, matsikkerhet og energi.
- Det er viktig med god gjensidig kunnskapsflyt internasjonalt og nasjonalt mellom samfunns- og næringsliv og aktørene i forskningssystemet. Å bidra til at internasjonalt samarbeid blir en tettere integrert del av denne flyten, står derfor sentralt i perioden framover.
- Internasjonalt samarbeid må integreres tettere i flere norske forskeres hverdag.
- Solberg-regjeringa har vært tydelige på at Norge skal delta aktivt i EUs nye rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020.
- Regjeringa vil også følge opp forskningssamarbeid tydeligere, særlig med land der Norge allerede har inngått bilaterale avtaler.

Forskningsrådet legger også økende vekt på internasjonalt forskningssamarbeid. I rådets utkast til policy for FoU ved høgskolene 2014 -2018 heter det bl.a.:

«Internasjonal rekruttering og internasjonalt samarbeid gir tilgang til kunnskap fra forskningsfronten og bidrar til å heve kvaliteten i norsk forskning. Det er et mål at flere norske miljøer utnytter mulighetene i EU-samarbeidet og deltar i Horisont 2020. Foreløpig er det ikke realistisk at alle høgskoler skal kunne delta i og lede EU-finansierte forskningsprosjekter, selv om noen allerede gjør det bra. De handlingsrettede tematiske programmene i EU representerer imidlertid interessante muligheter for høgskolene.»

Videre går det fram at Forskningsrådet vil bidra til at høgskolene gjennom arbeidsdeling og konsentrasjon utvikler flere sterke FoU-miljøer, som holder høy kvalitet etter internasjonale mål, tilbyr relevant FoU for næringsliv og offentlig sektor, utgjør nasjonal spisskompetanse på utvalgte områder og «er attraktive samarbeidspartner for nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer».

7.2 Internasjonalt forskningssamarbeid ved HiT

HiTs egen forskningsmelding fra september 2013 går i begrenset grad inn på problemstillinger knyttet til internasjonalisering. I del 7.3.2 i meldinga gjennomgås imidlertid en del mål og hovedtrekk i norsk forskningspolitikk under overskrifta «Internasjonalt samspill». Her understrekes viktigheten av internasjonalt forskningssamarbeid ikke bare for å heve norsk kompetanse, men også for å bidra i til verdens kunnskapsproduksjon og til å løse de store globale utfordringene. Meldinga gir også ei

⁵⁷ Stortingsmelding nr. 18 (2012–2013) «Lange linjer – kunnskap gir muligheter»

orientering om forskningssamarbeid i EU, særlig (i del 6.6.4.2) om Horisont 2020, EUs nye rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling.

Arbeidet med å implementere EUs «Charter and Code», et sett av anbefalinger som skal sikre gode forskningsvilkår, nevnes også⁵⁸. Dette vil kunne gjøre det lettere å få til forskningssamarbeid og å rekruttere gode forskere fra inn- og utland. HiT tar nå sikte på implementering i 2014.

7.2.1 Omfang

Det framgår at HiT har begrenset erfaring med EU-prosjekter. Unntak er noen prosjekter innen teknologisk forskning på 1990-tallet. Høgskolen har også senere vært deltaker i noen enkeltstående prosjekter, men har ikke hatt koordineringsansvar. INHM deltar nå i et prosjekt som en nytilsatt «hadde med seg» fra en annen institusjon, og flere fagmiljøer er nå med på søknader. Det er i 2013 initiert en prosess i HiT for å få fram gode søknader både til Forskningsrådet og EU, bl.a. ved å stille midler til rådighet for bearbeidelse og ekstern rådgivning.

Deltakelsen i EU-prosjekter ved HiT er omtrent som ved de andre høgskolene i Norge. For å stimulere til økt aktivitet har Forskningsrådet støttet et EU-nettverk for høgskoler på Østlandet, der 7 høgskoler er med i tillegg til HiT. Nettverket skal jobbe for å øke deltakelsen blant høgskolene ved å tilby kurs og opplæring i søknadsskriving, økonomihåndtering, prosjektgjennomføring, rapportering med mer. 20 – 30 personer ved HiT har deltatt i opplæringsaktiviteter i regi av nettverket, og det knyttes nyttige kontakter med deltakere som har god erfaring med EU-prosjekter.

Det er krevende å få gjennomslag på søknader om forskningsmidler fra EU. Siden en stadig større andel av de nasjonale bevilgningene til forskning fordeles via EU-program, er det viktig å bygge opp søkerkompetansen. Det kan ikke minst skje gjennom et samarbeid med aktører som har slik kompetanse. Det krever igjen at HiT er en attraktiv samarbeidspartner som kan vise til høy faglig kompetanse.

I forbindelse med HiTs forskningsmelding rapporterte alle fakulteter og institutter at de har internasjonalt forskningssamarbeid. Dette er også en forutsetning for å kunne få akkreditering for mastergrads- og doktorgradsutdanninger. Som det framgår i 2.1.1, er internasjonale nettverk og internasjonalt samarbeid blant de kriteriene NOKUT vurderer i den forbindelse.

Forskningsmeldinga inneholder imidlertid ingen nærmere konkretisering av omfang eller innhold i dette samarbeidet⁵⁹. Heller ikke i forbindelse med denne meldinga har det vært kapasitet til å skaffe fram en slik fortegnelse. En vanske i så måte ville også være at mye slikt samarbeid er knyttet til den enkelte forskers personlige nettverk, som høgskolen ikke har systematisk oversikt over. Det er likevel ikke uråd å gjøre et slikt kartleggingsarbeid, og det kunne være nyttig, bl.a. for å få bedre oversikt over i hvilken grad forskningssamarbeidet er knyttet til formelle avtalepartnere.

En indikator på omfanget kan være antall forskningspublikasjoner med utenlandske medforfattere.

Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport⁶⁰ viser at det i 2012 var registrert 25 vitenskapelige artikler med utenlandske medforfattere under HiT (22 i 2011 og minst 30 i 2013). Med 124 artikler totalt lå HiT som nr. 3 av de statlige høgskolene, bare etter høgskolene i Oslo/Akershus og Bergen.

⁵⁸ Se også vedlegg 1.

⁵⁹ Meldinga nevner to eksempler på mer utstrakt og formalisert internasjonalt forskningssamarbeid: Ved AF, der INHM samarbeider med University of Pune i India, og ved TF, som har mange internasjonale forskningssamarbeidspartnere, både i Ukraina, Sri Lanka og blant flere universiteter i Kina.

⁶⁰ Tilstandsrapport for høyere utdanning 2013, tabell 4.9. Andre typer publikasjoner enn artikler, f.eks. antologier, er ikke med i tallene.

Prosentvis utgjorde artiklene med utenlandske medforfattere 20 % av alle vitenskapelige artikler ved HiT. Det var noe under gjennomsnittet for statlige høgskoler, som var 29 %, og langt under sektoren totalt, som hadde 44 %. Andelen er imidlertid sterkt avhengig av fagporteføljen, og selve antallet tyder på at HiTs har et ikke ubetydelig forsknings samarbeid med utenlandske kolleger. Tabellen nedenfor viser tallene for noen statlige UH-institusjoner:

Tabell 7.1 Artikler med internasjonalt samforfatterskap

Institusjon	2011			2012		
	Art. med int. samforf.	Artikler Totalt	Andel	Art. med int. samforf.	Artikler Totalt	Andel
Høgskolen i Telemark	22	85	25,9	25	124	20,2
Høgskolen i Buskerud	29	101	28,7	43	115	37,4
Høgskolen i Vestfold	24	94	25,5	29	115	25,2
Høgskolen i Østfold	4	48	8,3	8	72	11,1
Universitetet i Agder	91	319	28,5	150	417	36

Ved HiT er det flest slike artikler⁶¹ innen natur-, helse- og miljøvern fag (NHM) og teknologifag, men også andre fagområder er representert, og dette endrer seg naturligvis fra år til år. I 2012 og 2013 fordelte artiklene seg slik:

Tabell 7.2 Vitenskapelige artikler med utenlandske medforfattere.

FAKULTET	INSTITUTT FOR	2012	2013
AF	natur-, helse- og miljøvern fag	12	17
	idretts- og friluftslivsfag	2	
	kultur og humanistiske fag		1
	økonomi og informatikk		1
EFL	forming og formgivning	2	
	Lærerutdanning		3
HS	Helsefag	1	1
	Sosialfag		1
TF	elektro, IT og kybernetikk	3	3
	prosess-, energi- og miljøteknologiske fag	5	3
SUM		25	30

Det er ikke mange eksempler i HiT på internasjonalt samarbeid som kobler utdanning og FoU. Selv om flere partnerskapsavtaler åpner for begge deler, ser vi f.eks. at det er lite samsvar mellom studentutveksling og personalutveksling. TF har hatt suksess med å ta inn utenlandske masterstudenter, som så har blitt rekruttert til stipendiatstillinger og har bidratt til etablering av forsknings samarbeid og utdanningsprosjekter (f. eks. på Sri Lanka). Et annet eksempel kan være INHMs samarbeid om forskning og en fellesgrad i økologi. Det burde ligge et potensial her med HiTs mange mastergradstilbud, internasjonale nettverk og nå flere doktorgrader.

7.3 Internasjonalisering i forskerutdanning

Det er få av HiTs doktorgradsstipendiater som har opphold i utlandet i stipendperioden. Det er også i liten grad lagt til rette for slike opphold fra høgskolens side, og det er derfor mye opp til den enkelte stipendiat selv å ta initiativ. Høgskolens egne doktorgradsprogram er som kjent av relativt ny dato, og det kan være noe av grunnen til at tilbud om utenlandsopphold som del av opplegget ikke har vært prioritert.

⁶¹ Kilde: CRISStin, søk foretatt desember 2013.

En annen grunn er åpenbart det store internasjonale innslaget blant doktorgradsstipendiatene. Som det framgår i 5.7.1, var det våren 2012 hele 19 utenlandske statsborgere blant de i alt 36 stipendiatene. Dette gir i seg selv verdifulle internasjonale kontakter, samtidig som det er naturlig at utlendinger som tar doktorgrad i Norge ikke er så opptatt av å ta deler av programmet i andre land.

7.4 Forskningsfinansiering og internasjonalisering

I HiTs forskningsmelding vises det til at «IU-midlene» (se 3.4) bl.a. benyttes til reiser i forbindelse med internasjonalt FoU-samarbeid, til arbeid med søknader om midler fra internasjonale program m.v. De siste årene har om lag 35 % av IU-midlene gått til forskningsrelaterte aktiviteter. Også ordningen med «små driftsmidler», som skal støtte forskningsvirksomheten, kan benyttes til formål som faller inn under internasjonalisering. Det er særlig reisevirksomhet, deriblant deltakelse på forskningskonferanser, som ikke faller inn under retningslinjene for IU-midler, publisering mv. For 2013 var det satt av 1,7 mill. kr. til små driftsmidler, og anslagsvis 30 % av disse gikk til internasjonalt forskningssamarbeid. I tillegg kommer eventuelle tilskudd fra fakultetenes ordinære driftsmidler.

Det er ellers helt nødvendig å se utenfor høgskolen for å skaffe finansiering av så vel forskning som stipendiater. HiT har til nå i svært liten grad klart å hente prosjektmidler fra EUs forskningsprogram, og også i begrenset grad fra Forskningsrådet. Som det framgår ovenfor, er det også klare signaler fra både departementet og Forskningsrådet om at nasjonale programmer skal sees i sammenheng med internasjonale program (særlig EU-programmene). Det tvinger fram økt satsing på internasjonalisering. Forskningsrådet stiller krav til internasjonal orientering og nettverk for at prosjekter skal kunne støttes. I nevnte utkast til FoU-strategi for høgskolene heter det således eksplisitt at en vil «forutsette *reelt samarbeid med andre nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer i utlysning av FoU-midler*».

Dette betyr at om HiT skal hente mer midler fra Forskningsrådets program, vil internasjonalisering av forskning være et viktig element. Det blir også stilt klarere krav til at eksterne/internasjonale forskningssamarbeid ikke bare er proforma-avtaler. Vi må vise til at det faktisk foregår reelt samarbeid. Dette gjelder både for nasjonal og internasjonal finansiering av forskning/stipendiater og trekker også i retning av at vi må orientere oss mer internasjonalt.

7.5 Oppsummering og vurdering

Det er utvetydige signaler fra de nasjonale myndighetene om at institusjonene i UH-sektoren bør ha et utstrakt forskningssamarbeid med kompetansmiljøer i andre land, for å øke kvaliteten i egen forskning, for å bidra til økonomisk vekst, og for å bidra til å løse globale utfordringer. Særlig blir samarbeid innen EU/EØS-området prioritert.

Det har ikke vært mulig å gjøre en grundig analyse av HiTs internasjonale forskningssamarbeid, men det er åpenbart at høgskolen i svært liten grad har maktet å få del i finansiering fra EU og fra Forskningsrådet til internasjonale prosjekter. Det er satt i gang tiltak for å bøte på dette. Heller ikke innenfor HiTs forskerutdanning synes internasjonalisering å være sterkt vektlagt, bl.a. er det lite utveksling av doktorgradsstipendiater.

På noen områder foregår det likevel forskningssamarbeid av betydelig omfang, noe som kommer til uttrykk gjennom et relativt høyt antall vitenskapelige artikler med utenlandske medforfattere.

Rekrutteringa av fagpersonale er også et viktig virkemiddel for å fremme internasjonalt FoU-samarbeid – og internasjonalisering generelt. På flere fagområder har HiT rekruttert personer

internasjonalt både til toppstillinger og andre stillinger, og styret har vedtatt at internasjonal erfaring skal være et av flere standardkrav i utlysning av toppstillinger. Disse tiltakene kan videreføres og forsterkes.

Et vesentlig spørsmål som gjelder høgskolens internasjonale og globale orientering, er naturligvis innholdet i den forskningen som foregår. Dette har det ikke vært mulig å gå inn på i denne sammenhengen.

Dette er utfordringer for HiT:

- HiT må jobbe for å knytte internasjonalisering og forskning sterkere sammen, spesielt fordi kravene til internasjonale nettverk for tildeling av forskningsmidler er skjerpet i de senere årene.
- Det bør gjennomføres ei kartlegging av HiTs internasjonale forskningssamarbeid der forskningsfelt, fagmiljø, samarbeidende institusjoner, type prosjekt og deltakelse er blant variablene.
- Det bør vurderes om forskningssamarbeid som foregår på personbasis bør formaliseres på institusjonsnivå, med tanke på utveksling av ph.d.-studenter, EU-søknader mv.
- Det bør legges mer systematisk til rette for at ph.d.-studenter får tilbud om utenlandsopphold som del av programmet.
- Arbeidet med å identifisere og støtte opp om forskergrupper som bl.a. kan få til internasjonale forskningsprosjekter, bør fortsette, evalueres og videreutvikles.
- I sin rekrutteringspolitikk bør HiT satse mer på å tiltrekke seg høyt kompetente medarbeidere fra land en ønsker å styrke forskningssamarbeidet med.
- HiT bør bruke internasjonal kontakflate og erfaring fra og interesse for internasjonalt faglig samarbeid som et viktig kriterium for tilsetning i en del stillinger.
- Arbeidet med å implementere Charter and Code må følges opp.

8 STATUS, MÅL OG TILTAK FOR HiT

I det følgende kapitlet gis korte oppsummeringer av status for internasjonalisering i forhold til sentrale forventninger og krav og HiTs egne mål og ambisjoner. Mer utfyllende vurderinger er gitt i slutten av hvert kapittel ovenfor.

I dette kapitlet vil vi også foreslå en del mål på internasjonaliseringsfeltet og tiltak for å nå disse målene.

8.1 Oppfyller HiT styringssignalene?

I kapittel 2 ble krav og forventninger fra sentrale myndigheter oppsummert, sammen med høgskolens egne målformuleringer. Spørsmålet er i hvilken grad disse er ivaretatt gjennom HiTs arbeid med internasjonalisering slik det er kommet fram i denne meldinga.

Det vil være umulig å imøtekomme alle de sentrale kravene fullt ut. Flere av dem er formulert for sektoren samlet, og kan ikke oppfylles av hver enkelt institusjon. F.eks. vil det være meningsløst for HiT alene å ha som mål å satse sterkt på utdannings- og forskningssamarbeid på alle land og regioner som blir framhevet som viktige: Norden, Europa innenfor og utenfor EU og EØS, Nord-Amerika, Brasil, Russland, India, Kina, Sør-Afrika og utviklingsland.

Det er derfor viktig at HiT legger vekt på å utforme mål og strategier der det gjøres valg av hvilke satsingsfelt som skal ha høyest prioritet, og der ambisjonsnivåene er realistiske. Fellesnivået har i noen grad blinket ut enkelte geografiske områder som er prioriterte, men har ellers vært tilbakeholden med å legge føringer for internasjonaliseringsvirksomheten på fakultetene.

I HiTs virksomhetsidé og strategiske fundament heter det bl.a. at høgskolen skal være «*internasjonalt orientert*», og at «*internasjonalisering i ulike former skal vere ein viktig del av den faglege verksemda*», dvs. både i utdanning, forskning og formidling. Ett av HiTs mangeårige virksomhetsmål, sist fastsatt 2014, er at HiT «*skal ha eit utstrekt internasjonalt utdanningssamarbeid som medverkar til auka utdanningskvalitet.*» Det er også satt som mål at HiTs skal drive FoU av høy internasjonal kvalitet.

Formuleringene gjør det ikke mulig å fastslå når de er realisert fullt ut. De gir likevel signaler om at HiT har ambisjoner om å være en del av det internasjonale kunnskapssamfunnet og å ta inn over seg globaliseringas utfordringer. Samtidig begrunnes internasjonaliseringsarbeidet særlig i ønsket om at det skal bidra til å heve kvaliteten i egen virksomhet. Det siste kan synes å stå i strid med politiske mål knyttet til bærekraftig utvikling og internasjonal solidaritet. Men som nevnt i 8.1.2 er det mulig å velge prosjekter som både bidrar til slike mål og til egen utvikling.

Som det går fram av denne meldinga, står HiT overfor betydelige utfordringer i flere deler av internasjonaliseringsarbeidet. Det mangler nok fortsatt en felles oppfatning av hvordan vi skal framstå som «internasjonalt orientert», og det er svært varierende i hvilken grad fagmiljøer og utdanninger samarbeider internasjonalt eller legger godt nok til rette for utveksling. Kanskje mangler vi også en helhetlig oppfatning av hvordan vi skal arbeide med «internasjonalisering hjemme» - hvordan dette begrepet skal operasjonaliseres og hvilken standard og hvilke mål vi skal ha på dette området.

Vi mener likevel at HiT er på vei til å realisere visjonen om å være en internasjonalt orientert institusjon, selv om det fortsatt er et stykke å gå. I den videre framstillinga legges det fram forslag til mål og tiltak for veien videre.

8.2 Overordnet mål

Det overordnede målet for HiTs internasjonaliseringsvirksomhet foreslås å være:

HiT skal være en internasjonalt orientert utdannings- og forskningsinstitusjon. Internasjonalisering skal være en integrert del av alle sider av virksomheten. Internasjonalt samarbeid skal utnyttes aktivt for å øke kvaliteten i egen utdannings- og forskningsvirksomhet, og det skal legges til rette for utstrakt student- og personalmobilitet.

8.3 Organisering og ressurser

8.3.1 Mål:

Internasjonalisering skal være en integrert del av ledelsesansvaret for fakulteter, institutter og fellestjenester. FoU-seksjonen skal støtte dette arbeidet. Det skal være en hensiktsmessig arbeidsdeling mellom institusjonsnivået og fakulteter og institutter.

8.3.2 Tiltak:

- HiT skal definere tydelig hva som er en del av internasjonaliseringsfeltet og hvem som har ansvaret for hvilke sider av internasjonaliseringa.
- Ansvar for ordinære studentrettede oppgaver bør i hovedsak bli lagt samme sted for norske og internasjonale studenter (f.eks. utstedelse av karakterutskrifter).
- FoU-seksjonen skal gå i dialog med fakulteter og institutter, SiTel, personalmedarbeiderne og andre aktører for å diskutere hvordan man kan innarbeide et internasjonalt perspektiv på de respektive arbeidsfeltene og hvordan man kan sikre at det settes av tilstrekkelige ressurser til arbeidet.
- FoU-seksjonen skal i samarbeid med fakulteter og institutter jobbe med å operasjonalisere strategiske prioriteringer og forventninger slik at det kan iverksettes lokale tiltak for å nå disse målene.
- FoU-seksjonen vil se på de virkemidlene som er tilgjengelig for å sikre at de utfyller hverandre så godt som mulig og at midlene brukes så målrettet som mulig.
- FoU-seksjonen skal i eget strateginotat til fakultetene konkretisere og operasjonalisere forventningene som kommer fra sentralt hold til internasjonalisering.

8.4 Nettverk og avtaleportefølje

8.4.1 Mål:

HiT skal ha en avtaleportefølje som sikrer et aktivt internasjonalt samarbeid. Porteføljen skal dekke de høyest prioriterte samarbeidslandene- og områdene. Omfanget av avtaler vil nødvendigvis måtte være av en viss størrelse for å sikre rekruttering til studietilbud på engelsk. Fakulteter og institutter skal identifisere strategiske partnere de jobber tett med for å oppnå mål som er satt innen utdanning eller forskning. Det er et mål at det skal bli mer sammenheng mellom hvor det er faglig samarbeid og hvor det foregår studentutveksling.

8.4.2 Tiltak:

- HiT bør kartlegge de personlige internasjonale relasjonene som ikke er nedfelt i avtaler innen forskning, for å kunne vurdere om flere av disse burde formaliseres i avtaleform.
- Sak om strategiske partnere skal følges opp med tanke på å intensivere samarbeidet med utvalgte institusjoner.
- HiT skal kommunisere at vårt geografiske hovedfokus fortsatt er på Norden og EU, Nord-Amerika, Kina, India.
- HiT skal etablere en mekanisme for å si opp utvekslingsavtaler som over tid ikke har vært aktive.
- Det skal stilles krav om at alle studieprogram har avtalefestede muligheter for utveksling. I de studieprogrammene det er knyttet få eller ingen samarbeidsavtaler til skal det opprettes avtaler, slik at alle studieprogram har et akseptabelt tilbud når det gjelder utveksling.

8.5 Mobilitet

8.5.1 Mål:

Alle HiTs gradsstudier skal i sine studie- og fagplaner tilrettelegge for at studentene skal kunne ta delstudier i utlandet hos utvalgte partnere og med et anbefalt fagtilbud som bidrar til å styrke studiekvaliteten. På sikt er det et mål at alle studieprogram skal ha utreisende studenter hvert år.

8.5.2 Tiltak:

- Innarbeide krav til internasjonalisering i studie- og fagplaner. Det bør stilles krav om at alle studie- og fagplaner skal ha tilrettelagt for studier i utlandet, og stilles krav om at alle bachelor- og masterprogram sender studenter ut hvert år. Dette bør være gjort innen utløpet av 2015.
- Alle gradsstudier skal ha utreisende utvekslingsstudenter hvert studieår fra 2016. Målet er at tallet på utreisende utvekslingsstudenter skal øke til 100 innen 2016, og til 150 innen 2018.
- Antallet utvekslinger på mastergradsstudier skal øke betraktelig.
- Det skal tilrettelegges for et «Internasjonalt semester» i alle studie- og fagplaner for å sikre at også studenter som ikke drar ut, tilegner seg internasjonal kompetanse i løpet av studiene.
- Det er et mål at antallet engelskspråklige emner som tilbys som del av ordinære studieprogram skal økes.
- Det skal rapporteres i studiekvalitetsrapporten hvert år om oppfølging av kravet om tilrettelegging (jf. rutine KSS-09.)
- Fakulteter og institutter skal i større grad oppfordre studenter til å dra til strategiske partnere der det finnes et etablert faglig samarbeid.

- Det bør settes i gang et felles prosjekt i HiT med sikte på å etablere et felles tilbud til innreisende utvekslingsstudenter basert på modellen fra Scandinavian Studies in Telemark, med bidrag fra alle fakulteter. Tallet på studenter til Scandinavian Studies in Telemark skal økes til det dobbelte innen 2016, hvorav minst halvparten fra partnere i Nord-Amerika. Det skal opprettholdes et godt engelskspråklig tilbud til internasjonale studenter.
- HiT skal vurdere om det kan gjøres endringer den interne budsjettfordelinga for å stimulere til flere utreisende studenter, ved å gi noe mer kompensasjon for utreisende studenter enn i dag.
- HiT skal jobbe videre med de fellesgradsprosjektene som er satt i gang med sikte på å etablere en fellesgrad med utenlandske partnere.

8.6 Internasjonalisering hjemme

8.6.1 Mål:

HiT skal sørge for at også studenter som ikke drar ut, tilegner seg internasjonal kompetanse i løpet av studiene sine ved HiT. HiT skal også sørge for at behovene de internasjonale studentene har for informasjon og tilrettelegging, blir ivaretatt.

8.6.2 Tiltak:

- Det skal utarbeides en egen strategi for internasjonalisering hjemme ved HiT.
- Som nevnt i tiltakene for mobilitet skal det etableres et eget internasjonalt semester i alle studier innen 2017.
- Samarbeidet med SiTel skal styrkes for å integrere utenlandske studenter bedre sosialt med norske studenter. Man bør også vurdere om samarbeid med kommunene bør utvides for å tilby språkkurs til internasjonale studenter.
- Det skal opprettes et tilbud om kompetansehevingstiltak (språk og kultur) for personale som er i kontakt med internasjonale studenter, bl.a. i samarbeid med SiTel.

8.7 Internasjonalt samarbeid om FoU

8.7.1 Mål:

HiT skal ha et utstrakt internasjonalt samarbeid innen FoU. Samarbeidet skal bidra til forskning, publisering, nettverk og kontakter som kan bidra til at HiT henter ut forskningsmidler fra NFR og/eller EU. Det er et mål at det er større sammenheng mellom hvor det er samarbeid om forskning og hvor studentmobilitet finner sted, slik at utdannings- og forskningskomponentene bidrar til å styrke samarbeidet.

8.7.2 Tiltak:

- HiT bør vurdere å opprette en stipendordning for fagansatte som drar på utvekslingsopphold hos utenlandsk partner i 1 måned eller mer.
- HiT bør se utvekslingsopphold i sammenheng med forskningsfri. I FoU-meldinga ble det foreslått å innføre en ordning der fagansatte får fri fra undervisningsplikt hvert femte

semester til å forske. Det er naturlig at man ser internasjonalisering i sammenheng med slike perioder.

- HiT bør intensivere arbeidet med tilrettelegging for innkommende gjesteforskere.
- HiT bør kreve erfaring fra/interesse for internasjonalt samarbeid ved rekruttering til fagstillinger generelt.
- Det bør gjennomføres ei kartlegging av HiTs internasjonale forskningssamarbeid der forskningsfelt, fagmiljø, samarbeidende institusjoner, type prosjekt og deltakelse er blant variablene.
- Alle fagmiljøer knyttet til alle gradsprogram skal delta i minst ett formelt internasjonalt nettverk/samarbeidsprosjekt som tilbyr mobilitet, fagutvikling eller FoU
- Det skal legges strategier på instituttene for å få til internasjonalt samarbeid som kobler utdanning og FoU.
- Det skal legges bedre til rette for utenlandsopphold i ph.d.-utdanningene.

8.8 Oppsummering og veien videre

8.8.1 Oppsummering

Ved å ta utgangspunkt i mandatet vil vi forsøke å oppsummere meldinga.

Meldinga gir en samlet oversikt over omfanget og karakteren av denne virksomheten ved høgskolen. Sammendraget i innledningen gir en oversikt over hvor HiT står pr. dags dato.

Tidligere i kapittel 8 er det foreslått ei rekke mål og tiltak som skal danne grunnlaget for videre arbeid. Det er foreslått konkrete endringer og konkrete satsingsområder for framtida, slik mandatet ber om.

Det heter videre at "Meldinga bør også gi grunnlag for vurdering av organisering og ressursbruk ved FA og fakultetene, og en vurdering av arbeidsmåter og arbeidsdeling mellom ulike deler av høgskolen når det gjelder internasjonalisering". Dagens organisering utnytter etter vår mening ikke ressursene optimalt på internasjonaliseringsfeltet. Slik virksomheten er organisert, er det i liten grad rom for at medarbeidere spesialisere seg på enkelte felt. Internasjonaliseringsmedarbeiderne er i stor grad generalister. Samtidig er det slik at flere av dem som jobber med internasjonalisering i tillegg har andre arbeidsoppgaver. Det er derfor flere hensyn som må tas i en slik vurdering.

Men internasjonalisering er ikke kun et spørsmål for internasjonaliseringsmedarbeidere. Siden internasjonalisering er ment å gjennomsyre virksomheten, er det viktig at alle ledd i organisasjonen vurderer hvordan de kan bidra til høgskolens samlede internasjonaliseringsvirksomhet. Et problem har vært at de ulike delene av institusjonen ikke har fått tilstrekkelig hjelp til å operasjonalisere de signalene og de målene som de blir bedt om å oppfylle. Dette er en oppgave for FoU-seksjonen og internasjonalt kontor.

Mandatet ber om at arbeidet baserer seg på gitte styringssignaler fra sentrale myndigheter, og vurderer i hvilken grad HiT oppfyller sentrale føringer når det gjelder internasjonalisering. Meldinga har i kapittel 2 gitt en omfattende oversikt over sentrale styringssignaler og lokale mål og planer for

HiT. Krav til internasjonalisering og internasjonal virksomhet er gitt både i lovs- og forskrifts form, i rammeplaner og i en egen stortingsmelding. Blant annet er internasjonalisering ett av kravene til akkreditering av institusjoner og studieprogram fra NOKUT. Internasjonalisering er også godt forankret i HiTs egne plandokumenter og er et tema som tas opp i etatsstyringsmøter med departementet.

Det tydeligste uttrykket for sentrale signaler er Stortingsmeldinga om internasjonalisering. Basert på signalene der mener vi at HiT jobber godt med engelskspråklige tilbud og innkommende utvekslingsstudenter. Når det gjelder utreisende studenter, er tallet for lavt. Det er dessuten for lite utveksling på master- og ph.d.-nivå. HiT har et akseptabelt tall for utgående personalmobilitet, men sliter med å få til opphold på 1 måned eller mer.

HiT har aktivitet i de fleste av de geografisk prioriterte områdene. Både i Norden, Europa, Nord-Amerika, India og Kina har HiT har betydelig aktivitet. I Russland har et prosjekt innen turisme fått støtte fra SiU og det er et faglig samarbeid med en institusjon i Sør-Afrika innenfor teknologiske fag. HiT meldte sin interesse for det brasilianske stipendprogrammet, men har ikke kunnet motta studenter gjennom dette programmet.

I mandatet bes det om at HiTs resultater sammenlignes med andre norske universiteter og høyskoler. Det gjøres flere steder i meldinga. Dette er forholdsvis enkelt når det gjelder mobilitet. Der er det mulig å finne sammenlignbart tallmateriale fra flere år tilbake fra ulike institusjoner. På ei rekke områder er det likevel vanskelig å sammenligne HiT direkte med andre, delvis fordi ikke alt lar seg kvantifisere, delvis fordi tilgjengelige tall ikke alltid er sammenlignbare. HiT er sammenlignet med andre der det er mulig og relevant. HiT scorer godt i forhold til andre høyskoler på innkommende mobilitet, men relativt lavt på utgående mobilitet. En stor andel av den totale studentmassen ved HiT utgjøres av internasjonale studenter. Det gjelder også relativt sett sammenlignet med andre norske institusjoner. Når det gjelder artikler med internasjonalt samforfatterskap, ligger HiT under snittet for høyskoler og langt under snittet for universiteter.

I kapittel 8.1 vurderer vi i hvilken grad HiT oppfyller sentrale styringssignaler og konkluderer med at det gjør vi, selv om vi på enkelte områder har stort forbedringspotensial.

I mandatet blir det bedt om at kvalitet og relevans av eksisterende virkemidler for internasjonalisering blir omtalt. Virkemiddelapparatet er omtalt i kapittel 3. Fellesnivået har en del virkemidler for å stimulere til internasjonaliseringsaktiviteter, og det finnes også virkemidler på fakultets- og instituttnivå. Det er likevel grunn til å stille spørsmål om hvor systematisk virkemidlene har vært brukt, og i hvilken grad de er samordnet godt nok. Tiltak som IU-midler eller fullfinansiering av lærerutvekslinger har gitt konkrete resultater, men det er fortsatt mulig å utnytte disse ordningene mer planmessig og strategisk. Andre virkemidler som budsjett-, rekrutterings- og personalpolitikk er i liten grad brukt for å øke kvalitet og relevans på internasjonaliseringsområdet.

Den faglige og institusjonelle forankringa av internasjonalisering ute og hjemme skal også etter mandatet omtales i meldinga. Fakultets- og instituttledelse har det endelige ansvaret for å avgjøre hvilke avtaler som skal inngås, hvilke aktiviteter som skal prioriteres og hvordan de enkelte medarbeiderne bruker sin arbeidskraft. Således har fakultetene og instituttene ei sentral rolle i internasjonaliseringsarbeidet. De har også det endelige ansvaret for det faglige innholdet i studiene, koblinga mellom forskning og utdanning og internasjonaliseringstilbud til egne studenter. I hvilken grad internasjonalisering ute og hjemme er forankret i fagmiljøene, varierer veldig fra institutt til institutt. De fleste studieprogram har nå lagt til rette for utveksling, ei rekke fagmiljøer deltar aktivt i lærerutvekslinger og forskningsopphold ved utenlandske partnerinstitusjoner, og noen miljøer tilbyr engelskspråklige emner som en del av norske studieprogram. Enkelte fakulteter har også etablert egne internasjonale utvalg på fakultetet. Fortsatt er det likevel en utbredt oppfatning blant mange at

internasjonalisering primært er et ansvar for internasjonalt kontor. I deler av organisasjonen er også internasjonaliseringsaktiviteter i stor grad drevet av "ildsjeler", og i liten grad en del av den ordinære virksomheten.

Høgskolens attraktivitet for utenlandske studenter og ansatte er også nevnt i mandatet. HiT har en stor andel internasjonale studenter (målt i andel av studentmassen) og et høyt antall innkommende utvekslingsstudenter. De fleste engelskspråklige moduler og studieprogram rekrutterer godt, selv om det finnes unntak. Dette betyr etter alle solemerker at HiT er en attraktiv destinasjon for utenlandske studenter. Det at det kommer studenter fra de samme institusjonene år etter år, forteller også at de fleste studentene er godt fornøyd med oppholdet sitt ved HiT og deler sine positive med andre på hjeminstitusjonen.

Når det gjelder HiTs attraktivitet for utenlandske ansatte, tyder tall på at flere og flere HiT-ansatte har en annen nasjonalitet enn norsk. Av stipendiatene er en stor andel utenlandske statsborgere. Det er også en høy andel av utenlandske søkere til stipendstillinger som utlyses. Det betyr i alle fall at denne gruppen mener at HiT er en attraktiv arbeidsgiver. Hvor attraktiv HiT er som arbeidsgiver i forhold til andre norske eller utenlandske utdanningsinstitusjoner kan vi ikke gi svar på her.

Spørsmålet om tilrettelegging i studieprogram blir tatt opp i kapittel 5. De aller fleste studieprogram har tilrettelagt for studentutveksling av en varighet på 3 måneder eller mer, og det er bare et fåtall program der slik utveksling ikke er mulig. I disse programmene bør det legges til rette for kortere mobilitetsopphold. Graden av tilrettelegging varierer en del. I enkelte studieprogram er det gitt en mulighet til å dra ut i et aktuelt semester eller år. I andre er det også spesifisert hvilke institusjoner studentene kan dra til og hvilket fagopplegg de kan ta.

8.8.2 Veien videre

Meldinga har vært sendt ut på høring på de ulike fakultetene og SiTel og aktuelle merknader er innarbeidet. Styret får herved meldinga til behandling.

Etter behandling i styret vil man notere seg eventuelle synspunkter og merknader og ta dem med i det videre arbeidet. Målene og tiltakene som er presentert i kapittel 8 er tenkt å danne grunnlaget for videre strategisk arbeid med internasjonalisering.

Forklaring til begreper, programmer og institusjoner på internasjoniseringsfeltet

Avtaler

er formelt inngåtte avtaler mellom HiT og en eller flere utenlandske universiteter eller høyskoler om samarbeid. Avtalene kan være generelle eller mer spesifikke, med konkret angivelse av samarbeidsaktiviteter og avgrensning av faglige områder.

Bologna-prosessen

startet med Bolognaerklæringen i 1999 og er nå et samarbeid mellom 46 europeiske land. Målet er å skape ett felles europeisk område for høyere utdanning gjennom å harmonisere akademisk grads- og karaktersystemer og sikre kvaliteten og nivået for disse. Det arbeides også ut systemer for å "oversette" fra et system til et annet. Disse er definert gjennom European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) og gjennom et europeisk kvalifikasjonsrammeverk, European Qualification Framework (EQF) som følger opp av nasjonale rammeverk.

BRIKS

består av landene Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika. Disse fem raskt voksende økonomiene representerer en stor del av "verden utenfor vesten", og er et motstykke til G7. De fire første landene hadde sitt første møte i 2009. I 2011 ble også Sør-Afrika med i gruppen. Landene innehar nesten 3 milliarder av jordens befolkning. BRIKS er i hovedsak et handelssamarbeid, men landene søker også sammen på andre områder.

Charter and Code

EUs "*Declaration of commitment to the principles of the European Commission Recommendation on the European Charter for Researchers and Code of Conduct for the Recruitment of Researchers*", referert til som Charter og Code, er to dokumenter som inneholder anbefalinger om ansvar og forpliktelser for forskere, arbeidsgivere og finansører når det gjelder arbeidsvilkår, kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling, karriereplanlegging for forskere og forskermobilitet. Flere norske institusjoner har implementert C&C, noe som bl.a. innebærer at en handlingsplan må godkjennes av EU-kommisjonen og at institusjonen får en ekstern evaluering hvert fjerde år.

DBH

DBH står for «Database for statistikk om høgre utdanning». Årlig rapporteres det fra HiT på en rekke indikatorer til DBH og statistikken er tilgjengelig på DBHs nettsider. Blant annet rapporteres det på antall utvekslingsstudenter og antall utenlandske studenter.

DS-Label

Diploma Supplement Label, er en kvalitetsutmerkelse som tildeles av EU til institusjoner som har god praksis rundt utstedelse av Diploma Supplement (vitnemålstillegg på norsk). HiT har fått Label. Vitnemålstillegget er et dokument som HiT er pålagt å utstede automatisk og gratis til alle studenter på vitnemålsgivende studier etter endt utdanning. Dokumentet skal gi en utfyllende beskrivelse av studiet, omfanget og nivået av studiet og læringsutbyttet på engelsk. Dokumentet skal studentene kunne bruke i kontakt med potensielle arbeidsgivere og utdanningsinstitusjoner. Målet er at dokumentet skal fjerne hindringer for mobilitet av studenter eller arbeidskraft i det europeiske området.

ECTS (se under Bologna-prosessen)

ECTS-Label

ECTS-Label er en kvalitetsutmerkelse fra EU til institusjoner som har god praksis på informasjon til potensielle og nåværende studenter. Det er spesifikke krav til hvilken informasjon som skal være tilgjengelig på nettsidene. I tillegg skal det dokumenteres at man har gode rutiner når det gjelder studentutveksling, bruk av tilhørende dokumenter og kvalitetsmekanismer. Det kravet som er vanskeligst å oppfylle er kravet om at alle studieprogram og emner skal være oversatt til engelsk. Det er kun Universitetet i Agder og Universitetet i Nordland som har fått ECTS-Label av de norske institusjonene. HiT har ikke søkt om ECTS-Label.

EQF (se under Bologna-prosessen)

Erasmus

Programmet er finansiert via EU-systemet og skal bl.a. bidra til å realisere målene i den europeiske utdanningspolitikken og et generelt ønske om mobilitet mellom land i EU (samt tilsluttede EØS-land). Her finnes muligheter for støtte til en rekke tiltak: Fellesgrader, intensive programmer, nettverk og ren mobilitet. HiT har i liten grad deltatt i slike programmer, med unntak av enkelte intensive programmer, noen nettverk og gjennom deltakelse i mobilitetsprogrammene-

Erasmus +

Erasmus+ gjelder for perioden 2014-2020 og erstatter det gamle «Lifelong Learning Programme» (LLP). Totalbudsjettet for perioden øker med hele 40 prosent, til 14.5 milliarder euro. I tillegg kommer 1.8 milliarder euro til internasjonalt samarbeid utover Europa. Målet er at det i programperioden skal sendes ut ca 2 millioner studenter i Erasmus+. Erasmus+ er delt opp i tre hovedtiltak: mobilitet, samarbeid og policy, hvorav de to første er særlig aktuelle for høyere utdanning.

Eurasia-programmet

Programmet er finansiert av Utenriksdepartementet og administreres av SIU Det er et ledd i en felles vestlig politikk for å stabilisere land i det tidligere Øst-Europa (som ikke er medlemmer eller kandidatland til EU) og tidligere sovjetrepublikker i Øst-Europa eller Sentral-Asia. Programmet skal gi muligheter for studenter og tilsatte fra partnere i de aktuelle landene til å studere/forske/oppholde seg i et vestlig demokrati, og også bidra til å bringe høyere utdanning i de aktuelle landene inn i den europeiske modellen.

European Research Area (ERA).

Forskerrekruttering og mobilitet er utpekt som satsingsområde og virkemiddel for å realisere en kunnskapsbasert økonomi i Europa. EURAXESS Norge er en portal med praktisk informasjon til mobile forskere, jobb- og finansieringsmuligheter, rekruttering og karriereutvikling, og består av forskningsinstitusjoner som gir assistanse til mobile forskere.

EUs rammeprogrammer for forskning

(Se under Horizon 2020)

EØS-programmene

EØS-midlene er Norges bidrag til sosial og økonomisk utjevning i Europa. Midlene blir kanalisert til 15 EU-land i Sentral- og Sør-Europa. Det settes av midler til samarbeid både innen forskning og utdanning. Prosjektmidler og til dels mobilitetsmidler administreres og utløses av partnerlandet.

Fellesgrader med utenlandsk partnere

er en betegnelse på et avansert internasjonalt samarbeid der to eller flere institusjoner går sammen om å tilby et studieprogram som til sammen gir en grad eller et antall studiepoeng. Ofte kan slike

programmer tilby et program eller en grad som går utover hva hver enkelt institusjon sjøl kan tilby. Man kan tilby en felles grad der deltakerne kun får ett vitnemål, eller en dobbeltgrad, der deltakerne får et vitnemål fra hver institusjon.

Gradsstudent – er en student som er tatt opp til, og registrert på, et fullt gradsprogram, i motsetning til en utvekslingsstudent.

Horizon 2020

Er **EUs 8. rammeprogram** for forskning og teknologisk utvikling. Det fokuserer på tre hovedprioriteringer for forskning og innovasjon:

- **Fremragende vitenskap.** Dette inneholder bl.a. satsingen på det europeiske forskningsrådet (**ERC**), mobilitetsprogrammet **Marie Curie Actions**, Fremtidsteknologier (**FET**) samt forskningsinfrastruktur (**RIS**). Hovedmålet med denne prioriteringen er bl.a. å sikre Europas langsiktige konkurransevne.
- **Industrielt lederskap.** Hovedmålet her er bl.a. å gjøre Europa mer attraktivt for investeringer i forskning og innovasjon. Her vil man finne nøkkelteknologier som IKT, nano-, bio- og romfartsteknologi, finansieringsordninger for risikokapital, samt innovasjon i de små og mellomstore bedriftene (SMB).
- **Forskning for å løse samfunnsutfordringene.** Denne delen fokuserer på seks store samfunnsmessige utfordringer som EU og resten av verden står overfor:
 1. Helse, demografi og velvære
 2. Matsikkerhet, marin og maritim forskning, bærekraftig landbruk og bioøkonomi
 3. Sikker, ren og effektiv energi
 4. Smarte, grønne og integrerte transportløsninger
 5. Klima, ressurseffektivitet og råmaterialer
 6. Innovative, reflekterende og inkluderende samfunn
 7. Sikre samfunn

Intensive programmer er korte, studiepoenggivende kurs/emner som oftest gjennomføres i forbindelse med en nettverkssamling, der studenter og personale fra nettverkets medlemsinstitusjoner deltar. Deltakelse i slike nettverksarrangementer går som regel over 5-10 dagers varighet. Disse samlingene registreres ikke som utveksling for studentene som deltar, men gir studiepoeng, og det er utvilsomt en verdifull internasjonal erfaring å møte studenter og lærere fra andre land.

Institusjonsbasert/institusjonalisert samarbeid

er et samarbeid en partner basert på en formell avtale (på institusjons- eller fakultetsnivå)

Internasjonale programmer rettet mot FoU-samarbeid

De mest aktuelle er EUs rammeprogram og programmene NFR administrerer. Enkelte av utlysningene fra NFR har en spesiell geografisk fokus. For søknader til NFRs programmer kreves det at man kan vise til aktive internasjonale nettverk.

Internasjonal student

er en utenlandsk student med utenlandsk statsborgerskap som er kommet til Norge for å studere til en full grad eller for et utvekslingsopphold.

Kina - prosjektmidler for samarbeid

Programmet er finansiert av Kunnskapsdepartementet og administreres av SIU, og kan gi støtte til samarbeidsprosjekter mellom norske og kinesiske utdanningsinstitusjoner. Det har kun kommet en utlysning av slike midler, i 2012.

Kvoteordningen

Dette er primært en støtteordning for studenter fra utviklingsland som får anledning til å finansiere utdanning i Norge med lån fra Lånekassen. Ved endt utdanning vil lånet omgjøres til stipend, forutsatt at studentene returnerer til hjemlandet og forblir der i et gitt antall år. I motsatt fall betales lånet ned på samme vilkår som for norske studenter. Kostnadene ved ordningen dekkes av Kunnskapsdepartementet over Lånekassens budsjett, og ordningen administreres av SIU. Det er satt et tak på antall studenter som kan delta i ordningen til enhver tid. Innenfor dette taket er det fastsatt en kvote for studenter fra land i Sør, og en for studenter fra Øst-Europa og Sentral-Asia. HiT har for tiden 22 slike plasser. Den nasjonale kvoten er på 1100 plasser.

Leonardo da Vinci-programmet

er rettet mot fag- og yrkesopplæringen i Europa, samt samarbeid mellom utdannings- og yrkessektoren, og er en del av EUs program for livslang læring (LLP). HiT deltar i ett slikt prosjekt innen sykepleie.

Lifelong Learning Programme (LLP)

er EUs nåværende utdanningsprogram (til og med våren 2014)- Programmet inneholder ulike underprogrammer, som Erasmus, Grundtvig, Leonardo da Vinci og Comenius.

Lisboakonvensjonen er en avtale som er inngått mellom land i UNESCO og Europarådet for å legge til rette for større akademisk mobilitet mellom landene i Europa. Den gjelder både godkjenning av kvalifikasjoner oppnådd gjennom høyere utdanning og kvalifikasjoner som gir adgang til høyere utdanning. Konvensjonen skal sikre at søkere får vurdert og eventuelt godkjent sine kvalifikasjoner, og det fastsettes kriterier og prosedyrer for dette. Landene skal ha nasjonale informasjonssentre (NOKUT i Norge).

Marie Curie (se under Horizon2020)

Mobilitet/utveksling

vil si at studenter skal ha muligheter til å ta en del av sitt studium i utlandet hos en godkjent avtalepartner, eller at fagpersonale skal ha mulighet til å få internasjonale erfaringer og bygge opp internasjonale nettverk gjennom å oppholde seg ved en partnerinstitusjon for å drive faglig virksomhet. Også ansatte i teknisk-administrative støttefunksjoner kan delta på utveksling.

MOOCs

Såkalte Massive Open Online Courses er nettbaserte studier som er rettet mot store brukergrupper. En del av verdens største, og mest prestisjefylte, universiteter har lagt ut store deler av pensum og forelesninger gratis på nett, slik at det er mulig for interesserte fra hele verden å følge undervisning.

Nettverk

er formaliserte tematiserte samarbeidsrelasjoner, som oftest basert på finansiering fra for eksempel Nordplus eller EUs LLP-program, men kan også være en bilateral aktivitet eller aktivitet initiert og finansiert av partnerinstitusjonene sjøl.

NOKUT

er et uavhengig organ som skal bidra til å sikre kvalitet i norsk utdanning på alle nivåer, herunder bidra med evalueringer ved institusjonene og fastsette ulike krav til kvalitetssikring av institusjoner og programmer. NOKUT gjør også vurderinger av utenlandsk gradsutdanninger fra søkere.

NFR

Norges Forskningsråd er den viktigste nasjonale aktøren for finansiering av forskningsaktiviteter. NFR forvalter ulike forskningsprogrammer som er åpne for søknader fra norske forskere. Enkelte av utlysningene fra NFR har fokus på utvalgte geografiske områder.

NOMA

Programmet avsluttes i 2014, men har vært et omfattende program for å få til tilbud om mastergradsutdanning i samarbeid med utvalgte utviklingsland, i hovedsak Norges samarbeidsland, i Norge eller i et av samarbeidslandene. Programmet har vært finansiert av NORAD/bistandsmidler og administreres av SIU.

Nord-Amerika-programmet

Partnerskapsprogrammet for Nord-Amerika er et program for samarbeid innen høyere utdanning med USA og Canada. Programmet er en del av Kunnskapsdepartementets strategi for høyere utdanningssamarbeid med Nord-Amerika (2012-2015). Programmet finansieres av Kunnskapsdepartementet og administreres av SIU, og kan støtte samarbeidsprosjekter mellom norske og amerikanske/canadiske institusjoner for å fremme samarbeid og mobilitet av studenter og fagpersoner. Det kan gis støtte til større prosjekter over noen år (herunder støtte til studentmobilitet), eller til mer avgrensede aktiviteter for eksempel for å etablere samarbeid med nye partnere i USA.

Nordplus

Dette er et rammeprogram med ei rekke underprogrammer som finansierer faglig samarbeid og mobilitet mellom partnere i de nordiske land, inkludert Grønland og Færøyene og land i Baltikum. Støtte kan gis til mobilitet og til ulike former for felles eller doble grads-programmer, til såkalte "intensive programmer", dvs. studiepoenggivende kurs som gjennomføres i komprimert form i løpet av en uke eller ti dager, eller ulike nettverk. Man kan delta i disse nettverkene som partner eller koordinator. Det er koordinator som disponerer tildelte midler og står for overordnet søknad og rapportering. Nordplus er administrert av CIMO – SIUs søsterkontor i Finland.

NORHED

(The Norwegian Programme for Capacity Development in Higher Education and Research for Development). Programmet er administrert og finansiert av NORAD. Det var nytt i 2012 og erstattet de tidligere NOMA og NUFU-programmene, og skal innrettes mot kapasitetsbygging i fattige land gjennom utdannings- og FoU-samarbeid med Norge. Programmet er rettet mer inn mot at utdanningene i hovedsak skal foregå hos partneren i Syd, og at utdanningene det samarbeides om skal bidra konkret til utdanning og utvikling innenfor gitte tematiske områder.

Russland-programmet

Program for samarbeid om høyere utdanning med Russland gir støtte til samarbeid mellom universiteter og høyskoler i Russland og Norge, og er opprettet for perioden 2011-2016. Det er finansiert av Utenriksdepartementet (UD) og administrert av SIU, og støtter både flerårige samarbeidsprosjekter og aktiviteter av mer kortvarig art. Samarbeidende institusjoner i Russland må

være godkjent på nasjonalt nivå og kunne tilby utdanning på et nivå som er sammenlignbart med de norske institusjonene.

Science Without Borders

Science Without Borders er brasilianske myndigheters stipendprogram. Programmet lar brasilianske studenter reise til utenlandske institusjoner med stipend for å studere utvalgte studier. Norske institusjoner kan delta i ordningen. Koordinering av programmet fra norsk side er det SiU som står for.

SiU

Senter for Internasjonalisering av Utdanning er et nasjonalt kompetanse- og informasjonssenter. SiU forvalter mange av utdanningsprogrammene som HiT deltar i, som f.eks Erasmus, Eurasia, Russlandsprogrammet, kvoteordningen, partnerskapsprogrammet for Nord-Amerika m.m

Uttevklingsstudent

er en student som er tatt opp til studium ved hjemuniversitetet, men som gjennomfører et kortere opphold (3 – 12 mnd.) ved en partnerinstitusjon i utlandet som del av sin grad.

Reglement for internasjonalt utvalg ved HiT

Fastsatt av styret 23.02.2012 med hjemmel i LOV-2005-04-01 nr. 15 om universiteter - og høyskoler (univl.)

§ 9-2 jf. delegeringsreglementet for Høgskolen i Telemark pkt. 2.1.15.

IU ble opprettet i sin nåværende form i styremøte 10.05.07, jf. S-sak 52/07.

1. IUs formål

1.1 IUs formål er å fremme internasjonaliseringsarbeidet ved HiT.

1.2 IU skal være et strategisk, samordnende og rådgivende organ for styret og HiTs ledelse i saker som gjelder internasjonalisering.

2. IUs oppgaver

2.1 IU skal medvirke til å styrke internasjonaliseringsvirksomheten (herunder internasjonalisering "hjemme") ved HiT, og gi råd om tiltak og prioriteringer for å realisere målene i HiTs strategiske plan og andre vedtatte plandokumenter på institusjonsnivå når det gjelder internasjonalisering.

2.2 IU skal gi innspill til plan- og budsjettarbeid.

2.3 IU skal bidra til at det internasjonale perspektivet trekkes inn i aktuelle utdanninger og i forskningsvirksomheten.

2.4 IU skal stimulere og medvirke til samarbeid mellom fakultetene om aktuelle spørsmål og mot aktuelle partnere.

2.5 Utvalget skal arbeide for gode opplegg for faglig og administrativ kvalitetssikring av internasjonaliseringsvirksomheten.

2.6 IU skal stimulere til samarbeid med andre norsk utdanningsinstitusjoner for å fremme internasjonalisering.

2.7 IU skal bidra til at det samarbeides internasjonalt om utdanning og forskning, og at det samarbeides med partnere av høy kvalitet.

2.8 IU skal arbeide for at internasjonalisering i utdanning og forskning sees i sammenheng.

2.9 IU skal stimulere til etablering av engelskspråklige studietilbud.

2.10 IU skal avgi årlig rapport til styret om virksomheten foregående år, med anbefalinger av tiltak som bør iverksettes eller områder som bør ha særlig oppmerksomhet ("Årsrapport fra Internasjonalt utvalg for").

3. IUs sammensetning, ledelse og sekretariat

3.1 IU skal ha sju medlemmer. IU skal ha ett medlem oppnevnt blant de tilsatte i undervisnings- og forskerstilling fra hvert av de fire fakultetene, hvorav ett medlem bør være i en faglig lederstilling. I tillegg til kjønnsmessig balanse, bør det legges vekt på at medlemmene samlet skal ha erfaring fra internasjonalisering både innen utdanning og forskning. I tillegg skal det være to studentmedlemmer.

Leder for utvalget skal være viserektor for FoU.

3.2 IU skal ha personlige varamedlemmer for de tilsatte medlemmene. Varamedlemmer for studentene oppnevnes i prioritert rekkefølge. Varamedlem for leder skal være én av dekanene.

3.3 IU velger selv sin nestleder blant medlemmene i undervisnings- og forskerstillinger.

3.4 Fakultetenes administrative kontaktpersoner for internasjonalisering møter som observatører med talerett på møtene. SiTel har en fast observatør med talerett i IU, og skal sørge for en fast stedfortreder som kan møte dersom den faste observatøren er forhindret. Andre kan innkalles ved behov og gis talerett på møtene.

3.5 Medlemmer og varamedlemmer oppnevnes av rektor etter forslag fra fakultetene. Studentmedlemmene oppnevnes av Studentorganisasjonen i Telemark (SOT).

3.6 Funksjonstiden for IUs medlemmer skal være fire år, og normalt følge styrets valgperiode. Funksjonstiden for studentmedlemmene skal være ett studieår av gangen. Samme person kan kun være medlem av utvalget i to på hverandre følgende perioder.

3.7 Rektor sørger for sekretariat for IU. Sekretariatet skal ha ansvar for saksutredning, for informasjon om utvalgets arbeid og iverksette utvalgets vedtak.

3.8 IU fastsetter selv sin forretningsorden.

HiT-rapport nr. 8

ISBN 978-82-7206-389-3
ISSN 1894-1044



Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 Porsgrunn

Telefon 35 57 50 00
Telefax 35 57 50 01
www.hit.no